

Česká lesnická společnost, o.s.,
Ústav tvorby a ochrany krajiny LDF MZLU v Brně
a ŠLP ML Křtiny MZLU v Brně,
za finanční podpory
Ministerstva zemědělství, úsek lesního hospodářství
a Lesů České republiky, s.p.



MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

HIPOTURISTIKA JAKO FORMA REKREACE, LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ, OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY

-

FAKTA A STŘETY

SBORNÍK REFERÁTŮ



Středa, 8. dubna 2009
Společenské a vzdělávací centrum zámek Křtiny, ŠLP ML Křtiny MZLU v Brně

Odborní garanti:**Jitka Fialová**

Ústav tvorby a ochrany krajiny, LDF, MZLU v Brně
Zemědělská 3, 613 00 Brno
tel.: 545 134 096, e-mail: fialka.jitka@atlas.cz

Alice Kozumplíková

Ústav tvorby a ochrany krajiny, LDF, MZLU v Brně
Fakulta lesnická a dřevařská, ČZU Praha
Zemědělská 3, 613 00 Brno, Česká republika
Tel: tel.: 545 134 094, e-mail: alicekozumplikova@seznam.cz

Organizační garant:**Ing. Karel Vančura**

Česká lesnická společnost, o.s.
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
Tel: 776 791 401, e-mail: cesles@csvts.cz

Exkurze:

Polesí Vranov, Ořešín a okolí; návštěva dětské jezdecké školy
Šemík v Řícmanicích (povede Ing. Pavel Mauer)

Foto na titulní stránce:**Ivo Kosík**

Autor souhlasí se zveřejněním svého příspěvku ve sborníku a na internetu. V případě použití kterékoli části příspěvku bude ze strany ČLS vyžadována přesná citace autora.

Texty ve sborníku neprošly jazykovou úpravou.

Technická spolupráce:**Lesnická práce, s. r. o.**

nakladatelství a vydavatelství
Zámek 1, 281 63 Kostelec nad Černými lesy
neuhferova@lesprace.cz

Česká lesnická společnost
ISBN 978-80-02-02122-3

Obsah

- 4 Jitka Fialová, Alice Kozumplíková, MZLU v Brně
Proč právě hipoturistika?
- 5 Hana Špičáková, MZLU v Brně
Hipoturistika, včera a dnes, tady a tam
- 13 Tomáš Kvasnička, Česká Mountainbiková Asociace, o.s.
Udržitelnost rekreačních cest, stezek a tras v Česku
- 19 Martin Flora, MZLU v Brně
Právní mantinely rekreačního využití lesa z hlediska zákona o lesích a zákona o myslivosti
- 24 Miroslav Svoboda, Krajské ředitelství Brno, LČR, s.p.
Lesní hospodářství a myslivost - pohled na hipoturistiku
- 29 JUDr. Pavel Nesvatba, Ing. Jaroslav Možný, OŽP KÚ JMK
Ochrana přírody a krajiny – pohled na hipoturistiku
- 36 Slávek Valda, Ondřej Vítek, AOPK ČR
Jízda na koni chráněným územím
- 38 Iva Jiskrová, Vladimír Mikule, MZLU v Brně
Zemědělství – pohled na hipoturistiku
- 43 Ing. Milena Andrllová, KČT Sekce Turistika na koni
Hipostezky (proces návrhu, schvalování, realizace a financování)
- 57 Mgr. Karel Markvart, předseda Rady značení KČT
Metodika značení hipostezek v České republice
- 60 Marcela Mariašová, o. s. Merlin
Vranovská jezdecká stezka
- 65 Ing. Pavel Mauer, ŠLP ML Křtiny MZLU v Brně
Rekreační využití lesů ŠLP ML Křtiny MZLU v Brně
- 68 Ing. Eva Káčerková, Ing. Lenka Lišková
Kde je vůle, tam je i cesta... snad i pro koně
- 70 Ing. Pavel Nevrkla, LDF MZLU v Brně
Konkrétní problémy při využití lesních cest k jízdě na koni z pohledu vlastníka lesa, odborného lesního hospodáře, majitele stáje a státní správy lesů
- 73 Jiří Schneider, LDF MZLU v Brně
Vliv a řešení rekreačního využívání přírodní památky Meandry Struhy
- 78 Hana Špičáková, Alice Kozumplíková, LDF MZLU v Brně
Parametry pro návrhy hipotras
- 86 Jiří Kadlec, ÚLDT LDF MZLU v Brně
Možnosti využití chladnokrevníků v hipoturistice
- 89 Ing. Simona Stejskalová
Občanské sdružení pro podporu jezdecké turistiky – realizace jezdeckých stezek jako přínos pro lidi i pro krajinu

PROČ PRÁVĚ HIPOTURISTIKA?

Jitka Fialová, Alice Kozumplíková
Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně

Vážené kolegyně a vážení kolegové,

konferenci s názvem „Hipoturistika jako forma rekreace; Lesní hospodářství, ochrana přírody a krajiny - Fakta a střety“ jsme rozhodly uspořádat na základě kladných ohlasů na semináře pořádané v minulých letech Českou lesnickou společností. Oba byly zaměřeny na turistiku a rekreaci v lesích. Zvolily jsme si hipoturistiku jako nosné téma s ohledem na to, že turistika na koni v posledních letech nabývá na významu.

Vzrůstá počet lidí, kteří vyhledávají příležitosti ke strávení volného času v sedle koně. S rostoucí potřebou je spojen i tlak na zlepšení, rozšiřování a vytváření infrastruktury v malých obcích s možností financování těchto činností z fondů Evropské unie. Roste i tlak na přírodu a dochází k nedorozuměním a střetům např. mezi orgány státní správy lesů a myslivosti, ochrany přírody, vlastníky či správci dotčených pozemků a majiteli koní.

Cílem konference je mezioborová debata zainteresovaných stran nad nejspornějšími otázkami při plánování, realizaci, financování a především užíváním hipotras a hipostezek.

Konference je určena všem, kteří jsou zainteresovaní v této oblasti a jsou ochotni problémy diskutovat a řešit a doufáme, že články uveřejněné ve sborníku přispějí k orientaci laické i odborné veřejnosti v problematice hipoturistiky.

Konference je pořádána u příležitosti 90. výročí založení Lesnické a dřevařské fakulty MZLU v Brně a vznikla za podpory projektu MŠM 6215648902 – „Les a dřevo – podpora funkčně integrovaného lesního hospodářství a využívání dřeva jako obnovitelné suroviny“.

Kontakt

Ing. Jitka Fialová, Ph.D.

tel.: +420 545 134 096, e-mail fialka.jitka@atlas.cz

Ing. Alice Kozumplíková

tel.: +420 545 134 082, e-mail alicekozumplikova@seznam.cz

Ústav tvorby a ochrany krajiny,
Lesnická a dřevařská fakulta, MZLU v Brně,
Zemědělská 3, 613 00 Brno

HIPOTURISTIKA, VČERA A DNES, TADY A TAM

Hana Špičáková

Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně

Úvod

Hipoturistika a s ní související infrastruktura jezdeckých tras a objektů je nová, dynamicky se rozvíjející forma rekreace, kterou lze obohatit možnosti trávení volného času všech skupin obyvatel v souladu s přírodou.

Článek si klade za cíl sloužit jako úvod do problematiky semináře „Hipoturistika jako forma rekreace; lesní hospodářství, ochrana přírody a krajiny, fakta a střety“. Objasňuje co se skrývá pod pojmem hipoturistika neboli jezdecká turistika, jaké má formy, hierarchii jezdeckých stezek a související infrastrukturní objekty. Snaží se poukázat na to, jaké jsou s ní spojeny celospolečenské výhody, ale také doprovodná rizika a „třecí plochy“. Jsou to zejména střety zájmů při využívání krajiny nebo dopravy v ní. Mezi ně patří zejména majetkové vztahy vlastníků a nájemců dotčených pozemků, lesních hospodářů a v neposlední řadě i nároky samotných jezdců.

Pro srovnání jsou zde ukázky infrastruktur pro turistiku na koni v zahraničí.

Hipoturistika

V krátkosti by se dalo říci, že hipoturistika je kombinací rekreace a jízdy na koni. Rekreací rozumíme aktivní způsob využití volného času ve smyslu harmonického rozvoje osobnosti ve všech oblastech - sociální, psychické a somatické. Se stoupající poptávkou a nabídkou význam rekreace v Česku neustále roste.

Jezdectví je kromě sportu v současné době také stále více vyhledávanou formou relaxace a aktivního trávení volného času. Jeho velkou výhodou je, že se jedná o aktivitu vhodnou a dostupnou pro lidi všech životních stylů, pro muže i ženy, děti i dospělé, ale také pro postižené občany. Navázání bližšího kontaktu s koněm prokazatelně působí příznivě na lidskou mysl, čímž se posiluje souznění člověka s přírodou, které je v dnešní uspěchané době důležitou formou duševního odpočinku. Jsou také známy pozitivní účinky hipoterapie, proto se tato aktivita doporučuje pro děti i dospělé s různými duševními poruchami. I když dnes kůň stále slouží jako pomocník při práci v lese nebo zemědělství, rozvíjí se dnes více jeho role sportovní a rekreační.

Kombinací těchto dvou složek je právě turistika na koni, neboli hipoturistika. Bujně se v posledních letech rozvíjí zejména v souvislosti s opětovnou možností a popularitou chovu koní jako domácích zvířat a taktéž se vstupem do Evropské unie a dotační podporou rekreace.

Jezdecká turistika patří k tzv. měkké turistice, která se snaží při svém provozování harmonizovat potřeby turistů a místního obyvatelstva, neníčit přírodu ani kulturní unikátnost místa. Podle toho se většinou jedná o malé skupinky jezdců, maximálně 10 koní ve skupině.

Rozlišujeme v ní tři charakteristické složky:

1. technickou, která spočívá v tréninku a drezúře koní a zdokonalování vztahu člověk - kůň, důraz je kladen na výcvik koně a jeho výkonnost;
2. pohybovou neboli sportovní, jejíž základem je pohyb jako volnočasová aktivita;

3. poznávací, která má za úkol zprostředkovat jezdcí zážitek z navštívených míst či zprostředkovat známý „pohled na svět z koňského hřbetu“.

Většina potenciálních jezdců žije ve městech, proto také odtud přicházejí podněty k vybudování sítě jezdeckých stezek a příslušenství k nim. Hollý (2003) rozděluje hipoturistiku na tři základní formy:

- **Vycházky na koni** – jízda v terénu trvající 1–4 hodiny, při kterém se překoná vzdálenost 7–30 km, a které má svoji složku pohybovou, technickou a poznávací.
- **Výlety a túry** – cesty trvající zpravidla celý den. Překonána je vzdálenost od 30 do 70 km. Mají všechny obsahové složky, důraz je kladen zejména na složku pohybovou a poznávací.
- **Putování na koni** – hovoříme o něm, pokud je spojeno několik celodenních túr do jednoho celku. Svoji dominantní roli má složka poznávací. Je organizačně náročné a je k němu potřeba zázemí služeb na trase.

Součástí jezdecké turistiky mohou být i její soutěžní formy, jako jsou zápočtové testy a výkonnostní odznaky či pomocné distanční jízdy, dostihy nebo westernové hry.

Toto jednoduché rozdělení forem hipoturistiky nám zároveň ukazuje, jakým způsobem je dobré vytvářet cestovní podmínky a druhy jezdeckých tras. Z těchto požadavků také vychází základní rozdělení cestní sítě pro hipoturistiku.

Jezdecká infrastruktura

Česká krajina je silně fragmentována překážkami přírodního charakteru, jako jsou vodní toky a plochy, prudké svahy, skály a strže, ale také antropogenní prvky v krajině představované frekventovanými rychlostními silnicemi či zástavbou. Vznikají tak riziková místa při křížení tras s vozovkami, případně jejich využívání pro krátké úseky. Respektovat je třeba pásma hygienické ochrany vod a zvláště chráněná území, v nichž platí omezení.

Všem těmto problémům se při navrhování snažíme předejít nebo je řešit, abychom tak směřovali k trvale udržitelnému využívání krajinného prostoru. S dalšími problémy se setkáváme při konfrontaci hipoturistiky s majiteli a nájemci pozemků, se zemědělskými a lesními hospodáři a také dalšími druhy rekreatantů.

Proto existují pravidla chování jezdců na hipostezce. Ta sice nejsou zakotvena zákonnou úpravou, jejich porušení nemá právní postih a jsou spíše záležitostí společenské etiky, vytvářejí však pro jezdce na koních nejužší rámec. Pravidla regulují provoz pro tyto tři zájmové, potažmo konfliktní, úrovně v krajinném prostoru:

- Životní prostředí - pravidla pro chování v přírodě, k povrchu stezky, ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.
- Zdraví a bezpečnost - nutnost koexistence všech účastníků na hipostezce, regulace velikosti skupin jezdců, rychlost a styl jízdy.
- Ochrana majetku - zajišťuje provoz na stezce tak, aniž by došlo k ničení soukromého majetku, zanechávání odpadků, znečišťování koňským trusem.

Z těchto důvodů bývá zformulován provozní řád, který pohyb jezdců na stezce reguluje a upravuje. Zatím není domluvena žádná oficiální jednotící verze těchto pravidel. Nalézt můžeme například „Zásady pohybu po jezdeckých stezkách na území České republiky“, které vychází z metodiky projektu „Putování na koni Jihomoravským krajem“ (Jihomoravský kraj ČR, 2006), nebo jihočeský „provozní řád“ z projektu „Turistika na koni“ (2004) a další, které jsou uvedeny na internetových stránkách zabývajících se jezdeckou turistikou.

Hierarchické schéma sítě hipostezek má strukturu o třech úrovních: (Hollý, 2003)

Páteřní síť

Jsou to hlavní cesty přes celou zemi, případně území kraje. Mají nadnárodní význam, na hraničních bodech navazují na již vybudovaná, nebo předpokládaná pokračování v jiných regionech a zemích. V ideálním případě budou jednou spojovat celou Evropu.

Umožňují a jsou vhodné pro jezdeckou turistiku formou putování na koni, kdy je jezdec několik dní v terénu a turistická infrastruktura mu zajistí ubytování, stravu a veškerý komfort pro něj i koně. Jejich délka je ve stovkách kilometrů. Je složena z jednotlivých úseků o délce 30 - 70 km, které jsou odděleny koňskými stanicemi.

Regionální cesty

Jsou jezdecké stezky spojující buď jednotlivé páteřní stezky s lokálními centry hipoturistiky nebo propojující jednotlivé linie páteřní sítě. Mají strategický regionální význam, doplňují turistické možnosti a dotvářejí význam oblasti pro rekreační využití. Snaží se v jezdcích vyvolat zájem o daný region a dopřát mu možnost pobytu v přírodě. Jejich délka je v desítkách kilometrů.

Lokální cesty a okruhy

Na této úrovni bychom mohli stezky rozdělit na dva druhy.

Prvním jsou okružní cesty v okolí jezdeckých center. Jsou největším přínosem pro místní poskytovatele jezdeckých služeb. Často slouží více pro pravidelnou sportovní jízdu, čemuž odpovídá četnost a frekvence využití.

Druhým typem jsou motivační trasy za určitým cílem (historickými a kulturními památkami, přírodními skvosty), které mohou být odbočkou z trasy páteřní nebo regionální. Jejich význam je spíše rekreační, či dokonce komerční.

Délka bývá od několika málo kilometrů k desítkám kilometrů. Mají lokální význam, zájem na jejich vybudování a údržbě je tedy mezi obecními či regionálními institucemi či jezdeckými kluby.

Stanice

Jedná se o specifické zařízení sloužící jak jezdcům tak koním. Jejich provozovateli jsou nejčastěji soukromníci a mají komerční charakter. Svou roli hrají zejména na páteřních hipostezkách nebo jako výchozí místo pro lokální jezdecké okruhy, které také často sami spravují.

V mnoha krajích už dnes existují seznamy evidující všechny koňské stanice a služby které poskytují. Jedná se o různé úrovně ubytování, poskytování stravování, zázemí pro koně jako je sprchování koní, veterinář, kovář, krmení, vázané stání venku či uvnitř, ohrada, stáj, boxy, venkovní či krytá jízdárna a další.

Objekty na jezdeckých stezkách

Nejčastěji je jezdecká trasa vedena po existující účelové komunikaci a těleso stezky doprovází odvodňovací a zabezpečovací objekty. Mezi ty, které zajišťují bezpečné odvedení srážkové vody a zabezpečují křížení vodotečí (Krešl – Sereda, 1989) patří:

- příkopy a rigoly pro vedení převážně povrchové vody podél cestního tělesa,
- svodnice pro příčné svádění vody z koruny zemních cest,
- drenáže pro odvádění a snižování hladiny podzemní vody,
- mosty, propusti a brody pro příčné převedení vodních toků pod cestou.

Pro koně není problém překonat vodoteč broděním a v případě navrhování hipostezek je třeba dbát jen o monitorování míst křížení vodotečí a zajištění jejich bezpečného a ohleduplného provozování bez narušení jejich správné funkčnosti. Lávky či mostky musí být dostatečně pevné, nebo označené varovnou cedulí.

Další objekty, které zabezpečují stezku, jsou v mnohém pro hipoturistiku charakteristické. Jsou to:

- úvaziště,
- směrové značky a tabule,
- informační panely.

Úvaziště

Je objekt na jezdecké stezce, sloužící ke krátkodobému přivázání koně. Nejčastěji je budován na vhodném místě, kterým mohou být například místa určená k odpočinku, jako jsou přístřešky, lavičky, altánky, tábořiště, místa na koupání, brody či „stání“ u restaurací, obchodů, ale také u pamětihodností – hradů, zámků nebo přírodních zajímavostí.

Je to jednoduché dřevěné zařízení sestávající se z masivního břevna ve výšce 1,0 – 1,2 m, ležící na kůlech upevněných do země a sloužící k uvázání koně za otěže. V zásadě máme 2 typy jednoduchých úvazišť:

Typ A - přímé

Typ B - rohové

Podmínkou pro vybudování je místo dostatečně veliké (předpoklad 5 x 3 m) a bezproblémové z hlediska vlastnictví pozemku. Co se týče nákladů na jejich vybudování, mnohdy na ně přispívají i majitelé služeb, kteří mají o úvaziště zájem. Ti se také zavazují k údržbě a úklidu jeho okolí.

Směrové značky a tabule

Oficiální celorepubliková metodika značení jezdeckých tras byla vytvořena Klubem českých turistů (Kerumová – Markvart, 2003) a určuje přesná pravidla a parametry značení. Tato metodika odpovídá instrukcím ke značení pěších tras, a to hned z několika důvodů:

- na stezce se jenom málokdy cválá a zejména při delších jízdách se koně převážně pohybují krokem, z tohoto důvodu je rychlost pohybu blízká spíše pěšímu turistovi, než cyklistovi nebo lyžaři,
- četnost a výška umístění pěších značek vyhovuje putujícím jezdcům lépe, než jiné druhy značení.

Mimo oficiální značení jsou směrovky k soukromým podnikatelským cílům. Jejich umístění na trase je však žádoucí. Inicaci a povolování je v kompetenci zřizovatele stezky a pro přehlednost je vhodné, aby se jednalo o směrovky shodného formátu se směrovkami pro pásové značení trasy. Tyto tabulky budou obsahovat text s cílovým místem a budou doplněny o piktogramy, které budou podávat informace o tom, co v cílovém místě nalezneme.

Informační panely

Poskytují jezdcům i ostatním návštěvníkům více informací o stezce, případně síti tras v lokalitě. Jejich umístění je žádoucí na těchto místech:

- východiště tras,
- křížení páteřní trasy s lokálními okruhy,
- kulturní a přírodní zajímavosti, památky, předměty zvláštní ochrany,
- body panoramatického rozhledu.

Splňovat musí parametry stejné jako informační tabule pro pěší. Obvykle se jedná o panely o rozměrech 1000 - 1500 mm na šířku a okolo 700 - 1000 mm na výšku. Postaveny jsou na dřevěných podpěrách zapuštěných do země do hloubky 1000 mm. Případně jsou na kovových

U nosičích zabetonovaných do země. Vyrobeny jsou z kulatiny nebo hraněného řeziva, z impregnovaného, mnohdy i lakovaného dřeva. V případě, že již v terénu existují takové prvky, je vhodné dodržet stejné standardy na velikost a úpravu i při budování nových.

Turistika na koni – Výhody, přínosy, rizika a hrozby

Existuje hned několik důvodů, proč sítě jezdeckých stezek budovat, a to jak v měřítku lokálním, krajském, celorepublikovém, tak i mezinárodním. Hlavní cíle a následné přínosy sítě jezdeckých stezek lze zformulovat ve čtyřech základních oblastech:

Přístup pro všechny

Kůň s jezdcem se může v krajině pohybovat celkem volně. Taková politika nepřispívá k masovějšímu využívání agroturistiky, proto je nutno nové stezky budovat a umožnit tak přístup pro všechny zájemce. Turistické cesty a cyklotrasy jsou zpravidla určeny pouze pro pěší nebo cyklisty. Vybudování hipotras nevyklučuje ze současného pohybu po nich ostatní uživatele.

Propagace bezpečnosti

Mnoho jezdců při svých vyjíždkách používá motorových silnic. Proto je při navrhování tras snaha o maximální využití polních a lesních cest. Zejména lokální sítě koňských tras by měly zpřístupňovat pro tento druh cestování přírodní a kulturní zajímavosti, při současném dodržení bezpečnosti jezdce i koně. Navíc vybudování sítě v podstatě jezdcům znemožní vyjíždět do polí a mimo úseky, které jsou k tomu určeny a vyznačeny.

Propojení s lokálními potřebami

Bereme-li jezdeckví jako sport, je nejdůležitějším aspektem blízkost, tedy dostupnost pro uživatele. V mezinárodním i národním měřítku páteřních tras bude jejich síť zajišťovat i pokrytí lokálních potřeb. Páteřní stezky lze pak ještě vylepšit hustší sítí kratších regionálních tras. Výsledkem je pak propojení zonace město – venkov.

Pomoc ekonomickému vývoji

Ekonomický rozvoj představuje největší motivaci a zainteresovanost organizací i soukromých subjektů. Součástí sítě jsou také **jezdecké stanice**, kde je možno podnikat ve službách ubytovacích a stravovacích pro jezdce i pro koně, ve stylu Bed&Breakfast (British Horse Society 2001). Kromě nich profitují samozřejmě také lokální restaurace, hostince a obchody ve vesnicích. Peníze vložené do vybudování stezek budou k užítku celé společnosti, nejenom jezdcům na koních. Dnes je také stále větší poptávka po prázdninových aktivitách na koni, což může do ekonomiky zemědělských regionů přinést peníze. Například podle britského deníku The Daily Telegraph (1999) cyklista na dovolené utratí během dne v průměru 35 liber, což je více než denní pěší turista během svého výletu do oblíbené lokality Lake District. Jezdci na koních mají navíc výdaje za svého koně, takže u nich je denní útrata ještě vyšší.

Jak už bylo výše zmíněno, hipoturistika se jako relativně nové odvětví rekreace dotýká několika krajinných složek s nimiž je ve vzájemné interakci. Její infrastruktura skládající se ze sítě hiposteze je navrhována zejména na účelových komunikacích jako jsou polní a lesní cesty. Při snaze o vyznačování jezdeckých tras narážíme na problémy s křížením, případně napojením na pozemní komunikace, dochází ke konfrontacím s turistickými trasami a cyklostezkami, nacházíme místa pro koně těžko průchodná a také se potýkáme s fragmentovaným krajinným prostorem.

Specifickým problémem je častý odpor majitelů a nájemců pozemků, jejichž souhlas je třeba při vedení trasy přes jejich parcely. Často pramení z obav ohrožení novým druhem turistiky, případně z konfliktů spojených s lesním či polním hospodařením. Obavy plynou jistě i v souvislosti s možným odmítáním nových věcí a malou informovaností a propagací problematiky.

Turistika na koni v zahraničí

Pohlédneme-li za hranice naší země, zjistíme, že ve všech vyspělých regionech Evropy je síť jezdeckých tras součástí aktivní turistické infrastruktury. Proto jsou zde uvedeny informace z členských zemí, a to jak z okolních regionů v Rakousku, tak z míst, kde má hipoturistika dlouhou tradici, kde je systém stezek propracovaný, doprovázený vydáváním instruktážních a propagačních materiálů a kde je tato problematika sladěna s potřebami ochrany přírody i jinými rekreačními aktivitami.

Rakousko

Velmi dobře propracovaný systém stezek funguje především v Horním Rakousku v oblasti Mühlviertel (Wanderreiten im Mühlviertel). Je organizován pod záštitou organizace EUREGIO (Reise-reporst.de). Majitelé usedlostí a penzionů se aktivně zapojují do vytyčování a údržby stezek. Existuje zde velmi propracovaný systém kritérií pro popis kvality stanic jezdecké turistiky, v členění dle kvality ustájení a péče o koně, ubytování, obsluhy pro jezdce a množství doplňkových služeb (Wanderreiten in Oberösterreich). Pro srovnání - u nás zatím spíše evidujeme počet stanic, jejich možnosti a vybavení, o klasifikaci se zatím neuvažuje.

V Dolním Rakousku se systém vytváří, a to prostřednictvím organizace Landesverband für Reiten und Fahren in Niederösterreich (Pferdeland Niederösterreich). Na rozdíl od České republiky, kde je turistika na koni považována více za aktivitu cestovního ruchu, v Rakousku je kladen důraz na možnost hospodářského výsledku této aktivity pro zemědělce. Rakouské propagační materiály jsou především ve formě dílčích letáků o jednotlivých oblastech a stanicích, s podrobnými popisy stanic, často kombinované přímo s produkty cestovního ruchu, jako jsou akce s koňmi pro děti, tématické výcvikové kurzy, zimní programy a další, nabízené konkrétními stanicemi.

Pro zahraniční zájemce o turistiku existuje několik webových portálů s mapkami a seznamy dostupných služeb, podle kterých si lze celou cestu naplánovat. K dispozici je také interaktivní mapový portál „Routen durch das Pferdeland“ (Pferdeland Niederösterreich). K němu vycházejí i tištěné verze map.

Značky na hipotrasách jsou realizovány ve formě čtvercových hliníkových tabulek s emblémem koňské hlavy a jsou doplněny stejnými tabulkami s údaji o směru a vzdálenosti. Pro umístění tabulek ve volném terénu jsou používány sloupky o čtvercovém průřezu z recyklované plastické hmoty.

Německo

Pečlivě propracovaný regionální systém je v jihovýchodní části Německa v okolí Norimberku. Zde vznikla na území šesti regionů rozsáhlá iniciativa propojení jezdecké turistiky s ostatními volnočasovými aktivitami. Zapojily se do ní spolky přátel přírody Ferien Donau-Ries, instituce podpory cestovního ruchu Frankenalb, Romantischen Franken, Fränkisches Seenland, ale i správy přírodních parků Naturpark Steigerwald a Naturpark Altmühltal (Reiten zwischen Main und Donau. Dinkelsbühl. 2006). Propagace a reprezentace této aktivity je dostupná na internetu, ale také samozřejmě na všech kontaktních bodech v regionu. Pod heslem „My plánujeme - vy jezdíte“ je každoročně zpracována brožura jezdeckých tras a koňských stanic v tomto regionu (Wanderreit-&Fahrerlebnisse 2007). Ochotně zašlou propagační materiály zdarma i zahraničním zájemcům.

Pro potřeby turistiky na koni jsou vydávány podrobné mapy v měřítku 1:50 000 s vyznačením očíslovaných tras, přírodních a kulturních zajímavostí a s informacemi o stanicích na zadní straně mapy. Součástí map jsou i malé celkové plánky všech tras.

Důležité je, že jak v Rakousku, tak v Německu, existuje systém příspěvků, které se odvádí při zapojení do projektů turistiky na koni. Organizátory produktů cestovního ruchu v oblasti turistiky na koni jsou především jednotlivé stanice. Organizace působící v oblasti turistiky na koni plně využívají finanční zdroje z grantů a dotací, mimojiné z prostředků Evropské unie, dříve především programu LEADER. V obou zemích navíc nejsou jezdecké stezky určeny jen pro jezdce na koních, ale ve značném rozsahu i pro průjezd povozů, což dále významně rozšiřuje cílovou skupinu uživatelů stezky a služeb v jejím okolí.

Anglie

Ve Velké Británii je problematika budování koňských jezdeckých tras velmi promyšlená a tato země se může chlubit bohatostí a členitostí jezdeckých terénů. Také tradice jezdeckví je v zemi kontinuální již od dávných dob. Zajištění trasování cest iniciovala a nadále řídí organizace The British Horse Society.

I když zde tradice cestování na koni přetrvává z dřívějších dob, ani zde pro ni nejsou ideální podmínky. Krajina je po 2. světové válce fragmentována mnoha rychlostními silnicemi, industriálními zónami, ploty a živelnou zástavbou. Při budování národní sítě stezek se nejdříve navázalo na staré strategické cesty přes celou zemi, které byly propojeny spojkami a doplněny soukromými jezdeckými obvody.

Dnes je tato síť plně funkční a má tři úrovně (The National Bridleroute Network):

- Národní síť strategicky křížuje a spojuje celou zemi. Příkladem jsou tradiční „Ridgeway“, „The South Downs Way“ a „Pennine Bridleway“ nebo novější „London Orbital Bridleroute“. Jsou označeny bílým číslem cesty na červeném podkladě.
- Regionální cesty jsou důležité cesty spojující komunity jezdeckých obvodů do celonárodní sítě. V ideálním případě jsou součástí malých jezdeckých obvodů s prodloužením k další oblasti cest. Nebo se jedná o spojnicí dvou národních cest. Umožňují delší jízdu, a redukuje tak nutnost přepravy koně v boxu po silnici na místo jízdy na něm. Příkladem mohou být cesty „Three Shires Way“ nebo „North London Bridleroute“. Jsou označeny bílým číslem cesty na modrém podkladě.
- Jsou to okružní cesty, nejčastěji v délce 5 až 15 mil, které mají největší přínos pro místní poskytovatele jezdeckých služeb. Především zajišťují pohyb lidí mimo silnici. Tyto stezky jsou budovány obecními nebo regionálními institucemi, lokálními jezdeckými společnostmi a jezdeckými kluby. Bývají značeny dle místně zvoleného značení.

Organizace sítě je členěna zvlášť pro Anglii, pro Skotsko a Irsko, dohromady jsou ovšem spojené stezkami páteřního charakteru. Také se projevuje snaha o zainteresování všech občanů. Stezky jsou tedy otevřeny i pro pěší a cyklisty a provozovatelé služeb zde umísťují reklamní tabule, případně logo stezky používají při prezentaci svých služeb.

Za zmínku stojí některá specifika v zámořských zemích, proto bych zde alespoň ve zkratce uvedla, jaká je situace ve zemích jako jsou USA a Austrálie.

Zejména ve Spojených Státech Amerických má organizovaná jezdecká turistika dlouhou tradici. Aktivity pro volný čas se zde řídí řadou centrálně platných detailních předpisů, především v oblasti bezpečnosti jezdců a ochrany přírody. Předpisy jsou dodržovány, kontrolní orgány mají značnou pravomoc a vážnost. Rozdíl oproti evropským zemím spočívá především v rozsáhlosti prostoru a ve skutečnosti, že kůň v USA nikdy nepřestal být běžným dopravním prostředkem. Nejde tedy o problém zavádění něčeho nového do již existujícího systému pěších tras či cyklostezek, jako je tomu v Evropě (Andrlová, 2008). Informace o možnostech jezdecké turistiky jsou k nalezení na mnoha webových portálech (Horse & Mule Trail Guide USA).

Austrálie je zase specifická svojí rozsáhlou vzdělávací a osvětovou činností, fungující ve spojení s jezdeckou turistikou. Organizaci má v rukou The Australian Horse Riding Centres, která pod sebou zahrnuje více jak 100 center, která musí dodržovat nastavené standardy. Cílovou skupinou jsou jak provozovatelé stanic, tak i jezdci a veřejnost. Je vydávána řada instruktážních materiálů, která uvádí pravidla chování na stezce a v přírodě. Samozřejmostí jsou lopatky na sběr koňského trusu (Andrlová, 2008). V porovnání se střední Evropou je zde v krajině více „manipulačního“ prostoru.

Závěr

Poučení ze zahraničního prostředí nám může posloužit jako modelové řešení v našich podmínkách. Část problémů, se kterými se potýkáme při projektování jezdeckých tras, již před námi vyřešili jiní odborníci, navíc jsou tyto poznatky ověřeny v praxi. Doufejme, že více informací a řešení problematiky s dotčenými stranami přispěje k začlenění hipoturistiky do našeho krajinného prostoru.

Literatura

- ANDRLOVÁ, M., 2008. Na koni Křížem krážem po Česku. Fragment, Praha 128s.
- AUSTRALIAN HORSE RIDING CENTRES, dostupné na <http://www.horseriding.org.au/>
- BRITISH HORSE SOCIETY, 2001. *Bed and breakfast for Horses*, 8.vydání. Londýn, ISBN 1899016228.8.p.
- BRITISH EQUESTRIAN TRADE ASSOCIATION SURVEY, citováno on-line: <http://www.ride-k.org.uk/intro.htm>
- HOLLÝ, K. 2003. *Jezdecká turistika*. Montanex. Ostrava – Mariánské hory.
- HORSE RIDING IN THE SOUTH OF SCOTLAND, dostupné na <http://www.southofscotlandcountrysidetrails.co.uk/>.
- HORSE & MULE TRAIL GUIDE USA, dostupné na <http://www.horseandmuletrails.com>
- JIHOMORAVSKÝ KRAJ ČR, 2006. *Koncept páteřních jezdeckých tras a stezek v Jihomoravském kraji*. Verze 2.0. Brno.
- KERUMOVÁ, L., MARKVART, K., 2003. *Metodika značení jezdeckých stezek*. Praha. nepublikováno
- KREŠL, J., SEREDA, O., 1989. *Inženýrské stavby lesnické a protierozní ochrana půdy*. Vysoká škola zemědělská v Brně. Brno. 55-914-89
- PFERDELAND NIEDERÖSTERREICH. Freizeit und Urlaub ze Pferd, dostupné na <http://www.pferdeland.at/>
- REISE-REPORT. Das Online-Magazin für Urlaub, Reise & Freizeit. dostupné na <http://www.reise-report.de/wanderreiten.html>.
- REITEN ZWISCHEN MAIN UND DONAU. Dinkelsbühl, 2006. 27 s.
- ŠPIČÁKOVÁ HANA, 2007. *Návrh hipoturistických tras na území obce Hvozdec a Veverské Knínice*. Diplomová práce. MZLU v Brně
- THE DAILY TELEGRAPH, 28th December 1999. London. citováno <http://www.ride-uk.org.uk/intro.htm>
- THE NATIONAL BRIDLEROUTE NETWORK, dostupné na <http://www.ride-uk.org.uk/>
- WANDERREITEN IM MÜHLVIERTEL. dostupné na <http://www.wanderreiten-im-muehlviertel.at>
- WANDERREITEN IN OBERÖSTERREICH. dostupné na <http://www.wanderreiten-in-oberoesterreich.info>
- WANDERREIT-&FAHRERLEBNISSE 2007. Reiten zwischen Main und Donau. Colmberg, 2006. 35s.
- TRAVELING HORSE. Transport, Breeders & Stables Directory. <http://www.travelinghorse.com>

Kontakt

Ing. et Bc. Hana Špičáková
Ústav TOK, LDF MZLU v Brně
Zemědělská3
613 00 Brno

Tel.: +420 545 134 082, e-mail: h.spicakova@centrum.cz

UDRŽITELNOST REKREAČNÍCH CEST, STEZEK A TRAS V ČESKU

Tomáš Kvasnička
Česká Mountainbiková Asociace, o.s.

Pojem udržitelnosti je v akademické i politické sféře často kritizován pro svoji vágnost. Přesto mu nelze upřít významnou roli ve zvyšování povědomí o historických souvislostech zacházení naší civilizace s přírodními zdroji. Česká mountainbiková asociace (ČeMBA) v návaznosti na práci svých kolegů v zahraničí (Felton 2004, Davis 2007) začala pojmu udržitelnost využívat i pro rekreační cesty, stezky a trasy (Kvasnička 2007c: 10, Hermová 2008). Pojem užíváme nejenom pro popis vlastností konkrétních cest a stezek či jejich úseků, ale také jako nástroj pro osvětlení celé problematiky, jako pomůcku pro analýzu stávající situace, a jako vodítko pro plánování infrastruktury pro lesní rekreaci na všech úrovních.

Na základě našich zkušeností představím v tomto příspěvku problematiku udržitelnosti rekreačních cest, stezek a tras v Česku. Argumentuji, že pojem udržitelnost je pro uvažování o cestách a stezkách nanejvýš smysluplný. S jeho využitím je totiž možné ukázat, že přístup k problematice lesní rekreace je nyní v Česku nastaven způsobem, který z dlouhodobého hlediska poškozují zájmy rekreace, zájmy lesního hospodářství a zájmy ochrany přírody. Problematika rekreačních cest, stezek a tras je v Česku řešena neudržitelným způsobem!

Pokud nedojde ke změně přístupu na státní, krajské a místní úrovni u lesních majitelů či správců, u orgánů ochrany přírody a u stavebních úřadů, bude budoucnost české rekreace v lesích ohrožena. Paradoxem přitom je, že se tak zřejmě bude dít současně s nemalými investicemi cílenými na zlepšení stavu.

Hipoturistika a rekreační lesní jezdeckví, které jsou předmětem tohoto semináře, se s částečnou nadsázkou nacházejí v podobné situaci jako rekreační cyklistika před 10 lety (viz. Kvasnička 2007c). Pod tlakem rostoucí poptávky, která nebyla nikdy dostatečně odborně analyzována, může dojít k masivnímu rozvoji investičních projektů rekreačních stezek (resp. tras), které budou odtržené od trendů a vývoje v dané rekreační skupině a od poptávky či požadavků uživatelů. Kvůli nedostatečnému pochopení problematiky na straně investorů a realizátorů budou mít projekty dopad na životní prostředí a krajinu. Nebude vyřešena problematika jejich správy a údržby a stanou se tedy zátěží pro majitele a správce pozemků, kterými budou procházet.

Tomuto neblahému stavu lze předejít. Hipoturistika a infrastruktura pro ni by neměla být řešena odtrženě, ale naopak ve vzájemných souvislostech s ostatními formami pobytu v přírodě. Strategické plánování všech typů rekreačních lesních stezek by mělo být včleněno do státní lesnické politiky, do státní politiky místního rozvoje, do politiky rozvoje cestovního ruchu (Hermová & Kvasnička 2008), a do všech stupňů strategického a územního plánování. Přitom je nutné akceptovat, že tato oblast lidské činnosti vyžaduje určitou odbornost a důslednost.

Cílem mého příspěvku je ukázat, že strategický přístup pro plánování rekreačních stezek, důsledně poučený pojmem udržitelnosti, jenž ČeMBA prosazuje pro terénní cyklistiku, není vydupaným požadavkem úzké skupiny průbojných obhájců jedné okrajové rekreační skupiny. Naopak, jedná se o přístup, který by měl být v Česku důsledně aplikován na celou problematiku na stezkách založené rekreace v lesích, včetně hipoturistiky, a to na všech organizačních úrovních.

Pojem udržitelnosti

Pojem udržitelnosti používám ve stejné analytické podobě, v jakém podkládá tzv. trvale udržitelné lesní hospodářství (TUH). TUH a jeho aplikace do strategických dokumentů českého

lesnictví (viz. např. Krejzar 2008) je založena na třech pilířích: ekonomickém, environmentálním a sociálním. I přes deklarovanou rovnovážnost těchto pilířů není sociálnímu pilíři lesnictví, zejména schopnosti lesního hospodářství zajišťovat veřejný zájem skrze rekreační funkci, věnována téměř žádná pozornost a finanční zdroje. Trojnožka pilířů je tak v české lesnické politice a české lesnické praxi vychýlena.

V obecné rovině je celý tento příspěvek argumentem, že lesní hospodářství nemůže být v kontextu české společnosti trvale udržitelné, pokud bude nadále opomíjet rekreační část sociálního pilíře. V konkrétní rovině se v textu níže pokouším osvětlit, že sama problematika rekreačních stezek by měla být nahlížena skrze společenskou, environmentální a ekonomickou dimenzi udržitelnosti.

V počátku svého příspěvku ukážu na hlavní příčiny současného neudržitelného stavu a na negativní důsledky, které při nečinnosti zúčastněných stran budou postupně nabývat na svém obsahu i rozsahu. Po té ukážu, jaká jsou nejdůležitější kritéria udržitelnosti pro rekreační stezky. V závěru představím možná řešení problému.

Příčiny

Příčin stavu, ve kterém dnes se rekreační stezky, cesty a trasy v ČR nacházejí, je více. Bez ambic na poskytnutí jejich vyčerpávajícího výčtu se chci pozastavit nad těmi z nich, které považuji za nejvýznamnější. Zároveň se domnívám, že tyto příčiny je možné při koordinované činnosti zájmových stran na poli rekreace v dohledné době odstranit a založit tak podmínky pro udržitelný rozvoj rekreace v lesích v Česku. Postupně se proto dotýkám klíčových příčin: dogma značení, profesionální slepoty lesníků a ochránců přírody, nepoučenosti o trendech pobytu v přírodě a samozřejměmu přijímání přínosů rekreace v lesích.

Dogma značení

Pobyt v přírodě a různé formy turistiky mají v českých zemích silnou a dlouho trvající a hodnotnou tradici. Turistické hnutí dokázalo během konce 19. a začátkem 20. století vybudovat cennou infrastrukturu pro pobyt v přírodě v příměstských lesích i přírodních oblastech celé naší země. Tehdy byla vybudována celá řada rekreačních stezek, které jsou dodnes velmi oblíbené a často užívané.

V průběhu druhé poloviny 20. století a s ohledem k současnosti zejména v 90. letech, byl v turistickém hnutí z několika důvodů, které v prostoru tohoto příspěvku nebudu zmiňovat, vytvořen dojem, že jádrem péče o rekreaci je a musí i do budoucna být značení tras. Důraz na značení vytvořil dojem, že je jím možné řešit většinu problému spojených s cestami, stezkami a trasami. Tento dojem v průběhu 90. let ovlivnil veřejnou správu, která takto téměř bez výhrad uvažuje o veškerých projektech rekreačního užívání krajiny a lesa. Zmíněný přístup se promítl také do podmínek pro relevantní dotace z Evropské unie, včetně titulů určených na rozvoj hipostezek.

Profesionální slepota lesníků a ochránců přírody

V české lesnické praxi stále převládá názor, že zajišťováním dřevoprodukční funkce lesa je možné samovolně naplnit požadavky ostatních funkcí v celé jejich škále a intenzitě (Krečmer 2000). Naše zkušenosti s lesy v Česku, zejména s intenzivně navštěvovanými lesy poblíž sídel, ale ukazují, že jejich kapacita uspokojovat požadavky rekreace již nadále nemůže být považována za samovolný efekt lesního hospodářství. Bylo by vhodné přitom navázat na ve světě ustálené zkušenosti s aktivním managementem návštěvnosti. Klíčem k úspěšnému zvládnutí situace je v Česku zatím podceňovaná odborná nabídka rekreační infrastruktury, zejména sítě cest a stezek.

Oproti tomu česká ochrana přírody je filozoficky zakotvena ve zvláštním pojetí biocentrismu, které má problém se v politických a správních důsledcích vyrovnat s faktem, že rekreující se člověk je v české krajině a jejím lesním prostředí významným živočišným druhem (pro zahradniční kotext viz Cole 2006). Oproti původnímu pojetí ochrany přírodních území, tak jak vzniklo

v USA, a oproti pojetí modernímu, v Česku ochrana přírody ze zákona negarantuje kvalitu zážitků návštěvníků. Tam, kde se ochrana přírody v konkrétních správních krocích odhodlala ke správě zážitků, přistupuje normativně, a přírodu, bez ohledu na její faktické užívání a jeho vliv, spravuje pro téměř výhradně pro naučnou pěší turistiku.

Nepoučenost o trendech pobytu v přírodě

Současnou vlnu aktivit odehrávajících se v lesním prostředí je nutné vnímat jako populární příklonění se k přírodě. Nese s sebou určité hodnoty, mezi které patří hravost, přirozenost, nepravidelnost přírodních tvarů a křivek a především důraz intenzivní zážitek / prožitek přírody (Eichberg 1998, Midol & Broker 1995). Nové pojetí aktivit a sportů v přírodě, ovlivněné kulturní revolucí 70. let, začalo být rámováno zážitkem / prožitkem, dobrodružstvím a plynutím (Jackson et. al. 1999, Macková 2003). Toto pojetí sportu a pobytu v přírodě spolu se projevilo ve vzniku fenoménu tzv. outdooru, ke kterému v Česku došlo v prvním desetiletí po sametové revoluci (Kvasnička 2007) a který je dodnes dominantním rámováním pobytu v přírodě. Trend nárůstu rekreačního jezdeckví a hipoturistiky, především v blízkosti velkých sídel, má v českém kontextu své specifické zdroje, navazuje však na výše zmíněný návrat k přírodě.

Aktéři, kteří se podílejí na plánování a realizaci podmínek pro lesní rekreaci – tedy lesníci, orgány státní ochrany přírody, státní správa a veřejná správa však bohužel tkví v zastaralém náhledu na pobyt v přírodě. Zatímco dnes uživatelé kladou důraz na kvalitu tělesného prožitku, rekreace je plánována jako by lidská těla (a v našem případě také těla koní) neexistovala. Přírodou se v předstávách českých „rekreačních plánovačů“ pohybují rozvážené hlavy, které buď putují od cíle k cíli nebo chtějí být poučovány cedulemi naučných stezek.

Samozřejmé přijímání přínosů rekreace v lesích

Vzhledem k poměrně silné tradici pobytu v přírodě je u nás lesní rekreace včetně všech často obtížně vyčíslitelných společenských benefitů přijímána jako samozřejmost. Pozornost pak ze strany lesních hospodářů padá především na cenu tohoto fenoménu zejména při jeho střetu se zájmy lesního hospodářství, myslivosti nebo ochrany zvěře, a v případě jezdeckví také kvůli jeho vlivu na lesní dopravní síť.

Přitom však jsou pozitivní externality pobytu v přírodě, zejména jeho vliv na psychické a fyzické veřejné zdraví populace, nedozírné. Není proto možné nadále přistupovat k rekreaci jako k něčemu, co se v lese děje odjakživa a automaticky. Vlivy změn životního stylu u části české populace a s nimi spojená tělesná neaktivita se projevuje na veřejném zdraví a nákladech na zdravotnictví. Je načase, abychom v Česku opustili zažitá stereotypy a začali cílenými kroky tvořit podmínky pro přístupné formy aktivní rekreace v přírodě, zejména v blízkosti sídel. S ohledem k rekreačnímu jezdeckví, které se nejintenzivněji odehrává právě v okolí velkých měst, je potřeba dbát na to, aby se začalo více spolupodílet na pozitivních externalitách a aby nesnižovalo kvalitu rekreace ostatních uživatelů.

Důsledky

Rekreace v lesích se ve své valné většině odehrává na cestách lesní hospodářské sítě (LHS), které byly navrženy a udržovány pro účely lesního hospodářství. Zatímco lesníci si v některých oblastech stěžují, že rekreační provoz na nich je tak hustý, že brání lesnickým činnostem, rekreační si často stěžují, že cesty jsou rozbité a zničené. Pro rekreační infrastrukturu, která se tímto způsobem prolíná s hospodářskou, není možné uspokojivě garantovat kvalitu uživatelského zážitku a v důsledku tak plnit povinnost k péči.

Pokračování ve stávajícím přístupu k rekreaci v lesích bude mít postupně narůstající negativní důsledky ve všech třech složkách. Z ekonomického hlediska bude přinášet náklady, ale jeho schopnost produkovat externality i přímé zdroje příjmu bude nízká. Z environmentálního hlediska bude rekreace představovat stále větší zátěž pro přírodní území zatížená rekreací. Z hle-

diska sociálního bude rekreace v lesích i nadále negativně ovlivňovaná uživatelským konfliktem, nízkou kvalitou uživatelského zážitku a především nepřístupností (zejm. pro děti, mládež, ženy, starší občany či méně zdatné občany).

Lze přitom očekávat, že bude hledán viník problémů. Lze také očekávat, že podobně jako byla za viníka označena terénní cyklistika, bude za určitých okolností podobně označeno i rekreační lesní jezdectví. Na vině přitom není žádná uživatelská skupina. Je jím nekoordinovaný, neprofesionální přístup zúčastněných stran, který není podložen analýzou situace, analýzou trendů ani strategií.

Nejdůležitější kritéria udržitelnosti pro rekreační stezky

Zatímco v Česku se s ohledem k uvažování o rekreačních cestách a stezkách pojem udržitelnosti ještě příliš nepoužívá, v zahraničí již prošel určitým vývojem. Naši kolegové z organizace IMBA, která v USA hájí zájmy terénních cyklistů a pečuje o přírodě blízké stezky, zahájili jako jedni z prvních koncem 90. let vlnu zájmu o udržitelnost stezek, když ji nejdříve definovali jako "schopnost stezky snášet stávající a předpokládané budoucí užívání tak, aby měla minimální možný vliv na přírodní a kulturní prostředí" (Klein 2003). Touto definicí navázali na práci americké Forestry Service a správců státních a národních parků, které se tématem přírodě blízkých stezek zabývaly s různou mírou zájmu po celé 20. století.

Postupem času IMBA tuto definici rozšířila (IMBA 2001: 1, Felton 2004) v sociálním ohledu důrazem na fakt, že udržitelná stezka "musí naplňovat potřeby svých uživatelů". Narozdíl od Česka je však v USA v řadě chráněných přírodních oblastí lesní hospodářství v podstatě utlumeno. Proto jsme v ČEMBě hledali zdroj, který by s ohledem na udržitelnost důsledně přihlížel k faktu, že lesní porosty v Česku jsou předmětem hospodářské péče. Začali jsme spolupracovat s velšským odborníkem Dafyddem Davisem, který stojí za vznikem sítě stezek pro různé skupiny uživatelů (včetně jezdců na koních) na různých místech britských ostrovů. Převedli jsme do českého kontextu Davisovo uvažování (Davis 2007) a aplikovali jej na projekty, které ve spolupráci s lesními správci a za konzultací ochrany přírody připravujeme. Došli jsme přitom k této "programové formulaci" (Davis et. al. 2008):

Stezky mohou mít zásadní dopady na přírodu, krajinu a lidi. Udržitelnost stezek je možné hodnotit právě pomocí těchto dopadů, a také podle toho, zda jsou tyto dopady převáženy přínosy.

Udržitelné stezky by měly:

- *odpovídat potřebám jak cílových uživatelů, tak poskytovatelů stezek, nikoli pouze jedné z těchto skupin*
- *zvyšovat a nikoli snižovat hodnotu místa, krajiny a přírody*
- *nemít negativní vizuální ani fyzické dopady na krajinu*
- *nemít negativní dopad na využívání území*
- *využívání území na ně nesmí mít negativní dopad*
- *pomáhat řešit a nikoli vytvářet či prohlubovat problémy spojené se správou či údržbou*
- *být dlouhodobě atraktivní*
- *být přínosem a nikoli přítěží*

Co může ze stezek učinit přítěž?

- *Náročná správa / management*
- *Náročná údržba*
- *Následné náklady*
- *Špatné zážitky uživatelů*

Možné řešení problému

Les a lesní rekreace jsou v současné době pro většinu obyvatelstva primárním kontaktem s přírodou. To je nesmírně důležité nejen z hlediska zdraví lidské populace, ale i z toho důvodu, že lidé by neměli s přírodním prostředím ztratit emocionální pouto, měli by s ním zůstat v kontaktu, neměli by ztratit schopnost orientovat se v přírodě. Právě nyní začínají dorůstat generace dětí, které namísto hraní venku tráví svůj čas u počítače a sledováním televize (pro zahraniční kontext viz Louv 2006). Je třeba si uvědomit, že už za 20 let tyto děti, které nevyrostaly v kontaktu s přírodou a lesem, budou o přírodních územích rozhodovat.

Pokud chceme tento trend změnit, je třeba změnit praktiky a postoje aktérů zúčastněných v nabídce lesní rekreace a pobytu v přírodě. Správci krajiny by měli akceptovat, že lesní prostředí, aby rekreaanty, včetně dětí, nalákalo, musí poskytovat atraktivní zážitky. Zejména v příměstských lesích a atraktivních chráněných přírodních oblastech se proto péče o rekreaci musí stát stejně důležitou složkou lesního hospodářství jako těžba dřeva a environmentální funkce lesa.

Velmi hodnotným nástrojem, jak harmonizovat rekreaci, lesní hospodářství i požadavky ochrany přírody, je síť cest a stezek. S výjimkou sběru lesních plodů se návštěvnost lesa z velké části odehrává na lesních cestách a stezkách, a pomocí cest a stezek je tedy možné toky návštěvníků usměrnit tak, aby nepřekáželi ostatním zájmům. Podmínkou je ovšem to, že stezky budou udržitelné ve smyslu, který je vysvětlen výše. Důležité přitom je, aby stezky svým charakterem odpovídaly požadavkům a preferencím uživatelských skupin. Díky tomu návštěvníkům nestojí za to je opouštět.

Změna přístupu k lesní rekreaci a k rekreační infrastruktuře si ovšem vyžádá celou řadu kroků jak na politické a strategické úrovni, tak přímo samotných investic do výstavby. Ve strategických dokumentech lesnické politiky EU (Komise evropských společenství 2006), ČR (Krejzar 2008) a částečně i ve stávajícím lesním zákoně (Zákon 289/1995 Sb.) jsou již zakotveny principy, které na budoucí řešení situace zakládají. Nezbytným předpokladem úspěchu je však začít je systematicky rozpracovávat na úrovni lesnické politiky a důsledně aplikovat na úrovni lesnické praxe.

Samotnou výstavbu je pak nutné řešit komplexně a především s ohledem a ve spolupráci s dalšími uživatelskými skupinami. V zahraničí již jsou poměrně značně rozpracované metodiky, jak realizovat udržitelné, a přitom velmi atraktivní sítě hipostepek.

Závěr

V textu výše jsem chtěl poukázat na to, že harmonizace rekreačního užívání lesa se zájmy lesního hospodářství a ochrany přírody je závislá na existenci infrastruktury, kterou budou rekreaanti nebo určité specifické uživatelské skupiny dobrovolně využívat, protože jim bude poskytovat kvalitní zážitky. Nezbytnou podmínkou k tomu je však celá řada změn v myšlení lesníků, ochrany přírody i uživatelských skupin. Současný stav, tedy pouhé značení tras bez ohledu na dopad jednotlivých uživatelských skupin a jen s omezenou harmonizací s hospodářským využíváním území a vlastnickými vztahy není nadále udržitelný. Při hledání budoucího řešení situace však je možné se inspirovat v zahraničí, kde již existuje řada úspěšných moderních projektů udržitelné rekreační infrastruktury.

Je ve veřejném zájmu, v zájmu lesního hospodářství, v zájmu ochrany přírody a v zájmu odpovědných skupin rekreačních uživatelů krajiny, aby problému začala být věnována patřičná pozornost. K hipoturistice a rekreačnímu lesnímu jezdeckví přitom musí být přistupováno v souvislostech s ostatními formami pobytu v přírodě. Zejména v lesních oblastech poblíž velkých sídel by se předmětem strategického plánování měly stát sdílené sítě rekreačních stezek zaměřených na trvalou udržitelnost a kvalitu uživatelského zážitku.

Literatura

- COLE, D. N. (2006). "Visitor and recreation impact monitoring: is it lost in the gulf between science and management." *The George Wright Forum* 23(2): 11-16.
- DAVIS, D. (2007). Strategické navrhování a plánování rekreačních cest. Terénní cyklistika na Konferenci Národní strategie rozvoje cyklistické dopravy ČR, Velké Karlovice, 17. května 2007. T. Kvasnička. Jablonec nad Nisou, ČeMBA: 21-23. <http://www.cemba.cz/publikace/Kvasnicka-T-Terenni-cyklistika-v-Karlovicich-2007.pdf>
- DAVIS, D., T. KVASNIČKA & H. HERMOVÁ (2008). Posouzení potenciálu pro rozvoj sítě terénních stezek pro cyklisty v Novém Městě pod Smrkem a Lázních Libverda. Jablonec nad Nisou, ČeMBA.
- FELTON, V., M. SCHMIDT, et al. (2004). *Trail Solutions: IMBA's Guide to Building Sweet Singletrack*. Boulder, International Mountain Bicycling Association.
- HERMOVÁ, H. (2008). *Rekreační cesty pro cyklisty: Východiska, důsledky a řešení*. Jablonec nad Nisou, ČeMBA.
- HERMOVÁ, H. and T. KVASNIČKA (2008). Sustainable Tourism in Czech Mountain and Highland Regions: The Case of Recreational Trails for Cyclists, A Background paper for Global Change and Sustainable Development in Mountain Regions Conference. Innsbruck. <http://www.cemba.cz/innsbruck2008/>
- IMBA (2001). *Building Better Trails*. Boulder: International Mountain Bicycling Association.
- JACKSON, SUSAN A., & CSIKSZENTMIHALYI, MIHALY. (1999). *Flow in Sports: The Keys to Optimal Experiences and Performances*. Champaign: Human Kinetics.
- KLEIN, JOEY. (2003). *Trailsolutions Report*. nepublikovaný materiál.
- Komise evropských společenství. (2006). *Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu o akčním plánu EU pro lesnictví*. Brusel.
- KVASNIČKA, T. (2007a). *Equipment and Changing Outdoor Culture in the Czech Republic*. *Anthropology of East Europe Review* 25(1): 53-63.
- KVASNIČKA, T. (2007b). *Prostor české terénní cyklistiky*. Brno: FSS, Masarykova Univerzita.
- KVASNIČKA, T. (2007c). *Singltrekk: Rekreační stezky pro terénní cyklistiku*. Praha, V Press.
- LOUV, R. (2006). *Last child in the Woods: Saving our Children from Nature-Deficit Disorder*. New York: Algonquin Books.
- MACKOVÁ, ZDENKA. (2003). *Šport ako duševný zážitok: nové trendy v športovej psychológii*. Bratislava: Vydavateľstvo UK.
- MIDOL, N., & BROYER, G. (1995). „Towards an Anthropological Analysis of New Sport Cultures: The Case of Whiz Sports in France. *Sociology of Sport Journal*, 12 (2), str. 204-212.
- Zákon 289/1995 Sb. *O lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon)*.

Kontakt

Mgr. Tomáš Kvasnička M.A.
Česká Mountainbiková Asociace, o.s.
Mechová 17
466 40 Jablonec nad Nisou
cemba@cemba.cz, www.cemba.cz

PRÁVNÍ MANTINELY REKREAČNÍHO VYUŽITÍ LESA Z HLEDISKA ZÁKONA O LESÍCH A ZÁKONA O MYSLIVOSTI

Martin Flora

Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně

1. Úvod

Jízda na koních patří k čím dál častěji využívaným formám rekreace. S ohledem na skutečnost, že lesní ekosystémy plní v komparaci s ostatními v nadprůměrně intenzivní míře rekreační funkci, není nikterak s podivem, že právě ony jsou zvláště vyhledávaným cílem hipporekreatů a hippoturistů.

Funkce rekreační však není jedinou funkcí lesů. Za přinejmenším stejně významné jsou považovány jiné funkce lesů, např. funkce dřevoprodukční, funkce ekologická a přírodně ochranná či funkce protierozní a půdoochranná.

Míra, v níž jsou tyto funkce lesů plněny, není v automatické korelaci s plněním rekreační funkce, tj. neplatí, že by intenzivnější plnění např. dřevoprodukční funkce působilo automaticky pozitivně (nebo negativně) na plnění funkce rekreační. Naopak platí, že sama intenzita plnění rekreační funkce v konkrétním lese je vnímána různými návštěvníky lesů různě, v závislosti na formě rekreace, kterou v lesích provozují. Pěší turista bývá málokdy zcela srozuměn s nutností realizovat svůj koníček na lesní cestě, jejíž povrch je v důsledku intenzivních průjezdů jezdců na koních téměř neschůdný; stejně tak jezdci na koních zpravidla nekvitují s povděkem, pokud jsou nuceni sdílet prostor lesní cesty s jezdci na terénních motocyklech či čtyřkolkách.

2. Zákon o lesích

Ve snaze zajistit alespoň relativní rovnováhu mezi intenzitou plnění jednotlivých funkcí proto zákonodárce stanovil závazná pravidla, která usměrňují způsob, jímž může veřejnost rekreační funkce lesa využívat. Tato ustanovení jsou soustředěna do § 19 a 20 zákona č. 289/1995 Sb., lesního zákona (dále jen „lesní zákon“), konkrétně do jeho § 19, odst. 1 („Každý má právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest. Při tom je povinen les nepoškozovat, nenarušovat lesní prostředí a dbát pokynů vlastníka, popřípadě nájemce lesa a jeho zaměstnanců.“), § 20, odst. 1 a) („V lesích je zakázáno ... rušit klid a ticho“), písm. j) („V lesích je zakázáno ... mimo lesní cesty a vyznačené trasy jezdit na kole, na koni, na lyžích nebo na saních“), písm. n) („V lesích je zakázáno ...pást dobytek, umožňovat výběh hospodářským zvířatům a průhon dobytka lesními porosty“) a § 20, odst. 5 („Organizované nebo hromadné sportovní akce lze v lese konat na základě oznámení orgánu státní správy lesů. V oznámení, které musí být předloženo nejméně 30 dnů před dnem konání této akce, pořadatel uvede místo a termín konání této akce, předpokládaný počet účastníků, způsob zajištění a souhlas vlastníka lesa. Orgán státní správy lesů může do 15 dnů ode dne doručení oznámení stanovit doplňující podmínky.“). Porušení těchto pravidel může být stíháno jako přestupek podle § 54 lesního zákona s možností uložení pokuty až do výše 5.000,- Kč, resp. 15.000,- Kč, nebo jako jiný správní delikt podle § 55 lesního zákon s hrozbou pokuty až do výše 100.000,- Kč.

Znění citovaných ustanovení se zdá být bezrozporné; přesto však je nad jejich textem rozvíjena diskuse, která se týká zejména:

- a. šíře základního oprávnění „každého“ vstupovat do lesa,
- b. šíře práva jezdit na koních po lesních cestách,
- c. rozsahu zákazu obsaženého v § 20, odst. 1, písm. n) lesního zákona,
- d. vymezení pojmu „organizovaná nebo hromadná sportovní akce“.

Ad a) Jak bylo uvedeno, zaručuje § 19, odst. 1 lesního zákona každému právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest. Vycházíme-li z premisy, že pojem „les“ a „pozemky určené k plnění funkcí lesa“ mají přes rozdílnost svých definic juristicky shodný obsah, lze ustanovení § 19, odst. 1 lesního zákona ve vztahu k možnosti jízdy na koních interpretovat dvojím způsobem – pomocí výkladu gramatického a výkladu systematického. Při použití gramatického výkladu je z ustanovení § 19, odst. 1 lesního zákona možno dovodit, že součástí práva na volný vstup do lesů právo vjíždět do lesů na koni vůbec není, neboť zákon hovoří výslovně pouze o právu do lesa volně „vstupovat“. V případě koní ovšem jde jednoznačně o vjezd, jak je tento pojem použit v jiných ustanoveních lesního zákona, zejména v jeho § 20, odst. 1, písm. j).

Použití systematického výkladu naopak vede k závěru, že právo na volný vstup do lesa v sobě automaticky zahrnuje i právo do lesa vjíždět. Pokud by totiž platil opak, nemusel by zákonodárce v § 20, odst. 1, písm. g) lesního zákona vůbec vyjadřovat zákaz jízdy motorovými vozidly v lesích a nebylo by zapotřebí v písm. j) téhož odstavce zakazovat jízdu na dalších prostředcích přepravy či pohybu, jimiž jsou jmenovitě mj. právě koně, mimo lesní cesty a vyznačené trasy – tyto zákazy by vyplývaly *eo ipso* již ze skutečnosti, že do lesa je volný jen vstup, nikoliv vjezd. Ve prospěch systematického výkladu hovoří rovněž některé obtížně přijatelné konsekvence, k nimž gramatický výklad při důsledném použití vede. Vedle toho, že znepřístupňuje les nejen jezdcům na koních, ale např. i cyklistům a postiženým na invalidních vozících či kojencům v dětských kočárcích (neboť i tyto osoby do lesa vjíždí, nikoliv vcházejí), platil by při použití gramatického výkladu absurdní závěr, že výjimka udělená vlastníkem lesa podle § 20, odst. 4 lesního zákona může jezdce na kole či koni oprávnit pouze k jízdě mimo lesní cesty a vyhrazené trasy, zatímco jízda po lesních cestách a vyhrazených trasách by zůstala návštěvníkům lesa zapovězena ustanovením § 19, odst. 1 lesního zákona (s výjimkou cest majících charakter veřejně přístupných pozemních komunikací), a to i při existenci výjimky udělené vlastníkem lesa.

Volba výkladu pochopitelně náleží orgánům aplikujícím lesní právo, tj. zejména orgánům státní správy lesů a soudům. Lze nicméně konstatovat, že aplikační praxe častěji používá výklad systematický a považuje právo na vjezd do lesa za součást práva obecného užívání lesů, jehož rozsah je ovšem omezen zákazy zakotvenými v § 20, odst. 1, písm. g) a j) lesního zákona.

Ad b) Příčinou existence diskuse o šíři práva jezdit na koních po lesních cestách a vyhrazených trasách je nejasné vymezení obsahu pojmu „lesní cesta“. Doktrinární výklad textu § 20, odst. 1, písm. j) lesního zákona prezentovaný J. Staňkem v době těsně následující po nabytí účinnosti lesního zákona¹ vychází ze závěru, že „*lesními cestami se v této souvislosti rozumí všechny lesní cesty, tedy lesní cesty katastrované i nekatastrované, zpevněné i nezpevněné, ale i svážnice, zřetelné přibližovací linky apod., na kterých při jízdě na kole, na koni, na lyžích nebo na saních nemůže dojít k poškození lesního porostu ani půdního povrchu – alespoň ne způsobem, který by způsobil horší následek, než přibližování dřeva.*“ Vznik tohoto zjevně velmi širokého výkladu byl v roce 1996 umožněn skutečností, že pojem „lesní cesta“ tehdy zcela postrádal legální definici. Počínaje 1.1.2002 však byla taková definice vytvořena - podává ji vyhláška č. 433/2001 Sb., kterou se stanoví technické požadavky pro stavby pro plnění funkcí lesa. Podle jejího § 2, odst. 1, písm. a) se lesní cestou rozumí „*účelová komunikace, která je součástí lesní dopravní sítě, určená k odvozu dříví, dopravě osob a materiálu pouze v zájmu vlastníka lesa a pro průjezd speciálních vozidel. Umožňuje bezpečný celoroční nebo sezonní provoz.*“ Účelová komunikace pak je „*pozemní komunikací, která slouží ke spojení jednotlivých nemovitostí pro potřeby vlastníků*“

¹ Staněk, J.: Lesní zákon v teorii a praxi. Úplné znění zákona s komentářem. Matice lesnická, Písek, 1996, s. 63.

těchto nemovitostí nebo ke spojení těchto nemovitostí s ostatními pozemními komunikacemi nebo k obhospodařování zemědělských a lesních pozemků", přičemž pozemní komunikace je charakterizována jako „dopravní cesta určená k užití silničními a jinými vozidly a chodci, včetně pevných zařízení nutných pro zajištění tohoto užití a jeho bezpečnosti.“ (§ 7, odst. 1 ve spojení s § 2, odst. 1 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, v platném znění). Ačkoliv všechny citované pojmové definice slouží pouze pro účely aplikace předpisů, v nichž jsou obsaženy, lze očekávat a akceptovat jejich analogické použití i při výkladu § 20 lesního zákona. Z spojení těchto definic pak vyplývá pro jezdce na koních významný závěr, že totiž lesní cestou pro účely výkladu § 20 lesního zákona, tj. lesní cestou, po níž je jízda na koni (kolech, lyžích atd.) zcela nepochybně dovolena, je pouze lesní cesta

1. mající charakter stavby a
2. umožňující průjezd silničních a jiných vozidel,

nikoliv již komunikace typu „zřetelných přibližovacích linií“ a obecně jakákoliv komunikace, po níž je schopna se pohybovat pouze specializovaná lesní technika a nikoliv silniční vozidla. Rozsah práva jízdy po lesních cestách byl tak přijetím vyhlášky č. 433/2001 Sb. poněkud zúžen.

Ad c) Jezdci na koních jsou si při jízdě v lese zpravidla vědomi existence zákazu jízdy mimo lesní cesty a vyhrazené trasy. Ne vždy však spojí výkon své rekreační činnosti též se zákazem pasení dobytka, umožňování výběhu hospodářským zvířatům a průhonu dobytka lesními porosty, které jsou zakotveny v § 20, odst. 1, písm. n) lesního zákona. Nelze sice ani zde vyloučit možnost diskuse o tom, zda koně splňují pojmové znaky dobytka ve smyslu označeného ustanovení, neboť pojem dobytek je v obecném povědomí spojen spíše se skotem, ovce, kozami a prasaty; s ohledem na:

1. absenci legální definice pojmu „dobytek“,
2. skutečnost, že i odborná literatura stanoví hranice tohoto pojmu relativně volně („dobytek je souborný název pro některá hospodářská zvířata, zejména skot (velký dobytek), prasata, ovce a kozy (malý dobytek)²),
3. skutečnost, že vlastnické právo je právem privilegovaným, z jehož obsahu vyplývá, že osobou oprávněnou věc za všech okolností užívat je vlastník a osoby jím oprávněné; pro třetí osoby při užívání cizího majetku neplatí pravidlo „co není zakázáno, je dovoleno“³, a
4. skutečnost, že účelem zákazu obsaženého v § 20, odst. 1, písm. n) lesního zákona je též ochrana lesa jako složky životního prostředí, takže není důvod činit rozdíl mezi pastvou, výběhem a průhonem dobytka a pastvou, výběhem a průhonem koní, neboť obojí má pro les jako složku životního prostředí stejné důsledky,

je však na místě závěr, že zákaz pasení, výběhu a průhonu dobytka se týká rovněž koní. S určitou dávkou nadsázky tak lze konstatovat, že porušení lesního zákona je vyloučeno pouze v případech, kdy návštěvník lesa na přímo koni jede nebo jej vede, aniž by zvíře současně požíralo lesní vegetaci, popř. kdy koně dočasně uváže způsobem, který mu zamezuje v pastvě. U všech ostatních aktivit hrozí, že budou považovány za pastvu, výběh či průhon s tomu odpovídajícími právními následky.

Ad d) Zákaz pořádání hromadných a organizovaných sportovních akcí v lese bez oznámení orgánu státní správy lesů a bez existence souhlasu vlastníka patří k nejčastěji porušovaným zákazům zakotveným do lesního zákona. Tato skutečnost je opět dána především skutečností, že hlavní pojem použitý v hypotéze právní normy obsažené v § 20, odst. 5, tedy pojem „organizovaná nebo hromadná sportovní akce“ nemá jasný obsah. Existence takových pojmů, v teorii práva nazývaných neurčité, ovšem není za všech okolností považována za závadnou – neurčité pojmy se zvláště ve správním právu vyskytují relativně často (což bylo koneckonců ukázáno v předchozím textu), přičemž platí, že výklad jejich obsahu je svěřen správním orgánům jako představitelům právo aplikujících orgánů veřejné moci. V případě organizovaných a hromadných

² Kolektiv: Naučný slovník zemědělský, Díl 1, A-D, ÚVI MZLH, 1966, Praha, s. 949)

³ Jinak řečeno z povahy vlastnického práva vyplývá, užívat cizí věc může pouze ten, kdo k tomu má výslovné oprávnění, nikoliv ten, komu to bylo výslovně zakázáno.

akcí v lese je tedy v pravomoci orgánů státní správy lesů vyložit a posoudit, jaký charakter konkrétní akce má.

Nebude patrně rozumné a nebude odpovídat účelu zákona podmiňovat absolvováním administrativní procedury předpokládané v § 20, odst. 5 lesního zákona všechny sportovní akce vykazující znaky organizovanosti nebo hromadnosti – pokud by platil opak, bylo by nezbytné oznamovat a souhlasem vlastníka dokládat i záměry na konání akcí, které jsou jak z hlediska potenciálního ohrožení nebo poškození lesa jako složky životního prostředí, tak z hlediska ochrany práv vlastníka bezvýznamné – typickou ukázkou zde mohou být např. rodinné pěší výlety. Na druhou stranu bude ve většině případů za organizovanou, resp. hromadnou sportovní akci v lese oprávněně považováno např. pořádání závodů na koních (či kolech), které vedle potenciálního poškození lesa jako složky životního prostředí i jako majetku může vlastníka ve významném rozsahu přímo omezit ve výkonu jeho vlastnického práva např. tím, že po dobu konání závodu bude znemožněn výkon některých činností při hospodaření v lese.

Hranice, při jejímž překročení se z hromadné a organizované sportovní akce nevýznamné stává akce významná, není stanovena v právním předpise a nestabilizovala ji dosud ani výkladová praxe, ať již soudní nebo správní; je přitom sporné, zda vůbec lze očekávat, že se tak někdy stane. Každé stanovení takové hranice bude totiž nutně schématické a nemusí postihnout okolnosti jednotlivých případů, které ovšem mohou mít rozhodující roli.

Jako vhodnější se tak namísto vymezení definice pojmu „hromadná a organizovaná sportovní akce v lese“ jeví vymezení kritérií, která by v každém jednotlivém případě měla být použita při řešení otázky, zda posuzovaná akce má či nemá charakter vyžadující postup podle § 20, odst. 5 lesního zákona. Autor toho příspěvku má za to, že v úvahu by měla být brána zejména tato kritéria:

1. množství účastníků,
2. typ sportu, resp. zamýšlené sportovní aktivity,
3. zda má akce veřejný či neveřejný charakter,
4. délka trvání akce a posouzení, zda má akce jednorázový nebo opakovaný charakter,
5. zda má akce komerční či nekomerční charakter,
6. jaké nejhorší následky pro les a lesní prostředí může akce reálně vyvolat.

Ve vztahu k jízdě na koních, která nepochybně je výkonem sportu, i když ji realizují naprostí začátečníci, by pak byl požadavek organizovanosti a hromadnosti ve smyslu § 20, odst. 5 lesního zákona naplněn např. v případech, kdy by šlo o jízdy pořádané a organizované v rámci výkonu podnikatelské činnosti vlastníka koní, který současně není vlastníkem lesa (typické zejména pro výkon podnikatelské činnosti tzv. rančů).

3. Zákon o myslivosti

Zájem veřejnosti využívat les a obecně volnou krajinu k jízdě na koních může kolidovat nejen se zájmy chráněnými lesním zákonem, nýbrž i se zájmem na ochraně zvěře jako objektu mysliveckého hospodaření a obecně se zájmy chráněnými zákonem č. 449/2001 Sb., o myslivosti, v platném znění (dále jen „zákon o myslivosti“). Rozsah a pravděpodobnost vzniku takovýchto kolizí je ovšem podstatně nižší, než je tomu v případě kolize zájmů rekreace se zájmy chráněnými lesním zákonem.

V souladu s touto premisou platí, že jízda na koních sama o sobě není zákonem o myslivosti vyloučena nebo omezena. Je pouze nepřijatelné, aby při jízdě na koních docházelo k plašení a rušení zvěře (§ 9, odst. 1 zákona o myslivosti) a aby vlastníci koní nechávali koně volně pobíhat po honebních pozemcích mimo vliv svého majitele nebo vedoucího (podle § 10, odst. 1 zákona o myslivosti: „Je zakázáno vlastníkům domácích zvířat, včetně zvířat ze zájmových chovů a zvířat z farmových chovů zvěře, nechat je volně pobíhat v honitbě mimo vliv svého majitele nebo vedoucího.“)

Obě označená ustanovení patrně nevyžadují žádnou hlubší analýzu či komentář, pouze ve vztahu k zákazu obsaženému v § 10, odst. 1 zákona o myslivosti je nutno podtrhnout, že stíhá pouze vlastníky koní, nikoliv jejich nájemce či osoby, které koně využívají k jízdě z jiného právního titulu. Tato skutečnost je významná zejména z toho důvodu, že to např. v případě útěku koně na honební pozemky v důsledku pádu jeho jezdce bude nikoliv tento jezdec, nýbrž vlastník zvířete, kdo bude čelit riziku stíhání pro spáchání přestupku podle § 63, odst. 1, písm. b) zákona o myslivosti s možností uložení pokuty až do výše 30.000,- Kč, nebo riziku stíhání pro spáchání jiného správního deliktu podle 64, odst. 1 s možností uložení pokuty až do výše 40.000,- Kč, a dalším návazným rizikům, jako je možnost odebrání loveckého lístku podle § 47, odst. 5 zákona o myslivosti a následně i odnětí zbrojního průkazu podle § 27, odst. 2 zákona č. 119/2002 Sb. střelných zbraní a střelivu. Nutno podtrhnout, že porušením § 10, odst. 1 zákona o myslivosti je samotný pohyb koně po honebních pozemcích – k naplnění skutkové podstaty odpovídajícího přestupku či jiného správního deliktu tak není vyžadováno, aby volně se pohybující zvíře způsobilo na pozemcích nebo na myslivosti nějaké škody.

4. Závěr

Jak lesní zákon, tak zákon o myslivosti obsahují ustanovení stanovící pravidla pro jízdu na koních v lesích (lesní zákon) a na honebních pozemcích (zákon o myslivosti). S ohledem na skutečnost, že vznik střetů mezi zájmy chráněnými lesním zákonem a zájmy jezdců na koních hrozí ve větším množství případů, než je tomu u zákona o myslivosti, je množství těchto pravidel obsažených v lesním zákoně významně vyšší, než je tomu v případě zákona o myslivosti. Tato pravidla však nejsou vykládána jednotně, což je zčásti nezbytné a souvisí to s nutností používat v textu lesního zákona neurčité pojmy, zčásti je pak nejednotnost výkladu důsledkem změn navazujících nebo souvisejících právních předpisů.

Kontakt

Dr. JUDr. Ing. Martin Flora
Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky
Zemědělská 3, 613 00 Brno
+420 545 134 080, flora@justicia.org

LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ A MYSLIVOST - POHLED NA HIPOTURISTIKU

Miroslav Svoboda
Krajské ředitelství Brno, LČR, s. p.

Co je hipoturistika, kůň v lesním hospodářství

Hipoturistika – jedna z volnočasových lidských aktivit ve volné krajině, vedle pěší turistiky myslivosti, cykloturistiky, zimních sportů a dalších,

Hipoturistika – předmět podnikání v rámci zařízení, která se zaměřují na pobyt lidí na venkově,

Kůň – v lesním hospodářství historicky využíván především jako pracovní nástroj při manipulaci se dřívím, i v dnešní době je stále používán, zejména při dílčích těžebních operacích. Je to statné zvíře, pro lesnické účely se využívají polotěžká až těžká plemena s váhou až 900 kg. Koně pro jezdecké účely jsou lehčí, s váhou 500 až 600 kg.

Lesní cesty, jejich využívání, poškozování

Lesní cesty jsou účelové komunikace, které slouží potřebám lesního hospodářství, a to především k dopravě dříví.

Rozdělení typů lesních cest podle typu:

- lesní odvozní cesty – slouží zejména dopravě dříví, technologické dopravě, přepravě materiálů sloužících lesnímu hospodářství
- lesní přibližovací cesty – jedná se převážně o zemní cesty, které primárně slouží dílčím těžebním operacím, tedy manipulaci s vytěženým dřívím a jeho dopravě k odvozním cestám
- ostatní lesní cesty, pěšiny, chodníky – slouží zejména pěší turistice, myslivosti apod.

Podle typu povrchu můžeme rozdělit lesní cesty na:

- cesty zpevněné – mohou být s živičným povrchem, případně minerálně zpevněným kamenivem (MZK), mají vybudovanou vozovku,
- cesty nezpevněné – zemní povrch, který může být pomístně zpevněn kamenivem,

Dále lze lesní cesty dělit podle parametrů, jako je dopravní důležitost dále šířka vozovky, možnost využívání v průběhu roku apod.

Lesní cestní síť je nejčastěji využívána následujícím způsobem:

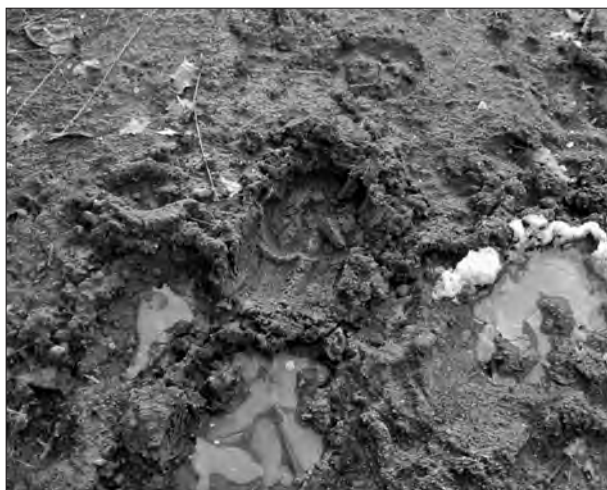
- Plnění úkolů lesnických činností, tj. technologická doprava, doprava dříví a ostatních produktů lesnického hospodaření,



- Doprava za účelem zajištění mysliveckého hospodaření,
- Využívání lesní cestní sítě veřejností, zejména pěší turistika, cykloturistika, zimní sporty, hipoturistika,

Působení dopravních prostředků na povrch lesních cest:

- míra působení závisí na typu povrchu a dopravním prostředku, tzn. že zpevněné vozovky se živičným povrchem trpí zejména tlakem přetížených odvozních souprav, nešetrnou manipulací se dřívím při přibližování dříví, naopak nedochází k poškození například jízdou na koni,
- u cest, nezpevněných, ale i částečně zpevněných, případně s povrchem MZK může docházet a dochází k poškozování, a to zejména v deštivém počasí, kdy je povrch nasycen vodou a rozměklý. V tomto období, a to přes to, že kůň je podstatně lehčí než např. lesní kolový traktor, dochází k největším škodám. Je to dáno zejména přenosem váhy koně na poměrně velmi malé ploše kopyta, resp. podkovy. Tím může být měrný tlak na povrch půdy vyšší než u pneumatik zvláště, pokud jsou stroje vybaveny bantamovými nízkotlakými pneumatikami.



Možné problémy a střety lesního hospodářství a hipoturistiky

Dle platné legislativy, tj. především Zák. 289/1995 Sb.:

- § 11 „Základní povinnosti“ každý si musí počínat tak, aby nedocházelo k ohrožování nebo poškozování lesů, jakož i objektů a zařízení sloužících hospodaření v lese,
- § 19 „Užívání lesů“ má každý právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí Při tom je povinen les nepoškozovat, nenarušovat lesní prostředí a dbát pokynů vlastníka lesa
- § 20 „Zákaz některých činností v lese“ odst. 1), písm. b) provádět terénní úpravy, narušovat půdní kryt, budovat chodníky....., písm.i) mimo lesní cesty a vyznačené trasy jezdit na kole, koni, na lyžích nebo na saních, odst. 5) organizované nebo hromadné akce lze v lese konat na základě oznámení orgánu státní správy lesů



Možné problémy a střety lesního hospodářství a hipoturistiky.

Ze zákona tedy vyplývají určitá oprávnění, ale i povinnosti pro všechny, kteří lesy navštěvují. Z pohledu lesnického hospodářství tedy hrozí při využívání cest k jízdě na koni zejména poškozování jejich povrchu, a to u nezpevněných, případně částečně zpevněných cest. Dále může dojít i ke střetu s lesní technikou, případně odvozními soupravami. Dochází k pohybu koní i mimo lesní cesty, přímo lesními porosty. Je to v rozporu s platnou legislativou a dochází k narušování půdního krytu a poškozování lesních porostů, zejména v případech jízdy přes mladé lesní porosty (kultury). Jako nevhodné se jeví souběžné vedení turistických cest a hipostezek z důvodu možného střetu, přiměřeně platí i pro cykloturistiku.



Hipoturistika a uživatelé honiteb

Možná východiska a řešení střetů

Organizovaná hipoturistika:

- majitelé a provozovatelé zařízení, která se zabývají hipoturistikou by měli, pokud mají v úmyslu využívat pro jízdu na koních cizí komunikace, v tomto případě lesní, kontaktovat a vstoupit v jednání s vlastníkem, případně správcem předmětných lesních pozemků a účelových komunikací.
- v rámci jednání je nutné dohodnout vedení tras vhodných pro jízdu na koni, eventuelně režim jejich využívání, tj. podle aktuální klimatické situace, v období dešťů směřovat jízdy na zpevněné komunikace, v období beze srážek je možné i na nezpevněné,
- dohodnout způsob a údržbu značení hipostezeček,
- dohodnout provádění údržby, v případě poškození i opravy tras, případně i formou finanční paušální úhrady za provádění údržby,
- při jednání s vlastníkem lesních porostů je nutné zjistit i uživatele honiteb, kterých se provozování hipoturistiky týká a dohodnout s nimi režim provozování, případná časová omezení.

Individuální hipoturistika:

- problém je složitější, lze ovlivňovat pouze prostřednictvím provozovatelů ustájení a osvětou,
- může samozřejmě pomoci i vyznačování tras, případně osazování informačních tabulí, které by vysvětlovaly problematiku

Příklady zařízení, která se zabývají hipoturistikou v rámci KŘ Brno

Lesní správa	zařízení	obec
Strážnice	bývalý velkochov Rudník	Ratíškovice
Strážnice	sdružení Podkova	Vracov
Bučovice	farma Bolka Polívky	Olšany
Bučovice		Nemochovice
Černá Hora	ranč Smrček	Smrček
Černá Hora	ranč Loučka	Předklášteří
Černá Hora	ranč Svitávka	Svitávka
Černá Hora	Westernové městečko Boskovice	Boskovice
Černá Hora	ranč Senetářov	Senetářov
Černá Hora	ranč Kameňák u Doubravice	Doubravice nad Svitavou
Černá Hora	Jezdecká stáj Archatt	Žebětín
Černá Hora	Jezdecký penzion Eliot	Žebětín
Náměšť nad Oslavou	Jezdecká stáj Karolína	Zbraslav u Brna
Náměšť nad Oslavou	Jezdecký sportovní klub Hubertus	Omice
Náměšť nad Oslavou	Boboranč	Silůvky
Náměšť nad Oslavou	Jezdecká společnost Veverčí s.r.o.	Veverská Bitýška
Náměšť nad Oslavou	JS Hobit - Farma JaF	Domašov
Náměšť nad Oslavou	Povoznictví Kaše	Troubsko
Náměšť nad Oslavou	Koňská stanice - Tréninkové a rehabilitační středisko Skree	Střelice
Náměšť nad Oslavou	Chov koní Kývalka	Rosice
Náměšť nad Oslavou	Stáj Sheila	Mohelno
Náměšť nad Oslavou	Penzion Jízdárna Otradice	Náměšť nad Oslavou
Náměšť nad Oslavou	Stáje VFU Brno ŠZP Nový Jičín UVS Nový Dvůr	Veverská Bitýška
Náměšť nad Oslavou	Jezdecká stáj Casia	Košíkov
Náměšť nad Oslavou	Jezdecká společnost z Podkomorských lesů o.s.	Brno-Bystrc
Náměšť nad Oslavou	EquiPaM	Rosice
Náměšť nad Oslavou	JK Tedos Tetčice	Tetčice

Dosavadní zkušenosti s provozováním hipoturistiky v rámci KŘ Brno

Jednání zpravidla iniciována personálem Lesů České republiky, s.p.:

- Snaha o dohodu v oblasti užívání lesních cest, tj. vedení tras pro hipoturistiku po cestách, kde nedochází ke vzniku příliš velkých škod, zde se setkáváme s nepochopením, při snaze vést provoz po cestách se živičným povrchem, nezájem provozovatelů, neatraktivní,
- případná dohoda je akceptována organizovanými členy jezdeckých oddílů, samostatní jezdci ji však většinou nerespektují,
- v rámci jednání nabízíme i spolupráci při vyznačování tras, případně jsme ochotni podílet se i na vybavení tras drobnou infrastrukturou, a to v rámci podpory rekreačních funkcí lesů, tzv. Program 2000,
- v ojedinělých případech (lesní správa Strážnice) došlo i k dohodě na provádění periodické údržby trasy urovnáním jejího povrchu.

Kontakt

Ing. Miroslav Svoboda
ředitel Krajského ředitelství Brno
Jezuitská 13, 602 00 Brno
svoboda.oi16@lesycr.cz

OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY – POHLED NA HIPOTURISTIKU

JUDr. Pavel Nesvatba, Ing. Jaroslav Možný
OŽP KÚ JMK

Přesnější název tématu:

Rizika rozhodně úctyhodné a zdánlivě bezproblémové aktivity (hipoturistiky) pro chráněné části přírody vázané na lesní prostředí.

Základní rozbor pojmů, obsažených v daném tématu:

Hipoturistika:

Je hipoturistika správným názvem pro fenomén, který je předmětem našeho hodnocení? Nejedná se spíše o pravidelné rekreační a kondiční ježdění na koni v blízkosti velkých sídelních aglomerací s velmi omezenou nabídkou atraktivních terénů, které se s vysokou intenzitou zaměřuje na blízké okolí objektů ustájení? Lze takovou aktivitu nazývat turistikou?

Úctyhodnost:

- Kůň je krásné a ušlechtilé zvíře. Jeho spojení s člověkem je pradávné a povznášející.
- Svět je při pohledu z koňského hřbetu mnohem přívětivější (stejně jako při pohledu z okénka nového silného automobilu).
- Jízda na koni je výborný sport a perfektní relaxace.

Bezproblémovost (zdánlivá):

- Není nic přirozenějšího než pohyb koně s jezdcem krajinou.
- Copak tohle by mohlo způsobovat nějakou škodu?
- Je to tak ušlechtilé, že to nemůže být konfliktní.

Chráněné části přírody vázané na lesní prostředí:

Území vymezená na pozemcích určených k plnění funkcí lesa s různým statutem ochrany dle zákona č. 114/1992 Sb. – přírodní památky, přírodní rezervace, národní přírodní památky, národní přírodní rezervace, chráněné krajinné oblasti, národní parky, území soustavy Natura 2000 (evropsky významné lokality a ptačí oblasti), významné krajinné prvky, přírodní parky, přechodně chráněné plochy.

Druhy rostlin a živočichů, vyskytující se na pozemcích určených k plnění funkcí lesa se zvláštní ochranou dle zákona č. 114/1992 Sb. – v kategoriích kriticky ohrožených, silně ohrožených a ohrožených, přičemž principiálně je zakázáno škodlivě zasahovat do jejich přirozeného vývoje a biotopu.

Rizika:

- Vytvoření nové sítě jízdních stezek.
- Devastace stávající sítě lesních cest.
- Navazující eroze všech intenzivně využívaných stezek a cest zejména ve svažitéch částech lesa.
- Změny odtokových poměrů v neprospěch uchování vody v lese.
- Navazující změny biotopu.
- Přímé fyzické zásahy do bylinného patra v důsledku podupání, pasení a vnášení koňských exkrementů.

Rozhodující faktory pro míru rizika:

- Intenzita využívání daného prostoru pro ježdění koňmo.
- Intenzita využití je přímo závislá na počtu jezdců a době a délce jízdy.
- Lokalizace trasy jízdy (výběr a dodržování stanovených tras, zajíždění mimo vymezené stezky).
- Rozloha území, které je jezdcům k dispozici a reliéf jeho terénu.

Možná omezení ve prospěch ochrany přírody:

Omezení vyplývající přímo z ochranného režimu zvláště chráněných území

- zákazy vyplývající ze zákona (základní ochranné podmínky - např. § 16,26,29,34,35 a 36)
- V úvahu připadá např. zákaz vstupu mimo vyznačené cesty v NP a NPR, zákaz měnit dochované přírodní prostředí v rozporu s bližšími podmínkami ochrany v NP, CHKO, NPR a PR, zákaz změny a poškozování NPP a PP).
- činnosti vázané na předchozí souhlas orgánu ochrany přírody (vymezené ve zřizovacím předpise dle odst. 3 § 44)
- Ve zřizovacím předpise lze přímo vymezit činnosti a zásahy, které jsou vázány na předchozí souhlas orgánu ochrany přírody a jízda koňmo může být tímto způsobem, je-li to k zachování předmětu ochrany třeba, výslovně omezena.

Omezení vstupu z důvodu ochrany přírody v NP, NPR, NPP, v I. zóně CHKO a jeskyních

- hrozí-li poškozování území zejména nadměrnou návštěvností může příslušný orgán ochrany přírody po projednání s dotčenými obcemi podle § 64 omezit či zakázat vyhláškou či nařízením přístup veřejnosti do těchto území nebo jejich částí, toto omezení či zákaz vstupu musí být řádně vyznačeno na všech přístupových cestách a vhodným způsobem i na jiných místech v terénu

Omezení vyplývající přímo ze zákonného ochranného režimu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů

- principiálně je zakázáno škodlivě zasahovat do jejich přirozeného vývoje a biotopu
- u chráněných rostlin je podle § 49 zakázáno např. jejich poškozování, ničení či rušení ve vývoji

- u chráněných živočichů je podle § 50 zakázáno např. jejich rušení, zraňování či usmrcování
- intenzivním a necitlivým využitím území s výskytem chráněných druhů rostlin a živočichů mohou být tyto zákazy překračovány

Omezení vyplývající z individuálního rozhodnutí a omezení či zákazu činnosti

- podle ustanovení § 66 je příslušný orgán ochrany přírody oprávněn stanovit fyzickým a právnickým osobám podmínky pro výkon činnosti, která by mohla způsobit nedovolenou změnu obecně nebo zvláště chráněných částí přírody, popřípadě takovou činnost zakázat

Sankční následky porušování ochranných režimů a stanovených omezení:

Porušení ochranných režimů stanovených zákonem a bližšími ochrannými podmínkami pro chráněná území, stanovených zákonem pro chráněné druhy rostlin a živočichů či vyplývající z rozhodnutí o omezení či zákazu činnosti lze postihnout jako přestupek nebo protiprávní jednání. Fyzické osoby tak mohou být podle § 87 postihnuty pokutou za spáchání přestupku do výše 100 tisíc Kč. Právnickým osobám a podnikatelům může být za naplnění skutkových podstat takových protiprávních jednání podle § 88 uložena pokuta až do 2 milionů Kč.

Dva praktické příklady z Jihomoravského kraje:

Záchrana lokality s výskytem jazýčku jaderského v ochranném pásmu přírodní rezervace Údolí Oslavy a Chvojnice

V ochranném pásmu přírodní rezervace Údolí Oslavy a Chvojnice vedle lesní cesty a v blízkosti opuštěného lůmku pod obcí Ketkovice se nachází jediná známá lokalita výskytu jazýčku jaderského v České republice. To byl jeden z důvodů zařazení do soustavy Natura 2000 jako evropsky významné lokality.



Jazýček jaderský



Ohrazená lokalita a cyklostezka

Koncem léta 2008 pracovníci oddělení ochrany přírody odboru životního prostředí KÚ JMK s hrůzou zjistili nový překotný vývoj v této lokalitě, který přímo ohrožoval výskyt uvedených kriticky ohrožených rostlin. Otevřený prostor u opuštěného lůmku sousedící s lesní cestou byl bez prodání s orgánem ochrany přírody využit pro umístění vybavení cyklistické stezky (odpočívka s posezením a informační panel u vedení cyklistické stezky). Takto zatrávňovaný prostor byl vzápětí využíván jako parkoviště pro osobní vozy hipoturistů a přívěsné vozíky pro přepravu koní a okolí lůmku bylo touto komunitou využíváno jako výchozí bod ježdění po krajině. Sousedící ohrazená lokalita s výskytem několika rostlin jazýčku jaderského byla využita jako skládka sena pro koně a ochranné ohrazení bylo zčásti strženo. Vzhledem k tomu, že se zasažené pozemky nacházejí v majetku obce Ketkovice bylo neprodleně jednáno s jejími představiteli o sjednání nápravy. Skládka sena byla z kritického místa odstraněna, ohrazení obnoveno a z prostoru sousedícího lůmku bylo odstraněno i vybavení cyklostezky, které bylo přemístěno na jinou vhodnou lokalitu. Prostor lůmku byl rovněž ohrazen, aby se zabránilo nežádoucímu využívání. Místo tak ztratilo svoji atraktivitu a předpokládáme, že se rychlým zásahem podařilo vlastníkově pozemků a orgánu ochrany přírody zabránit nejhorsšímu.



Zastavení s auty a přívěsy



Skládka sena

Přírodní památka Pekárka aneb všeho moc škodí

Přírodní památka Pekárna byla vyhlášena k zachování ekologicky významného krajinného celku s výskytem zvláště chráněných druhů rostlin a hnízděním ohrožených druhů ptáků v roce 1989. Ve zřizovacím předpise má toto chráněné území stanovenu bližší ochrannou podmínku, která omezuje její využití k jízdám koňmo a tuto činnost váže na předchozí souhlas orgánu ochrany přírody. Tato ochranná podmínka byla stanovena cíleně, protože zřizovatel ochrany byl přesvědčen že již v době vyhlášení toto riziko ohrožující předmět ochrany reálně existovalo. Přírodní památka se nachází na lesních pozemcích, které jsou ve správě Lesů České Republiky.

V bezprostřední blízkosti přírodní památky svoji činnost realizuje Jezdecký klub Eliot a Jezdecká stáj Archatt. Využívá k ustájení koní starších zemědělských objektů. Ustájení koně slouží celkem 29 jezdcům a jsou prakticky denně projížděni. Jediným atraktivním terénem v sousedství stájí s lesním porostem je právě přírodní památka a tak je k tomuto účelu trvale a velmi intenzivně využívána. O souhlas s touto činností nebyl ve smyslu existující ochranné podmínky orgán ochrany přírody nikdy požádán ani jednotlivými jezdci, ani provozovatelem stájí. Orgán ochrany přírody ve snaze tuto činnost alespoň regulovat osadil přístupové cesty na hranicích památky informačními tabulemi a zábranami. Ty jsou ale ignorovány a místy i ničeny. Dále vstoupil v jednání s provozovateli stájí, které informoval o protiprávnosti jednání jezdců a požadoval nápravu. Provozovatelé stájí odpovědnost odmítají s tím, že poskytují pouze ustájení koní se související péčí a za vyjíždky klientů neodpovídají. Orgán ochrany přírody oslovil tedy písemně jednotlivé jezdce, kteří zde mají koně ustájeny. Z 29ti jezdců doporučené dopisy převzalo pouze 18. Uvedené snahy o regulaci této činnosti vyznívají prozatím naprázdno.

Zřejmě nezbude než přistoupit k účinnějším opatřením, které však situaci nejspíše nepřiměřeně vyhroťí a bude znamenat rozsáhlé mimořádné náklady.

V úvahu připadá:

- zabezpečit ostrahu lokality osobami oprávněnými k ukládání blokových pokut a uplatnit proti každému přistiženému jezdci sankční řízení podle § 87
- zamezit vstupu koní s jezdci do přírodní památky technickými prostředky, nejlépe vhodným typem oplocení
- oplocení nejcennějších částí chráněného území zejména s výskytem zvláště chráněných rostlin



Informační panel a zábrana



Jezdec u zábrany a informačního panelu



Jezdci na blátivé cestě



Cestou necestou



Následky ježdění



Následky ježdění





Následky ježdění



Následky ježdění

Kontakt

JUDr. Pavel Nesvatba, Ing. Jaroslav Možný
OŽP KÚ JMK
Žerotínovo nám. 3/5, 601 82 Brno
e-mail: NESVATBA.PAVEL@kr-jihomoravsky.cz

JÍZDA NA KONI CHRÁNĚNÝM ÚZEMÍM

**Slávek Valda, Ondřej Vítek
AOPK ČR**

Jízda na koni ve volné krajině je jedním z nejpůvodnějších způsobů lidské přepravy. Přesto dnes tato aktivita naráží na řadu problémů, často i oprávněně. Od doby, kdy naši krajinu brázdili jezdci na koních a koňské povozy, doznala cestní síť radikálních změn, a to jak v úpravě jejich povrchů, tak co do hustoty a směru. Nejenže si veřejnost odvykla na pohyb koní po krajině, ale zde již pro něj často ani nezbyvá dostatek místa. Kdokoliv se pak chce pohybovat s koněm tak, aby nepřekážel cyklistům či pěším, je vytlačen na ty nejzapadlejší cestičky nebo přímo do porostů, kde však zase právem vadí lesním a zemědělským hospodářům.

Z pohledu ochrany přírody je pak asi nejdůležitější otázka pohybu v chráněných územích, kde je ze zákona zakázán vstup všech osob mimo značené cesty (NPR, I. zóny NP), nebo přímo po lokalitách citlivých zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů (ZCHD). Ne vždy se jedná přímo o sešlap koňskými kopyty (jsou druhy, které naopak vyžadují pravidelné narušování drnu), někdy může jít třeba také o rušení hnízdících ptáků, apod. Omezení jízdy na koni je obsaženo v základních ochranných podmínkách, které pro jednotlivé kategorie ZCHÚ stanovuje přímo Zákon č. 114/1992 Sb. Jde o výše zmíněný zákaz vstupu mimo cesty v NPR a I. zóně NP a zákaz hromadných akcí v NP. Jak je vidět, zákonných zákazů není mnoho, přesto si zaslouží drobný komentář. Pohyb mimo značené cesty v těchto kategoriích ZCHÚ je třeba vykládat tak, že jezdec na koni se smí pohybovat všude tam, kam smí vjet i řidič motorového vozidla a navíc také na dalších vyznačených hipostezkách. Trasy vyznačené pásovým značením KČT pro turistiku tedy samy o sobě k průjezdu na koni neopravňují. Hromadnost akcí není nikde přesně stanovena. Pro akce pro pěší turisty se někdy za nepsané pravidlo bere hranice 30 účastníků. Protože při srovnání pěší vs. kůň při působení na povrch půdy je na tom kůň hůře, lze předpokládat, že při případném rozhodování stanoví orgán ochrany přírody hranici hromadnosti akce pro jezdce na koních na 10-15 jezdců. Dokud ale k této otázce nebude vydán závazný výklad, je to vždy na úvaze správního orgánu. Pravidla provozu na hipostezkách vyplývající z dohod partnerů v území přitom často stanovují limit velikosti skupin na 10 jezdců. Kromě těchto zákonných omezení platí v ZCHÚ také bližší ochranné podmínky, které jsou uvedeny přímo ve vyhlášovacím předpise daného ZCHÚ. Takto platí třeba omezení jízdy na koni mimo cesty v některých CHKO (např. Český ráj) nebo pořádání hromadných akcí na území CHKO (Křivoklátsko, Český les...).

I tam, kde výše uvedená omezení nejsou, by měl jezdec uvažovat, zda svou jízdou nemůže poškodit některý zvláště chráněný druh (všichni jedinci těchto druhů jsou dle zákona chráněni ve všech svých vývojových stádiích a částech těla jak proti usmrcení, poranění, tak i rušení, rovněž je zakázáno i poškození biotopu, na který jsou svým životem vázání) či citlivé stanoviště (např. lišejníkový bor). Pokud se jezdec hodlá pohybovat po některých trasách opakovaně, lze jednoznačně doporučit předchozí domluvu s místně příslušným orgánem ochrany přírody (OOP) právě kvůli možnému výskytu ZCHD.

Při rozhodování OOP o omezení jízdy na koni (např. při stanovování bližších ochranných podmínek ZCHÚ nebo povolování soutěží) není věcí OOP se zabývat bezpečností jezdců ani dalších návštěvníků území ani jinými otázkami, které s ochranou přírody a krajiny nesouvisí. OOP však může usměrnit jízdu na koni s ohledem na udržení kvality prožitku ostatních (zejména pěších) návštěvníků území. Jedním ze zájmů OOP je umožnit návštěvníkovi co nejkvalitnější prožitek. Z tohoto důvodu je legitimní omezení jízdy na koni například tam, kde se jezdec na koni dostává do konfliktu s pěším díky nevyhovujícím parametrům cesty (úzká pěšina, blátivý povrch apod.). Ideálním řešením těchto nepřilíh častých střetů zájmů je vyznačení hipostezky tak, aby obě zájmové skupiny byly uspokojeny, aniž by byla omezena příroda.

Existence chráněných území a někdy i samotná ochrana přírody jsou popisovány jako možná překážka vzniku hipostezek, aniž by se toto tvrzení opíralo o nějaké racionální zdůvodnění. Při-

tom právě ochrana přírody byla aktivně zapojena v roce 2002 do prvních pokusů o zřízení jednotné sítě hipostezek, se kterými přišlo sdružení Jezdecké stezky. Výše nastíněná omezení vyplývající ze zákona o ochraně přírody a krajiny i dosavadní přístup orgánů ochrany přírody potvrzují, že problémy, se kterými se hipostezky potýkají, s ochranou přírody nesouvisejí. Jednotlivé hipostezky nebo jejich regionální sítě jsou většinou zakládány dokumentem, který definuje jednak trasu a jednak stanovuje pravidla provozu. Mezi diskutabilní pravidla, která nepraví z potřeb ochrany přírody (a přitom tak bývají vnímána) patří např. zákaz vjezdu na pole a louky (zde však nesmí docházet k vyjíždění nových stezek; jízda je zde i ze zákona možná v době, kdy jsou sklizeny), povinnost sebrat a s sebou odvézt koňské výkaly, zákaz vedení hipostezek po cestách s nezpevněným povrchem aj. Je třeba otevřeně přiznat, že vymezování hipostezek má smysl právě především v CHKO a NP. Mimo ně má totiž jezdec relativně velkou svobodu co do volby trasy, neboť teoreticky vzato může přenocovat kdekoliv, kde to nebude vadit vlastníku daného pozemku. V CHKO a NP naopak musí vědět, kterou cestou se bez problémů a včas dostane na místo vyhrazené pro táboření, aniž by narazil na území se zákazem vstupu.

Chráněná území jsou obecně atraktivnější než ostatní krajina, což s sebou pochopitelně nese větší návštěvnost – turistické zatížení. Je proto v zájmu ochrany přírody usměrnit všechny tyto skupiny (pěšák, cyklista, jezdec) tak, aby mohly oblastí bezkonfliktně projít (projet) a přitom měly možnost poznat kulturní i přírodní hodnoty daného území. Přitom rozhodně z pohledu jezdce i ochrany přírody neplatí, že nejkratší cesta přes chráněné území je ta nejlepší.

Z pohledu OP jsou důležité zejména zásady navrhování hipostezek, které zatím nebyly nijak jednotně zpracovány. Při jednáních o zřízení hipostezek je důležité neopominout žádnou ze zainteresovaných stran, která by následně mohla veškeré aktivity zhatit. Protože zřizování hipostezek má smysl pouze ve volné krajině (mimo asfaltové komunikace), existuje vždy potenciální riziko střetu se zájmy ochrany přírody, orgán ochrany přírody by tedy měl být jedním z prvních partnerů, který může posoudit, zda má projekt nějaká rizika. Na rozdíl od značení turistických cest pro pěší je v tomto případě klíčovým partnerem vlastník dotčených pozemků, neboť např. z ustanovení zákona o lesích plyne, že pohyb jezdců na koních je možný pouze po cestách nebo značených trasách a vlastník může vstup do svého lesa ještě dále omezit. Mezi další partnery pro jednání určitě patří KČT, místní samospráva, místní farmy, veterinární správa, orgán státní správy lesů, lesní správa a zemědělci (obecně vlastníci i dlouhodobí nájemci dotčených pozemků).

Základním hlediskem zřizování hipostezek je zajištění bezkonfliktní průchodnosti krajiny pro koně tak, aby nedocházelo ke střetům s ochranou přírody (včetně táboření – nocování - při dlouhých puťácích), ani ke konfliktu z veterinárními opatřeními, přičemž je nutné respektovat zájmy vlastníků a zajistit také údržbu stezek, ideálně prostřednictvím blízké farmy.

Tento příspěvek vznikl na základě členství autorů v Odborné skupině pro rekreaci, sport a turistiku Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR). Tato skupina vznikla v roce 2005 a systematicky se věnuje konfliktům mezi volnočasovými aktivitami a ochranou přírody. Hlavním výstupem práce skupiny jsou metodiky pro jednotlivé aktivity určené zejména správám CHKO. AOPK ČR spravuje 24 CHKO v ČR a je Ministerstvem životního prostředí pověřena péčí o národní přírodní rezervace a památky (všechny kromě těch, které jsou v národních parcích). Tyto činnosti provádí prostřednictvím správ CHKO, které jsou jejími regionálními pracovišti. Více informací lze najít na internetových stránkách AOPK ČR (www.nature.cz).

Příspěvek se nezabývá otázkami organizačního zajištění provozu hipostezek (spojenými s ustájením či ohrazenými výběhy pro jezdecké koně), všímá si jen problematiky vlastní jízdy na koni mimo jezdecké areály.

Kontakt

Slávek Valda

AOPK ČR - Správa CHKO Kokořínsko
tel.: 315728068, e-mail: slavek.valda@nature.cz

Ondřej Vítek

AOPK ČR Praha
tel.: 241082306, e-mail: ondrej.vitek@nature.cz

ZEMĚDĚLSTVÍ – POHLED NA HIPOTURISTIKU

Iva Jiskrová, Vladimír Mikule
AF MZLU v Brně

Hipologie je jednou z oblastí zemědělství, jež spojuje produkční sféru, tedy chov s mimoprodukční funkcí, kterou je zapojení koní v oblasti využití volného času, ve sportovním i kulturním vyžití. Hipologie nabízí rozšíření možností podnikání v zemědělství a lesnictví. Sektor chovu koní zahrnující i související služby, který je označován např. jako „horse industry“, je jedním z předpokladů pro rozvoj venkova, udržení jeho zaměstnanosti a i možností, jak řešit změnu předmětu činnosti některých stále méně lukrativních odvětví živočišné výroby. Nelze opomenout ekologickou funkci chovu koní. Předpokladem pro chov koní je možnost pastvy a výroby objemných krmiv. To je skutečnost, která přímo podmiňuje v současné době velmi aktuální údržbu krajiny.

Nárůst zájmu o chov a využití koní je možno dokumentovat zvýšením početních stavů koní na našem území z 18 tisíc koní chovaných v ČR v roce 1994 na téměř 66 tisíc koní evidovaných na konci roku 2008. Jedná se tedy o dynamicky se rozvíjející odvětví zemědělství. Od roku 1996 počet koní v ČR stále narůstá a za poslední rok se měsíčně zvyšuje počet evidovaných koní v průměru o 350 ks. Důvodem je především vzrůstající obliba koně jako společníka pro volný čas.

1. Aktuální organizace chovu koní v ČR

Ústředním orgánem státní správy pro zemědělství je **Ministerstvo zemědělství**. Jeho úkolem je vymezit příslušnou legislativou mantinely, v nichž se mohou podnikatelé pohybovat. Ministerstvo zemědělství řídí mimo jiné Státní veterinární správu a Českou plemenářskou inspekci, které představují **Orgány dozoru**. Podle § 5 plemenářského zákona jsou za šlechtění populací jednotlivých plemen koní a za vedení plemenných knih odpovědná **Uznaná chovatelská sdružení**. **Oprávněné osoby** podle § 3 plemenářského zákona získaly od ministerstva zemědělství souhlas k provádění kontroly užitkovosti, výkonnostních zkoušek, výkonnostních testů a posuzování koní, k ověřování a osvědčování původu a stanovování genetického typu plemenných zvířat, k provádění inseminace a vpravování embryí inseminací technikou.

V chovu koní jsou státními podniky **Národní hřebčín Kladruby n.L., s.p., Zemský hřebčinec Písek s.p., Zemský hřebčinec Tlumačov, s.p.**

Pověřenou osobou pro veškeré činnosti týkající se vedení evidence koní je **Českomoravská společnost chovatelů, a.s.**, která si smluvně veškeré činnosti týkající se vedení **ústřední evidence koní** zajistila u Národního hřebčína Kladruby n.L., s.p. – Hřebčín Slatiňany.

K 31.10.2008 je v ČR 12 uznaných chovatelských sdružení pro 19 plemen koní (Machek, 2008).

2. Aktuální legislativa související s chovem koní v ČR

Národní právní předpisy

(zákony a jejich prováděcí vyhlášky zveřejňované ve Sbírce zákonů)

- zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství

- zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon)
- zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon)
- zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání
- zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech

Ostatní předpisy (chovatelské)

(předpisy Uznaných chovatelských sdružení)

- chovný cíl
- šlechtitelský program
- řád plemenné knihy

V současné době neexistuje v ČR legislativa, která by se zabývala přímo problematikou pronájmu (půjčování) koní a jízdy na koních. Částečně a více méně pouze okrajově je to řešeno v jiných zákonech, a to především v občanském zákoníku, zákoně o lesích a zákoně o silniční dopravě (Krátká, 2007).

3. Aktuální legislativa související s turistikou na koni v ČR

S problematikou turistiky na koni úzce souvisí následující legislativa (Andrlová, 2004):

Veterinární zákon č.286/2003 Sb.

Zákon o myslivosti č. 23/1962 Sb. (vyhláška 134/1996 Sb.)

Zákon o lesích č.289/1995 Sb.

Zákon o ochraně přírody a krajiny č.114/1992, (168/2004, 218/2004)

Zákon o veřejném stravování č. 258/2000

Obchodní zákoník (zákon č. 513/1991 Sb)

Novela zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, přijatá zákonem č. 85/2004 Sb

Živnostenský zákon (zákon č. 455/1991 Sb.)

Zákon o správě daní a poplatků č. 337/1992 Sb.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Silniční zákon č.304/1997 Sb.

Obchodní zákoník (zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů), upravuje postavení podnikatelů a obchodní závazkové vztahy, jakož i některé jiné vztahy s podnikáním související. Otázky, které nelze řešit podle ustanovení obchodního zákoníku, se řeší podle předpisů občanského práva. **Definuje základní pojmy z oblasti podnikání, zejména co je „podnikání“, kdo je „podnikatel“, co znamená „sídlo a místo podnikání“.**

Činnosti související s aktivním pohybem v přírodě s vazbou na jezdeckou turistiku, případně další podnikatelské činnosti s tím související

Tuto oblast nelze zahrnout do právní úpravy podnikání v zemědělství. Novela zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, přijatá zákonem č. 85/2004 Sb., nově vymezila zemědělskou výrobu a zemědělského podnikatele. Za zemědělský subjekt lze s přihlédnutím k příslušným ustanovením citovaného zákona považovat fyzickou nebo právnickou osobu, která hodlá provozovat zemědělskou výrobu v rozsahu a způsobem dle tohoto zákona. Jde především o rostlinnou výrobu, živočišnou výrobu, chov hospodářských zvířat, produkci chovných plemenných zvířat, výrobu osiv a sadby, úpravu, zpracování a prodej vlastní produkce a chov ryb. Samotný chov sportovních a dostihových koní je z hlediska zákona o zemědělství zařazen do živočišné výroby, stejně tak se zemědělskou výrobou rozumí produkce chovných plemenných koní a využití jejich genetického materiálu.

Podnikání v zemědělství má tak samostatnou právní úpravu a nejedná se o činnosti zahrnované do živností.

Naopak činnosti související s aktivním pohybem v přírodě s vazbou na jezdeckou turistiku – tj. ubytování turistů, stravování, ustájení jejich koní, průvodcovské služby turistů na koni, případně výcvik jezdecký na koni, nebo pořádání sportovních kurzů jezdecký, či dětských táborů - výhradně nesouvisí se zemědělskou výrobou a jedná se o činnosti zahrnuté do režimu živnostenského podnikání a jsou proto živnostmi podle **živnostenského zákona (zákon č. 455/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů)**.

Pro podnikání související s aktivním pohybem v přírodě s vazbou na turistiku, jízdu na koni a případně další podnikatelské činnosti s tím související v této oblasti by se podle individuálních případů zajišťovaných činností mohla vyskytovat potřeba až několika živností. Rozsah činností, které jsou předmětem příslušných živností, je upraven nařízením vlády č. 469/2000 Sb., ve znění nařízení vlády č. 491/2004 Sb, kterým se stanoví obsahové náplně jednotlivých živností. Mohlo by se případně jednat o tyto živnosti:

- **„Hostinská činnost“** (ohlašovací řemeslná živnost) – k zajištění ubytování a stravování turistů. Jde o živnost v rámci níž se připravují a prodávají pokrmy a nápoje k bezprostřední spotřebě v provozovně, v níž jsou prodávány. Činnost může být provozována buď samostatně, nebo společně s poskytováním ubytování ve stanovených ubytovacích zařízeních, která poskytují stravovací služby (např. hotel, penzion).
- **„Ubytovací služby“** (ohlašovací volná živnost) – poskytování ubytování v ubytovacích zařízeních, která neposkytují stravovací služby (např. turistické ubytovny).
- **„Chov domácích a zoologických zvířat a poskytování souvisejících služeb“** (ohlašovací volná živnost) – k zajištění výcviku jezdeckých koní, případně výcviku koní pro účely turistiky na koni. Živnost zahrnuje i péči o ustájené koně ve vlastnictví turistů.
- **„Poskytování tělovýchovných a sportovních služeb v oblasti výuky jízdy na koni“** (ohlašovací vázaná živnost) – výuka dovedností potřebných pro jízdu na koni pro jednotlivce a skupiny.
- **„Pronájem a půjčování věcí movitých“** (ohlašovací volná živnost) – pronájem koní ke sportovním a podobným účelům a jiných, zejména hospodářských zvířat bez obsluhy.

4. Podmínky pro zřizování jezdeckých stezek ve vztahu k zemědělství

Na stezky budované pro pohyb jezdců na koních jsou kladeny odlišné požadavky než na pěší stezky nebo cyklotrasy. Je totiž nutno brát v úvahu především faktor povrchu, který musí být pevnější než minimální požadovaný terén pro pěší turisty, zároveň se však nesmí s ohledem veterinární hledisko (poškození pohybového aparátu koní) jednat o zpevněný povrch (asfalt, beton apod.). Pro jezdecké stezky je vyžadováno min. 90 % nezpevněného povrchu.

Pokud se týká vlastnické struktury majitelů pozemků, kterými vedou hipostezky, cca 60 % je státní půda (Státní pozemkový fond, Lesy ČR), 30 % představuje majetek firem a družstev a 10 % je ve vlastnictví fyzických osob.

Obecně lze říci, že při zřizování jezdeckých stezek nejsnazší vyjednávání probíhají s vlastníky či nájemci státní půdy, největším problémem bývají soukromé subjekty, tedy převažující drobní vlastníci půdy. Přesto lze říci, že situace v České republice je v současné době dobrá, neboť jezdec s koněm se může volně pohybovat po polních a lesních cestách za předpokladu, že nepoškozuje kulturní porosty (Krátká, 2007).

Při trasování hipostezek je tedy podstatná dohoda (nejlépe po osobním jednání) a uzavření smlouvy s majitelem pozemku. Proto je z tohoto pohledu vhodné využít možnost vést hipostezku (s ohledem na vhodnost terénu) po již vyznačené a používané turistické stezce. Zde jsou již tyto dohody vyřešeny a majitel pozemku již nesmí (podle zákona) na těchto stezkách znemožnit průchod. V těchto úsecích je však třeba dbát při jízdě na koni zvýšené opatrnosti a dodržovat řád provozovatele stezky, aby nedocházelo ke konfliktům mezi jezdci a ostatními turisty.

5. Provozní řád jezdeckých stezek

- Na veřejných komunikacích je třeba dodržovat zákonná pravidla provozu na silničních komunikacích. Dbát odpovědnosti k ostatním účastníkům, kteří se na stezkách pohybují a brát zřetel, že stezky vedou místy společně s turistickými a cykloturistickými značenými stezkami.
- Maximální počet koní ve skupině je stanoven na deset kusů.
- V případě, že se chce vydat vícečlenná skupina nad deset koní, je zapotřebí dodržet vzdálenosti mezi jednotlivými skupinami. Minimální vzdálenost od posledního koně je 500 metrů. Každá skupina si zvolí průvodce, pokud nebyl na jezdecké stanici určen.
- Průvodce nebo vedoucí skupiny ji vede a je za ní odpovědný. Je vybaven mobilním telefonem, znalý pohotovostních čísel v případě potřeby a je informovaný z výchozí stanice o trase, na kterou se vydávají. Trasu je nutné dodržovat z hlediska ochrany vlastního zdraví. Jízdní skupina je povinna dbát místních nařízení a momentálních omezení průjezdnosti v některých úsecích.
- Je výslovně zakázáno provádět vyjízdky z trasy za účelem projížděk po polích a loukách mimo stezku, vjíždět do lesních porostů, rušit zvěř nebo dokonce ji nahánět.
- Na jezdecké stanici je povinností každého uživatele jezdecké stezky se s tímto provozním řádem seznámit a povinností majitele jezdecké stanice je tento řád na viditelném místě vyvěsit s ostatními údaji týkajícími se bezpečného provozu stezky.
- Ohleduplnost všech účastníků pohybujících se na stezce je nezbytnou součástí těchto pravidel. Chodci a cyklisté pohybující se na stezce míjíme zásadně v kroku. Míjení dvou jezdců volíme zásadně z pravé strany.
- Je možné využít některé úseky k cvalu, ale zásadně ne tryskem. Terénním překážkám se raději vyhněte, nedoporučuje se je skákat, neboť neznáte místo doskoku. Pokud chcete jezdec předjíždět, proveďte to v bezpečném úseku a dejte to předjížděnému jezdci včas vědět, neboť nevíte, jak bude jeho kůň reagovat. Předjíždět byste ho měli ve vyšším chodu.
- Je výslovně zakázáno tábořit mimo určená místa a rozdělovat oheň.
- Jezdci vyjíždějí na jezdeckou stezku na vlastní nebezpečí. Při vzniku jakéhokoliv problému s majiteli pozemků, kontrolními orgány Policie ČR, Lesní stráží apod., je potřeba okamžitě informovat nejbližší jezdeckou stanici a následně situaci řešit v poklidu s představitelem občanského sdružení.

Literatura

ANDRLOVÁ, M.a kol.: Program rozvoje Jihočeského kraje – Projekt 2/12/2004. Jihočeský kraj – krajský úřad 2004

HOLLÝ, K.: Jezdecká turistika. Ostrava, Montanex 2003, 109 s. ISBN 80-7225-104-X

KRÁTKÁ, Š.: Návrh jezdeckých tras v oblasti severní Moravy. (Diplomová práce). Brno, 2007, 90 s. – Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně.

MACHEK, J.:Legislativa související s chovem a šlechtěním koní v ČR. In Chov a šlechtění koní v současných ekonomických podmínkách, sborník referátů ze semináře, MZLU v Brně, 16. listopadu 2006, s. 6 – 13. ISBN 80-7375-006-6.

MACHEK, J.:Organizace chovu koní v ČR. In Aktuální problémy chovu a šlechtění koní v ČR, sborník referátů ze semináře, MZLU v Brně, 21. listopadu 2008, s. 7 – 11. ISBN 978-80-7375-241-5.

Kontakt

Doc. Ing. Iva Jiskrová, Ph.D., Ing. Vladimír Mikule, Ph.D.

Ústav chovu a šlechtění zvířat, AF MZLU v Brně

Zemědělská 1, 613 00 Brno

e-mail: jiskrova@mendelu.cz, mikule@mendelu.cz

HIPOSTEZKY

(proces návrhu, schvalování, realizace a financování)

Ing. Milena Andrllová
KČT Sekce Turistika na koni

1. Úvod

Turistika na koni (hipoturistika, jezdecká turistika) nabízí ideální možnost spojení zdravého využití volného času v přírodě, budování vztahu ke zvířatům, ke krajině a k ochraně životního prostředí.

Turistika na koni je aktivitou, která je šetrná k životnímu prostředí, nevyžaduje rozsáhlé investice ani budování složité a nákladné infrastruktury.

Lze ji velmi dobře kombinovat s ostatními typy turistických aktivit.

V České republice se od roku 2004 intenzivně pracuje na zmapování současného stavu a vytváření podmínek pro rozvoj této formy turistiky. V Jihočeském kraji, kde myšlenka na vytvoření sítě stanic a stezek pro turistiku na koni vznikla, je možno využít již téměř 1000 km značených jezdeckých stezek.

Za krátkou dobu fungování systému jezdeckých stezek a stanic přináší turistika na koni velmi konkrétní ekonomické výsledky, významné zvláště pro obyvatele v horských či příhraničních oblastech.

Popularita putování v sedle roste jak v řadách majitelů koní, tak i ze strany jezdců, kteří vlastního koně nemají. Zájem o využití jezdeckých stezek v České republice se zvyšuje i ze strany zahraničních jezdců ze sousedních států.

V naší zemi byla dobře využita možnost zahájit práce na vytváření celého systému rozvoje turistiky na koni jako atraktivní novinky v cestovním ruchu systematicky a od počátku koordinovaně na celém území a s použitím jednotné koncepce.

Vzniká tak zcela ojedinělý celostátní systém, napojený na regionální systémy stezek v sousedních státech.

Systém, který vzniká v České republice, není v podobné celostátní formě (s jednotnou metodikou, jednotným značením a s prezentací v mapách) realizován nikde jinde na světě.

2. Hipostezky

2.1 Výhody zřízení jezdeckých stezek

- jezdci budou preferovat z řady důvodů (jistota průchodnosti terénu, snazší orientace, větší informovanost o okolní krajině) značené stezky před nevyznačeným terénem
- bezpečný pohyb jezdců a koní (vyloučení přechodů přes nebezpečná a neprostupná místa)
- předchází se škodám způsobeným jezdcí, kteří by díky bloudění (nebo z neukázněnosti) zvolili jízdu porostem, přes zemědělské kultury nebo pastviny
- zvýšený komfort vybavení pro koně na stanicích (kruhové ohrady, úvaziště) mimo sezónu významně zlepší podmínky pro místní majitele koní – provozovatele stanic
- významné prodloužení turistické sezóny (pro turistiku na koni je nejvhodnější jaro a podzim)

2.2 Ekonomický přínos

Ekonomický přínos přináší turistika na koni jak pro stanice, tak pro další obyvatele a služby v okolí stezky, např.

- zvýšení tržeb pro provozovatele stravování a občerstvení, pro dopravce koní
- zvýšení odbytu krmiva od místních zemědělců, využití služeb místních veterinářů, podkovářů
- pastevní využití nevyužitých ploch

2.3 Vliv pohybu koní z hlediska turistické atraktivity území

- zkušenosti ukázaly, že pouhý pobyt koní turistů na stanicích výrazně zvyšuje atraktivitu míst i pro ostatní hosty, především rodiny s dětmi
- při promyšleném vedení stezek setkání s koňmi oceňují i pěší turisté, fotografové a další milovníci romantiky a historie
- návštěvníkům – jezdcům je umožněno rozsáhlé pozorování zvěře v přírodě – zvěř se jezdců na koni nebojí

2.4 Rizika

- riziko přenosu chorob koní
- riziko zranění koně ve špatně dostupném terénu
- riziko poškození povrchu stezky v určitých situacích (větší množství projíždějících jezdců při deštivém počasí)
- riziko vyplývající z možného střetu jezdce především s cyklistou
- riziko pohybu neukázněných turistů s koňmi

2.5 Možnost eliminace rizik

- důsledné dodržování veterinárních předpisů, dodržování zásad zoohygieny, především ve smyslu oddělení prostor pro pobyt vlastních koní stanice od prostor pro koně hostů (týká se jak stájí, tak i výběhů a pastvin).
- dodržování schémat očkování a odčervení u vlastních koní na stanicích
- důsledná kontrola kompletnosti dokumentace koní hostů, dodržování pravidel evidence pohybu koní na stanicích
- při jízdě v terénu dodržování bezpečnostních pravidel, pravidel pohybu na stezce, nepřeceňování vlastních sil ani sil koně
- správné vybavení turistů na koni, včetně lékárničky pro první pomoc a kontaktů pro nouzové situace (kontakty na uvedeny i v mapách stezek), vzdělávání jezdecké veřejnosti v oblasti první pomoci pro koně i jezdce
- vedení jezdeckých stezek po cestách s vhodným povrchem, pokud možno s vyloučením povrchů, které může pohyb koní především v deštivém počasí poškodit a které mohou vést i k úrazu koní
- souběh s cyklistickou stezkou jen v nouzových případech (křižovatky, mosty, odpočívadla), označení takových míst v dostatečném odstupu před souběhem stezek
- osvěta mezi jezdeckou veřejností ve smyslu dodržování pravidel pohybu na stezce a ve smyslu dodržování obecných zásad pohybu v přírodě. Vzhledem k vytvořené celostátní

strukturu organizátorů turistiky na koni jsou vytvořeny předpoklady pro účinné fungování takové osvěty

3. Konkrétní kroky při realizaci systému turistiky na koni

3.1 Návrh tras jezdeckých stezek

- vyhledání a zajištění popisu stanic na daném území
- zjištění a iniciace zájmu případných dalších stanic (prostřednictvím článků v médiích, na akcích apod.)
- osobní setkání se zástupci zaregistrovaných stanic
- dokončení návrhu rámcového vedení jezdeckých stezek
- rozdělení navržených stezek mezi jednotlivé značkaře

3.1.1 Kritéria vedení trasy

Výběr trasy je především omezen platnou legislativou (především silniční zákon, zákon o lesích, zákon o ochraně přírody a krajiny). Zákon o ochraně přírody a krajiny nijak zvlášť neupravuje pohyb jezdců na koních v přírodě. V případě chráněných území platí omezení platná obecně (Ize pouze aplikovat ustanovení odstavce 2, § 16 o zákazu vstupu do 1. zóny národního parku mimo cesty vyznačené se souhlasem orgánu ochrany přírody).

Lesní zákon je jedním z klíčových legislativních podkladů regulujících pohyb jezdců na koních v přírodě. Jezdecké stezky jsou vedeny po cestách, nikoli porostem. Jezdec na koni není v přírodě pro zvěř tak rušivým elementem jako pěší turista nebo cyklista. Jako velice vhodné se v některých případech jeví kombinace jezdecké stezky s lyžařskou stopou.

Zásadním kritériem je takové vedení trasy, aby nedocházelo k porušování zákonů upravujících pohyb koní a aby byly respektovány požadavky ochrany životního prostředí.

Z hlediska výběru trasy jsou dále z hlediska bezpečnosti riziková následující místa:

- Silně frekventované velké komunikace, trať
- Brodění větších nebo hlubokých vodních toků
- Přechod hlubokých koryt (potok, erozní rýha)
- Sídla (města, obce)
- Ohrazené pastviny

Z dalších důvodů jsou nevhodnými místy pro vedení jezdecké stezky také:

- Místa neprostupná vzhledem k zájmům ochrany přírody
- zemědělsky využívané plochy (pole, louky), po sklizni sice využitelné, ale pro vedení celoročně využívané značené stezky nevhodné
- nevhodný je souběh s cyklistickými stezkami, souběh s pěšími stezkami, pokud není cesta široká alespoň 2 metry (pozn. naopak vhodný je často souběh s lyžařskými trasami, pokud vedou po cestách)

3.1.2 Povrch, vedení stezky v terénu

Ideálním povrchem pro jezdeckou stezku je dostatečně pevná, ale přitom pružná cesta – v našich podmínkách toto nejlépe splňují polní a lesní cesty, cesty na hrázích rybníků, vhodné je i vedení koní po středních travnatých páslech cest.

Stezka může být vedena, pokud nelze jinak, i po dostatečně široké krajnici méně frekventované komunikace - vyhovují především silničky 3. třídy nebo místní a obslužné komunikace.

Stezky tvořící hlavní páteřní trasy vedou jak v nejdůležitějších směrech a napojují se na síť do sousedních krajů a zemí, tak mohou vést i ev. na dalších významných trasách (historická trasa).

Je třeba, aby v okolí stezek bylo dostatek stanic pro přenocování jezdců a koní. Na trase je potřebný dostatek míst vhodných k odpočinku, možnost občerstvení, napojení koní.

Stezka by měla vést zajímavým prostředím (historické památky, přírodní zajímavosti, voda, romantický terén). Trasy musí být přizpůsobovány terénním podmínkám při dodržení naplánovaného směru. V případě, že na vybrané trase jsou místa, která mohou znamenat překážku pouze pro některé jezdce a koně (brodění řeky), je možno pro daný úsek vyznačit i variantní trasu.

3.1.3 Stanice turistiky na koni

Stanicí turistiky na koni rozumíme místo, kde je možné přenocování pro jezdce i jeho koně.

V celé republice je používán obdobný systém popisu vybavení stanice (popis viz příloha č.1). Připravuje se vytvoření kategorizace stanic, mezi stanicemi jsou jak luxusní penziony s prostorovými boxy pro koně, tak místa nabízející možnost stanování a jednoduchou ohradu. Důležitý je dobře prezentovaný popis při propagaci, aby si jezdec mohl pro sebe vybrat takový standard stanice, který právě jemu vyhovuje.

Není podmínkou, aby stanicí bylo pouze místo, kde se chovají koně. Příležitost se nabízí i dalším penzionům a ubytovacím zařízením, která mohou zajistit bezpečné přenocování pro koně hostů.

3.1.4 Napojení stanice na stezku

Stanice ležící přímo na trase stezky mají rozsáhlejší možnost nabídnout své služby a mají výhodu snadnější orientace hostů. Nevýhodou je pohyb i těch koní, kteří na stanici nezastaví, a to z hlediska veterinárního i z hlediska možného rušení koní na stanici se všemi riziky, která z toho vyplývají.

Pokud stanice leží v blízkosti stezky a je napojena spojovací trasou nebo dvěma trasami, směřující ke stanici především ubytování hosté a existuje možnost vzniku malého okruhu vhodného pro krátké vyjížděky ze stanice.

Nevýhodou je menší pravděpodobnost vytížení stanice.

Kritéria na napojení stanice na trasu stezky:

Způsob napojení je určen aplikací následujících kritérií:

- dodržení směru trasy stezky
- přírodní podmínky
- přání provozovatele stanice
- množství stanic v daném místě

3.2 Schvalování tras jezdeckých stezek

- projednání souhlasu k vedení tras stezek s orgány ochrany přírody
- event. úprava navržených tras
- projednání souhlasu k vyznačení stezky s majiteli pozemků
- event. úprava navržených tras
- určení barvy vyznačení jednotlivých stezek

3.2.1 Souhlas majitelů pozemků

Pro realizaci jezdeckých stezek byla zvolena praxe fungující již 120 let v rámci Klubu českých turistů při vytváření systému značených stezek pro pěší turistiku. Po vytipování trasy vhodné pro vedení stezky je třeba vyhledat všechny majitele či nájemce trasou dotčených pozemků. Potřebné informace je možno zjistit jak na katastrálních úřadech, tak na obcích, příp. u lesních správců, orgánů ochrany přírody. Majitelé jsou osloveni, jsou informováni o významu stezky a výhodách jejího zřízení a požádáni o písemný souhlas s vyznačením stezky na svém pozemku (vzor jednoduchého formuláře v příloze č. 2).

V souhlasu jsou pozemky popsány co nejpodrobněji, nevyžaduje se uvedení parcelního čísla, i když je toto výhodou. Souhlas nemá platost žádného dokumentu typu věcného břemene nebo smlouvy. Praxe ukazuje, že tento jednoduchý způsob jednání s majiteli pozemků se dlouhodobě osvědčil a zajišťuje dostatečnou stálost tras stezek.

Důležité upozornění – je třeba zdůraznit, a to i při jednání s majiteli pozemků, že vznik značené jezdecké stezky neznámá povinnost jezdců používat výhradně tuto stezku. Vyznačení stezky slouží nikoli jako restriktivní krok, jezdcí na koních dále mají možnost využívat k pohybu veškerá území, kde to platná legislativa nezakazuje.

Je však předpoklad, že jezdcí budou vyznačenou stezku využívat ve vlastním zájmu a tak budou eliminovány případy, kdy by jezdcí např. při ztrátě orientace použili z hlediska jezdců i majitelů méně vhodné trasy.

Při přípravě tras stezek je kromě majitelů pozemků velmi užitečná spolupráce s obcemi. Obce jsou v řadě případů majiteli pozemků, avšak důležitá je podpora obce pro vlastní myšlenku turistiky na koni. Nebylo by dobré budovat stezku tam, kde občané a zástupci obce k této aktivitě zaujímají zcela záporné stanovisko.

Takový případ by byl v Jihočeském kraji však zcela vyjímečný.

Všem starostům jihočeských obcí byl předložen dotazník s následujícími otázkami:

Máte zájem o provozování turistiky na koni ve Vašem okolí?

Vidíte nějaké konkrétní problémy v okolí Vaší obce? Pokud ano, jaké?

Setkáváte se v okolí Vaší obce s jezdeckou turistikou v nějaké formě?

Jsou ve Vašem okolí provozovatelé stanic, event. jízďáren a stájí či navazující servisní služby (kováři, veterináři, doprava koní ...)? Pokud ano, prosíme o jejich uvedení (jakýkoli i neúplný kontakt), je-li to možné.

Máte další nápady nebo připomínky? Přivítáme je.

Můžeme Vás v této souvislosti znovu kontaktovat v budoucnu?

Dotazník měl za cíl zjistit, jaký postoj k turistice na koni mají starostové obcí v Jihočeském kraji, shromáždit kontakty na osoby pohybující se přímo v oblasti turistiky na koni či navazujících služeb a upozornit na možná rizika (problémy).

Odezva byla velice kladná, výsledky dotazníkového průzkumu ukazují, že veřejnost a zástupci obcí se k turistice na koni staví kladně a v jejím rozvoji vidí přínos pro svou obec či město.

Údaje z dotazníků byly již v průběhu zpracování využívány v praxi, především při vyhledávání stanic a při jednání se samosprávami obcí.

3.2.2 Souhlas dalších subjektů ve vybraných územích

V územích podléhajících některému ze stupňů ochrany vyplývající z legislativy týkající se ochrany přírody a krajiny, ev. v územích podléhajících režimu památkové péče, je kromě souhlasu vlastníka či nájemce pozemku zajišťován i souhlas orgánů ochrany přírody, ev. orgánů památkové péče.

3.3 Realizace vlastního vyznačení jezdecké stezky

- terénní práce značkařů – vyznačení stezky
- zakreslení hotové stezky do mapy KČT 1: 50000
- instalace směrovek a rozcestníků

3.3.1 Značení v terénu

Pro značení stezek je využita metodika značení turistických tras používané Klubem českých turistů (KČT). Vyznačení jezdecké stezky se provádí značkami malovanými nejlépe písmomalířskými barvami na kmeny stromů, telegrafní sloupy a jiná vhodná místa, ev. i na zvláštní kůly (délka 2 m, dřevo, někde se používá recyklovaný plast). Značka je čtvercová, bílá, má rozměr 10 x 10 cm, v jejím středu je barevný terčík o průměru 6 cm v jedné ze čtyřech barev (červená a modrá pro hlavní trasy, zelená pro trasy vedlejší, žlutá pro místní spojky, odbočky).

Stezky vyznačené stejnou barvou se smějí rozdvíjet nebo křížit jen ve zcela výjimečných případech. Na důležitých místech (křižovatky, odbočky) jsou značky doplněny o směrovky – rozcestníky (tabulky obdobného typu jako u pěšího značení).

3.3.2 Údržba jezdecké stezky

Údržbu značení jezdecké stezky přebírá Klub českých turistů (KČT). První údržba se provádí 1 rok po vyznačení stezky. Další údržba značení stezky se následně provádí vždy jednou za 3 roky. Tuto údržbu již přebírá včetně financování KČT.

Údržba cest není nijak centrálně organizována. KČT provádí větší údržbu jen v mimořádných případech (tak tomu např. bylo po povodních v roce 2002). Je proto důležité, aby jezdecké stezky vedly, pokud je to možné, po cestách s kvalitním povrchem, především v případech kdy jsou tyto cesty využívány i jinak.

Pohyb koní pak na cestě nezanechává žádné škody.

Vzhledem k frekvenci pohybu koní je nutné nepřeceňovat možnost poškození povrchu stezky průchodem koní. V porovnání např. s pohybem množství jízdních kol na nezpevněné cestě nejsou škody způsobené kopyty koní zdaleka tak významné.

3.4 Financování systému jezdeckých stezek

3.4.1 Kalkulace nákladů - stezka

Finanční náklady vycházejí z kalkulace nákladů na vybudování 20 km stezky = 20 000,- Kč. V této částce je zahrnuto jen základní vyznačení trasy barvou.

Navíc je nutno kalkulovat s náklady na práci 1 pracovníka (částečný úvazek), který by realizaci (pokud probíhá najednou na větším území, např. v celém kraji) koordinoval, a také na režii jeho práce (nezbytné výdaje za cestovné, telefon, internet). U velkých projektů využívajících dotace je náročná i administrativa vlastního projektu. Náročnou položkou je výroba a instalace směrovek a rozcestníků, přičemž teprve po jejich instalaci stezku přebírá do následné údržby KČT.

Náklady na režii viz výše a na instalaci směrovek je možno stanovit na dalších 20 000,- Kč na 20 km stezky. A v ideálním stavu by dalších 10 000 Kč na každých 20 km průměrně tvořila částka na vybudování úvazišť. Veškeré činnosti je možno realizovat s tím, že je třeba počítat s nutností provádět práce v terénu v suchém počasí (práce s barvami).

Je ideální, pokud se na vyhledání, projednání i následném značení trasy pro KČT podílejí provozovatelé nejbližších stanic. Výhoda spočívá nejen ve znalosti terénu a místních poměrů, ale i v úspoře nákladů na značení. Zároveň je tak personálně zajištěna budoucí údržba značení.

3.4.2 Inventář na jezdecké stezce

3.4.2.1 Úvaziště

Úvaziště jsou budována z masivního vakuově impregnovaného dřeva, délka příčného břevna 4 m, podpěry zapaštěné do země do hloubky 0,8 - 1 m, nad zemí ve výšce 1 - 1,2 m (celková délka podpěr 2 m)

Majitel či provozovatel stáje (restaurace, koupaliště, hradu, obchodu), kde bude úvaziště stát, musí zajistit místo dostatečně veliké a bezproblémové z hlediska vlastnictví pozemku a zavázat se k údržbě a úklidu okolí úvaziště.

3.4.2.2 Stojany s informačními tabulemi

Informační tabule je vhodné instalovat na exponovaných místech jezdeckých stezek (např. při vjezdu do biosférické rezervace, na hranici národního parku). Kromě mapy by tabule měla obsahovat i text pravidel chování na stezce.

Nabízí se i možnost tématiku koní zahrnout jako zastavení do naučných stezek (soustředování dříví koňmi, práce soumarů a jejich koní, historie Zlaté stezky).

3.4.2.3 Ohrady pro koně

Kruhové ohrady jsou univerzálním inventářem – mohou sloužit jak pro přenocování či odpočinek koní hostů, tak i mimo turistickou sezónu pro výcvik vlastních koní na stanici.

3.4.2.4 Další inventář na jezdecké stezce

Odpočívadla, přístřešky, napajedla, můstky

3.4.2.5 Cenové kalkulace na inventář stezky

kalkulace pro úvaziště (závisí na použité technologii, délce úvaziště a ceně práce)

- cena i s vystavěním „na klíč“ 4000,- až 7000,- Kč

kalkulace pro kruhovou ohradu (dle velikosti ohrady, při stavbě „na klíč“)

- ohrada o průměru 16 metrů cca 40 000,- Kč
- ohrady o průměru 8 metrů cca 20 000,- Kč

3.5 Finanční zdroje

Dosavadní aktivity v oblasti budování infrastruktury pro rozvoj turistiky na koni byly financovány z různých zdrojů. Vzhledem k tomu, že organizační struktura systému s ohledem na praktickou rozlohu území z hlediska denních úseků kopíruje krajské rozdělení území ČR, jako ideální se jeví využití krajských a evropských zdrojů – dotačních programů.

Příklady dosud využitých dotačních titulů:

- projekty s rozpočtem až do 4 mil. Kč, s využitím financování z fondů Evropské unie
- (SROP, INTERREG), spolufinancovány z krajských rozpočtů
- projekty celé financované z krajských rozpočtů (Program rozvoje kraje, Fond kraje)
- projekty financované ze zdrojů občanských sdružení s pomocí menších (např. krajských či obecních dotací či fin. prostředků získaných prostřednictvím mikroregionů)
- soukromé iniciativy provozovatelů stanic

Potenciál je i v dotačních programech ROP, Program rozvoje venkova, v souvislosti s aktivitami místních akčních skupin (MAS).

Jak je již uvedeno výše, po převzetí stezek Klubem českých turistů je zabezpečena údržba značení prostřednictvím KČT. KČT však nefinancuje první vyznačení tras.

Zejména u větších projektů náplní projektu bylo kromě vytváření infrastruktury i vzdělávání (semináře na téma doprava koní, zdravotní, veterinární problematika), řada aktivit v oblasti propagace (účast na veletrzích, setkání provozovatelů stanic, exkurze apod.).

4. Závěr

Na základě realizace výše uvedených kroků může vzniknout síť jezdeckých stezek napojených na již existující jezdecké stezky na území sousedních států.

Aktivity v oblasti rozvoje turistiky na koni jsou dle dosavadních zkušeností jednoznačně kladně přijímány veřejností, která v turistice na koni vidí atraktivní a přitom k přírodě a životnímu prostředí šetrnou novinku v oblasti cestovního ruchu.

5. Literatura a zdroje

ANDRLOVÁ, M.: Na koni křížem krážem po Česku. Fragment, Praha 2008.

HOLLÝ, K.: Jezdecká turistika. Montanex, a.s., Ostrava, 2003.

Metodika Klubu českých turistů pro značení jezdeckých stezek

www.turistikanakoni.cz

Kontakt

Ing. Milena Andrllová

KČT Sekce Turistika na koni

tel: +420 724 277 667

E-mail: konici.andrea@seznam.cz

6. Přílohy

Pravidla pohybu na jezdecké stezce

Formulář - Dotazník pro stanici turistiky na koni

Formulář - Souhlas majitele pozemku

Pravidla pohybu na jezdecké stezce

- Ve vztahu k životnímu prostředí i provozu na stezce jsou nejvýhodnější skupinky tvořené třemi až osmi jezdci.
- Nevjíždějte do luk, polí nebo lesních porostů a nerušte zvěř.
- Dbejte místních omezení a nařízení na některých úsecích stezky (klid pro zvěř, těžba dřeva).
- Budte ohleduplní k ostatním uživatelům stezek. Upozorněte lidi před sebou, že budete předjíždět a zpomalte tak, abyste je bezpečně minuli. Chodce míváme zásadně v kroku, zvláštní opatrnost věnujeme také cyklistům. Předjíždíme výhradně zleva.
- Na frekventované nebo rozbahněné stezce jezděte v zástupu. Budte ohleduplní k povrchu stezky, který kopyta koní mohou poškodit.
- Cválejte pouze v bezpečných a přehledných úsecích, překážky z důvodu bezpečnosti raději překročte nebo obcházejte. Úzké ohyby cesty projíždějte krokem.
- Pokud se rozhodnete tábořit mimo stanici, učiňte tak na vyhrazeném tábořišti nebo na místě, kde vám to povolil majitel pozemku.
- Chraňte prostředí stezky. Odvezte si s sebou všechny odpadky a nezapomeňte ze stezky odstranit i trus vašeho koně.
- Budte očima a ušima sítě stezek. Upozorněte stanici na možné problémy (vyvrácené stromy, poškozené značení, vysypané odpadky, sesuv půdy apod.)
- Volně pobíhající psi na stezku nepatří. Z bezpečnostních důvodů se toto pravidlo vztahuje také prostor tábořišť a jezdeckých stanic.
- Každý jezdec vjíždí na stezku na vlastní nebezpečí. Pokud při jízdě utrpí újmu nebo úraz daný charakterem prostředí nebo terénu, nemůže požadovat náhradu po vlastníkově lesa či pozemků, ani po žádném dalším zainteresovaném subjektu.
- Mějte na paměti, že ostatní lidé na stezce nemusejí znát koně a jejich reakce. Váš kůň může být první, kterého ostatní uživatelé stezky poznají. To, jak se zachováte, vytvoří obraz místních jezdců. Na otázky odpovídejte s ochotou, jste v té chvíli představitelem všech jezdců.



Turistika na koni

dotazník pro zájemce o poskytování ubytovacích služeb

1) ZÁKLADNÍ ÚDAJE

Stanice

Název:

.....

Adresa:

.....PSČ..... Okres: Kraj:

.....

Tel.: E-mail

.....

www

Fax.....

Provozovatel

Název / jméno:

Adresa:

.....

Kontakt:

Provoz stanice celoroční sezónní

od.....do.....

Jazyková znalost.....

Možnost placení platebními kartami

.....

2) UBYTOVÁNÍ

Hotel (nejméně 10 pokojů pro hosty, stravování, každodenní úklid, stlaní lůžek)

Hotel garni (viz. hotel, stravování menšího rozsahu – pouze snídaně)

Pension (viz. hotel, nejméně 5 pokojů pro hosty, omezenější nabídka služeb)

Turistická ubytovna (viz. hotel, jednoduché ubytovací zařízení)

Chatová osada (chaty, sruby, bungalovy)

Ubytování v soukromí (viz. hotel, pronájem pokojů v rodinném domě)

Počet pokojů nebo chat: jednolůžkové dvoulůžkové třílůžkové
čtyř a vícelůžkové počet lůžek celkem.....

- | | |
|--|---|
| <input type="checkbox"/> Sprchy | <input type="checkbox"/> Teplá voda |
| <input type="checkbox"/> Bezbariérový přístup | <input type="checkbox"/> Samostatné sociální zařízení |
| <input type="checkbox"/> Společné sociální zařízení | <input type="checkbox"/> Vytápění |
| <input type="checkbox"/> Vítání domácí mazlíčci (pes, kočka,...) | |

Možnost stanování – počet míst pro stany

- Stany vlastní** – počet míst pro stany
- Možnost zapůjčení stanů** - počet stanů Počet lůžek
- Spaní pod přístřeškem** – počet míst.....
- Spaní venku** – počet míst.....

3) SLUŽBY POSKYTOVANÉ UBYTOVACÍM ZAŘÍZENÍM:

- Stravování:** není kuchyňka k dispozici snídaně
 polopenze plná penze

VYBAVENÍ:

- | | | | |
|---|----------------------------------|---|----------------------------------|
| <input type="checkbox"/> Společenská místnost | <input type="checkbox"/> Rádio | <input type="checkbox"/> Televize | <input type="checkbox"/> Telefon |
| <input type="checkbox"/> Možnost praní, žehlení | <input type="checkbox"/> Kurty | <input type="checkbox"/> Ping-pong | <input type="checkbox"/> |
| Parkoviště | | | |
| <input type="checkbox"/> Úschovna lyží a kol | <input type="checkbox"/> Sauna | <input type="checkbox"/> Solárium | <input type="checkbox"/> Hřiště |
| <input type="checkbox"/> Jiné | | | |
| Obchod s potravinami: | <input type="checkbox"/> v místě | <input type="checkbox"/> vzdálen | km |
| Obchod se smíšeným zbožím: | <input type="checkbox"/> v místě | <input type="checkbox"/> vzdálen | km |
| Restaurace: | <input type="checkbox"/> v místě | <input type="checkbox"/> vzdálena | km |
| Občerstvení: | <input type="checkbox"/> v místě | <input type="checkbox"/> vzdáleno | km |
| Koupání: Bazén: | <input type="checkbox"/> v místě | <input type="checkbox"/> vzdálen | km |
| Přírodní koupaliště: | <input type="checkbox"/> v místě | <input type="checkbox"/> vzdáleno..... | km |
| Rybaření: | <input type="checkbox"/> v místě | <input type="checkbox"/> vzdáleno | km |
| Lyžování – sjezd: | <input type="checkbox"/> v místě | <input type="checkbox"/> vzdáleno..... | km |
| Lyžování – běžky: | <input type="checkbox"/> v místě | <input type="checkbox"/> vzdáleno | km |

- Cykloturistika Pěší turistika Houbaření
 Zajímavosti okolí: tipy na výlety, návštěvy přírodních a kulturních zajímavostí

.....

Další tipy.....

Případná omezení

4) KONĚ

Ustájení venku (pro koně hostů) hostů)

boxy - počet míst.....

vazná stání - počet míst.....

místa k uvázání koní - počet míst.....
 míst.....

výběh - pevná ohrada - počet výběhů.....

výběh – el. ohradník - počet výběhů.....

pastvina – pevná ohrada - počet míst.....

pastvina – el. ohradník - počet skupin koní.....

Ustájení uvnitř (pro koně

boxy - počet míst.....

vazná stání - počet míst.....

volná stáj - počet

V místě jsou ustájeni vlastní koně počet

Krmení v ceně: seno pastva nasečená tráva jádro

Krmení k zakoupení: oves granule jiné jaderné krmivo

Ošetřování koní provádí: provozovatel majitel koně

Služby v místě:

venkovní jízdárna krytá jízdárna kruhová ohrada skokový materiál

sedlovna sprchování koní cvičitel průvodce jezdeckou
 stezkou

doprava zavazadel přeprava koní zabezpečené odstavení přívěsu

možnost zapůjčení koní – počet.....

plemena.....

Další

služby.....

Místní kontakty: Veterinární lékař
Kovář – podkovář
Přeprava koní.....

Tipy: na konkrétní stezky v okolí (délka tras, náročnost, příp. značení, průjezdnost pro kočár – bryčku, vzdálenost k dalším stanicím a občerstvení):

.....
.....
.....

5) INFORMACE, KTERÉ NEBUDOU UVEŘEJNĚNY V KATALOGU

Dosavadní zkušenosti stanice s turistikou na koni:.....

Informace, které byste si přáli mít v brožurě vydané pro provozovatele stanic (právní předpisy, hygiena, veterinář):

.....
.....

Kontakty na další stanice:

.....

Prohlášení o dodržování veterinárních předpisů pro provoz stanice. Toto prohlášení bude v katalogu zveřejněno. Chráníte tím zdraví koní svých i koní Vašich hostů.

„Koně hostů i koně vlastníka stáje ustájení ve stanici budou v imunitě proti influenze dle platného vakcinačního schématu a budou vybaveni platnými zdravotními zkouškami a veterinárním osvědčením pro přesun v rámci ČR a EU.“

Místo..... DatumJméno..... Podpis.....

Prohlašuji, že veškeré údaje uvedené v dotazníku jsou správné a odpovídají skutečnosti. Souhlasím, aby údaje byly použity ke zpracování a uveřejnění v katalogu ubytovacích služeb.

Místo..... DatumJméno..... Podpis.....

Přílohy k dotazníku:

K vyplněnému dotazníku přiložte **čtyři fotografie** (celkový pohled, ubytování, ustájení, čtvrtou dle vlastního výběru).

Veškeré materiály, prosím, zasílejte na níže uvedenou adresu:

**Turistika na koni, odbor při KČT Jihočeský kraj
Krásetín 73, 38203 p. Křemže**

**Dotazy: Ing. Milena Andrllová, tel. 724277667, e-mail:
konici.andrea@seznam.cz**



TURISTIKA NA KONI, odbor při KČT Jihočeský kraj
Krásetín 73, 382 03 p. Křemže, Česká republika

www.turistikanakoni.cz, tel. 00420 724277667, e-mail: konici.andrea@seznam.cz

Vážení přátelé,

Dovolujeme si Vás oslovit ve věci projektu, který probíhá v Jihočeském kraji pod názvem Turistika na koni.

Tento projekt má veliký ohlas, protože se zabývá formou turistiky, která není masová a která je šetrná k životnímu prostředí.

Jsme velice rádi, že se v Jihočeském kraji podařilo najít více než 100 míst, kde může přenocovat poutník se svým koněm.

Tato místa je třeba propojit stezkami, které budou velmi jednoduše označeny (obdobnými značkami jako pro pěší turistiku), aby jezdcí, kteří krajinu neznají, nezabloudili.

Chtěli bychom Vás požádat o Váš souhlas s tím, aby byla označena, po konzultaci s Vámi, taková stezka na následující trase:

.....
.....
.....
.....

Předpokládáme, že se po stezce budou pohybovat nepravidelně malé skupinky cca pěti jezdců na koních.

Děkujeme Vám za mnohokrát Vaši spolupráci a pomoc.

Ing. Milena Andrlová
Vedoucí projektu Turistika na koni

V Českých Budějovicích
Dne 14.6.2006

Souhlas:

Souhlasím s vyznačením jezdecké stezky na výše uvedené trase:

Jméno:.....Datum:.....Podpis:.....

METODIKA ZNAČENÍ HIPOSTEZEK V ČESKÉ REPUBLICE

Mgr. Karel Markvart
předseda Rady značení KČT

Resumé: Klub českých turistů již více než sto dvacet let značí a pravidelně udržuje síť pěších značených tras na území České republiky, od r. 1997 koordinuje rozvoj značených lyžařských a cyklistických tras a v roce 2003 sestavil spolu s vyznavači turistiky na koni i metodiku značení hipostezek. Dle této metodiky je již vyznačeno více než 2000 km tras, především ve Středočeském, Jihočeském, Pardubickém a Zlínském kraji. Cílem mého příspěvku je seznámit účastníky tohoto semináře se základními body této metodiky.

Metodika značení tras pro jezdeckou turistiku odpovídá metodice značení pěších tras, a to z těchto důvodů:

- na trati se jen málokdy cválá, kluše se spíše pro zpestření, proto rychlost pohybu vpřed je blízká spíše pěšímu turistovi než cykloturistovi nebo lyžaři; skupina turistů s koňmi s sebou často mívá tzv. soumary, čili koně s nákladem, a ti se také nemohou pohybovat v rychlejších chodech
- také četnost a výše umístění pěších značek odpovídá očekávání turistů na koni mnohem lépe než jiné druhy značení
- při dálkových pochodech jezdci často vedou koně na ruce, a stávají se z nich tedy pěší. Umisťovat značku příliš vysoko by bylo tedy zbytečné.
- Jezdci sledují cestu pro koně, starají se kam koně kladou nohy a hledí tedy v mírném úhlu před sebe tak, aby pohledem pokryli nejbližších několik metrů. Značka umístěná vysoko by byla proto nežádoucí a snadno přehlédnutelná.

Při značení jezdeckých stezek zachováváme tedy tato pravidla:

Trasování

Značené jezdecké trasy navrhujeme tak, aby nevznikal jejich souběh se značenou trasou jiného přesunu (pěší, lyžařskou nebo cyklistickou).

V nutných případech, kdy není jiná možnost, lze vést tyto trasy v souběhu se značenými trasami jiného přesunu jen tehdy, je-li využitelná šířka cesty v celém takovém úseku minimálně 2 m. Pokud se nejedná o zpevněnou cestu, je zároveň nutné na obou koncích takového souběhu umístit upozornění pro jezdce, po jaké straně cesty musí své koně vést tak, aby kopyta koní nepoškodila cestu v celé její šíři.

Umístění

Značky a šipky jezdeckých tras umísťujeme ve výšce cca 180 cm na zemi. V případě souběhu se značenou trasou jiného přesunu je umísťujeme ve výšce 10 cm nad každou pěší nebo lyžařskou značkou a 20 cm pod každou cykloznačkou.

Značky a šipky jsou v terénu umísťovány na vhodné objekty způsobem shodným s pravidly umísťování značek a šipek pěších tras. Rovněž hustota značení jezdeckých a pěších tras je shodná.

Rozměry

Jezdeckou značku tvoří bílý čtverec 10 x 10 cm, uvnitř kterého je souměrně umístěn barevný kruh o průměru 6 cm. Šířka mezery mezi bílou a barevnou částí je 0,5 cm (viz obr. č. 1). Lze použít i šipek, jejichž provedení je shodné se šipkami u místního značení pěších tras. Pro zlepšení viditelnosti na větší vzdálenost je možné použít i značku větších rozměrů, tzv. volavku.

Směrovky a tabulky

Směrovky a tabulky pro jezdecké trasy jsou textově i barevně shodné se směrovkami pěších tras s tím, že v jejich záhlaví je uveden text „Jezdecká stezka KČT“ a v hrotu směrovek je zobrazen kruh, barevně odpovídající dané jezdecké trase.

Tyto směrovky a tabulky se umísťují podle pravidel shodných s pravidly umísťování směrovek a tabulek pěších tras. Na společných textačních informačních místech s trasami jiných přesunů jsou směrovky jezdeckých tras umísťovány nad směrovkami pěších a lyžařských tras a pod směrovkami cyklotras.

Barva a číslo trasy

Určení barvy konkrétní jezdecké stezky odpovídá systému barevného odlišení u pěších značených tras. Hlavní tranzity (S-J větve, Z-V tranzit, tranzit hraniční a pod.) jsou značeny červeně, další vedlejší větve modře, regionální a místní jezdecké trasy zeleně nebo žlutě. Je nutné dbát na to, aby se pokud možno nekřížily jezdecké stezky téže barvy, či aby se hlavní větve tranzitu při svém rozdělení či dalším dělení nerozdělily na barevně stejně značené trasy.

Každé nové značené jezdecké trase je přiděleno její celostátně platné třímístné evidenční číslo, které odpovídá její barvě: červené trasy č. 101 – 299, modré trasy č. 301 – 499, zelené trasy č. 501 – 699 a žluté trasy č. 701 – 899.

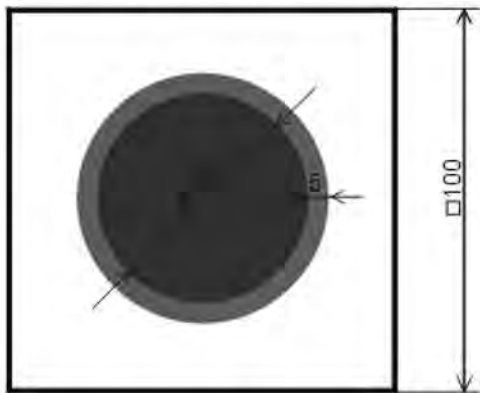
Barvu i evid. číslo nově plánovaným trasám centrálně přiděluje pověřený pracovník Sekce značení jezdeckých stezek Rady značení KČT.

Jízdárenské okruhy

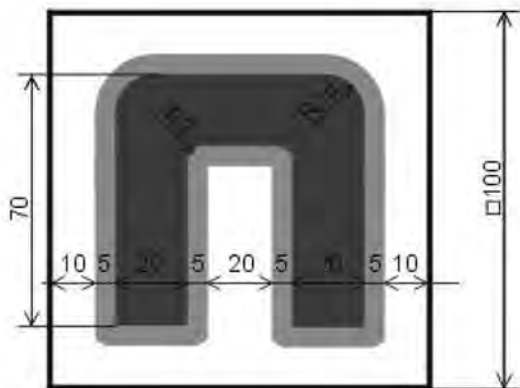
Jízdárenské okruhy (pro komerční jezdeckou turistiku) jsou značeny barevným symbolem podkovy v bílém čtverci o vnějším rozměru 10 x 10 cm (viz obr. č. 2). Tyto okruhy nemají evidenční číslo, nevybavují se směrovkami ani tabulkami a značkaři KČT je značí a provádějí jejich údržbu pouze na základě Dohody o provedení práce, uzavřené mezi majitelem stáje a příslušným značkařem, na základě které jim budou uhrazeny všechny náklady (tj. materiál, cestovní náhrady i práce).

Kontakt

Mgr. Karel Markvart
předseda Rady značení KČT, Společnost: Klub českých turistů
Archeologická 2256, 155 00 Praha 5 – Lužiny
Tel.: 381 258 491, 736 754 004
e-mail: markvart@kct.cz



Jezdecká stezka - průběžná



Jezdecká stezka - okružní



Vyvěšování směrovek hipotras



Školení hipoznačkařů

VRANOVSKÁ JEZDECKÁ STEZKA

Marcela Mariašová
o. s. Merlin

otevřena 17. 5. 2007 Znojmo - HradištěVranov nad Dyjí



Upoutávka na Hradišti

Není to tak dávno, co jsme začali s naší prací a už se blíží druhé výročí naší Vranovské koňské stezky. Nápad vznikl již v roce 2004 a od té doby se u nás na Znojemsku postupně zabýváme realizací a rozšiřováním tohoto společného projektu.

Za podpory odborného časopisu Jezdeckví, jež pomohl upoutat pozornost veřejnosti začínajících aktivit Jižních Čechách, začaly vznikat první koňské stezky budované nadšenci a příznivci chovu koní také u nás. Tyto dobrovolné aktivity skupiny lidí spojených láskou ke koním a životu s nimi, daly možnost vzniknout novému občanskému sdružení nazvanému Merlin.

Začátky nebyly vůbec jednoduché, jak dobře rozumíme našim koním, tak málo jsme měli zkušenosti se zakládáním a vedením komanditní společnosti, kterou se naše sdružení muselo stát, aby mohlo dostat status oficiální organizace. Nakonec jsme úspěšně přes všechny nástrahy a překážky zvládli jak teorii, tak i náročnou praxi našeho podnikání.

Když se vrátím úplně na začátek, vše vlastně začalo na jedné odborné přednášce v Památkovém ústavu v Brně, kam jsem dostala pozvání na seminář o cestách a rondelech. Následovala cesta do Prahy, kde jsem se poprvé v životě ocitla přímo v budově Senátu ČR. Tady jsem také poznala Nadaci partnerství.

Nadace partnerství nám pomohla dotací, jež usnadnila naše těžké začátky plných mravenčí práce a umožnila mi tak začít s vytýčením první trasy a následně se zabývat náročným jednáním se státními úřady a místním sektorem cestovního ruchu.

Současně s tím probíhalo také vyjednávání s národním parkem Podyjí, který naše plány trochu pozměnil a navrženou trasu jsme museli akceptovat. Sotva jsme vyřešili jeden úkol, objevily se další sporné otázky o tom, jaká jsou pravidla mezi koňmi a cyklisty nebo chodci, kdo má kdy přednost, jak nastavit pravidla pro jízdu koní přes obec, jak se chovat v rekreační oblasti, kde smějí zůstat koňské exkrementy a kde nikoliv atd.



... pod znojemským hradem



Trasa, která měla vést i kolem řeky Dyje pod starým městem, avšak nakonec nebyla povolena MÚ Znojmo

Nalezli jsme pro naše stávající členy i nové zájemce odpovědi na všechny tyto a mnohé další otázky. Vše přehledně shrnuté a utříděné dnes najdete na internetových stránkách www.konskestezky.cz kde je také mnoho rad a návodů, jak plně využívat našeho servisu a zázemí organizace Merlin. Zde se můžete seznámit s tím, co přesně je stezka pro koně a proč je dobré se vydat naší cestou a ne krajinou neznámou Vám i Vaším koním.

Vše co zde najdete vznikalo za podpory profesionálů z oboru jezdeckví, chovu koní a bylo doplněno odbornými informacemi z internetových portálů zaměřených na náš obor.

Následovala další etapa našeho projektu, ve kterém Rada Jihomoravského kraje (JMK) po dohodě o spolupráci s Klubem českých turistů (KČT) poskytl finance na vytvoření projektové dokumentace, jež posloužila jako podklady pro vyznačení naší Vranovské stezky. Když dostal projekt všechna potřebná požehnání, správa NP Podyjí uvolnila ze svého rozpočtu investici na vyznačení Vranovské stezky a KČT zajistilo technickou realizaci značení.



Jedno z mnoha uvazišť pro koně u restaurace v Lesné



Restaurace na hrázi poskytují jezdcům potřebné občerstvení, ale speciální uvaziště pro koně Povodí Dyje nepovolilo



Na trase jsou umístěny 4 koňské lékárny



Most přes jezero na vranovskou pláž, jezdci na koních i cyklisti musí jít pěšky

V roce 2007 byla stezka konečně k naší velké radosti slavnostně otevřena! - následují fota ze slavnostního otevření.



Starosta Vranova symbolicky otvírá provoz na stezce / 17. 5.2007/



Ředitel NP Podyjí ing. Rothrockl v kočáře při jízdě na hráz



... takto opouštěli Vranov zúčastnění jezdci na koních směrem k hrázi

V současnosti se potýkáme s otázkou, jak vyřešit, že ačkoli je na Vranovské stezce mnoho stájí, ale jejich majitelé je z nejrůznějších důvodů nepronajímají. Ačkoli je to zcela pochopitelné, víme že pro naše podnikatelské záměry to není nejlepší. Chov koní je velmi náročný životní styl, jež zatěžuje majitele po stránce jak finanční, tak i společenské. Sami jsme se poučili o tom, jak je pro naši komunitu obtížné, vydobýt si v dnešní společnosti své místo. Když vezmeme v úvahu náklady na pojištění koní, jejich pravidelné veterinární ošetření, nezbytné životní zázemí a připočteme duševní spřízněnost majitelů s jejich čtyřnohými druhy, není divu že tito lidé mají před sebou morální dilema při představě, že by své koně půjčili někomu cizímu, byť za úplatu. Vranovská stezka konečně existuje a plní svůj úkol, ale zatím bohužel, je tento svět jaksi sám pro sebe, což bychom rádi jednou změnili.

Doufáme a ve skrytu duše i pevně věříme, že naše úsilí nebylo úplně zbytečné a v blízké budoucnosti se další z místních obyvatel odváží pustit do podnikání, připojí se k našemu projektu a za podpory dotací z fondů EU pomohou pozvednout turistickou atraktivitu našeho regionu v letní sezóně.

Celá tato oblast od Znojma až po Vranov je závislá především na turismu a my jsme přišli s její další možnou podobou, jež je sice svým způsobem nová, ale přitom tak tradiční. Koně provázeli naše předky při jejich putováních i stěhováních po celá staletí.

Naše sdružení Merlin a Vranovská stezka tuto tradici k nám na Znojemsko vrací, protože lesnatá krajina okolo řeky Dyje skýtá ideální podmínky pro rozmach tohoto krásného způsobu turistiky.

Kontakt

Marcela Mariašová

o. s. Merlin

Riegrova 49, 669 02 Znojmo

info@konskestezky.cz, 605 265104

www.konskestezky.cz

REKREAČNÍ VYUŽITÍ LESŮ ŠLP ML KŘTINY MZLU V BRNĚ

Ing. Pavel Mauer
ŠLP ML Křtiny MZLU v Brně

Školní lesní podnik Masarykův les Křtiny Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně má mnohaletou tradici v rozvoji estetické a výchovné funkce lesů. Přírodní krásy zdejší oblasti jsou dlouhodobě záměrně doplňovány. Na vyvýšeninách jsou udržovány nádherné výhledy do okolí. V komplexu souvislých lesů jsou upravovány lesní palouky, kolem nichž jsou pro zpestření vysazovány cizokrajné dřeviny. Jsou podchycovány prameny, následně budovány lesní studánky a na vybraných místech jsou umístěny pomníky a pamětní desky. Celé území školního podniku je protkáno velmi hustou cestní sítí, jak státní, tak lesní, spravovanou školním podnikem. Tato lesní dopravní síť je na české poměry zvláště bohatá, neboť na 1 ha zde připadá 35 běžných metrů cest, z toho 23 bm zpevněných. Stejně velmi četná je zde i historická síť turistických stezek pro pěší.

V roce 1929 otcové zakladatelé naší univerzity – páni profesoři Haša, Konšel a Opletal – u příležitosti oslav 10. výročí založení VŠZ v Brně položili základ tzv. Lesnického Slavína. Rozmístěním prvních 40 pamětních desek předali nadčasový dar rekreující se veřejnosti, zároveň ale udělali i první významný krok k usměrnění návštěvníků lesa. Dali tak pěším turistům k dispozici studánky plné zurčící pramenité vody, pamětní desky na malebných místech a větší či menší majestátné pomníky, věnované vynikajícím českým i zahraničním lesníkům a umělcům, význačným učitelům lesnických věd, také zvířím, stromům a lesům samotným. Dodnes se pokračuje v jejich díle budováním dalších objektů, a tak Lesnický Slavín čítá v současnosti již více než 70 objektů.

Otcové zakladatelé však nemohli ve 20. a 30. letech minulého století zcela předpokládat budoucí vývoj rekreačního využití lesů, tedy především boom cykloturistiky, který nastal po roce 1990. Personál školního podniku musel akutně řešit tento problém, neboť často docházelo k vjíždění do lůna lesních porostů, což přírodu poškozovalo. A řešil ho vstřícně. Dal k dispozici veškerou cestní síť cykloturistům, vyznačil ji v terénu a zanesl do map. Tato aktivita se zúročila. Ustala nepovolená a poškozující jízda po lese, návštěvníci na kolech začali využívat lesní cestní sítě, a to nejenom při sportu nebo tréninku pro zdraví, ale také cíleně za poznáním Lesnického Slavína.

A tak je v současnosti před procházkou nebo projíždkou na kole v přírodě využívána kniha *Památníky Adamovských lesů* a mapa *Lesnický Slavín*, vydané naší univerzitou. Na mapě si každý turista může vytýčit lákavou turistickou trasu, v knize ji nastudovat, získat informace, a pak již jen vyrazit. Sportovní vycházky a vyjíždky lze kombinovat s těmi za poznáním. Počet prvků Lesnického Slavína je poměrně velký, proto je třeba více návštěv za zdravím a poznáním. Vlastně je to výhoda. Teprve poté člověk shlédne studánku např. Pod Hradem s nápisem z indických moudrostí *Zvíře budiž Ti bratrem a rostlina sestrou*, studánku Tetřeví, Srnčí i Slučí, studánku U Psa s citátem Viktora Huga *Čím více poznávám člověčenstvo, tím více miluji psy*, studánku sv. Huberta s vyobrazením patrona myslivců, památník Karla Hynka Máchy s úryvkem z jeho velké básně *Máj*, studánku Ptačí svatyně, Památník umučených lesníků, památník profesora Haši s citátem *Jsi v lese, jsi v chrámu*, památník profesora Zlatníka, pamětní desku Rudolfa Těsnohlídka, studánku Leoše Janáčka s notovým úryvkem z opery Liška Bystrouška, studánku brněnského spisovatele Jiřího Tomečka s mottem *Vlka živí nohy, orla křídla, člověka srdce* a mnohé další.

Páni profesoři však nemohli absolutně tušit, co nastane při dalším rozšíření lesní rekreační turistiky na přelomu tisíciletí. Tato doba je spjata především s rozvojem hypoturistiky. V areálu školního podniku, zvláště na severní hranici jihomoravské metropole Brna, ke které přiléhají univerzitní lesy, vzniklo několik koňských stájí. Bohužel však vždy pouze s minimálními výběhy pro koně, bez hipodromu. Milovník koní si v těchto stájích může pronajmout koně k jízdě a nádherně tak relaxovat. Ale kde? V lesích ŠLP ML Křtiny MZLU v Brně, tedy na cizím majetku. Majitelé hřebčinců tak k podnikání vědomě využívají naprosto nedokonalého ustanovení platného zákona o lesích č. 289/1995 Sb., který v této věci v § 20 pouze stanoví, že v lesích je zakázáno jezdit na koni mimo lesní cesty a vyznačené trasy. Co to však jsou lesní cesty v pojetí jezdců na koních? Samozřejmě celá lesní dopravní síť, která je současně zahrnuta do sítě cyklostezek, ale také turistické stezky pro pěší, dokonce i sprejem vyznačené linky na přibližování dříví v lesních porostech! V praxi byl zjištěn i takový extrém, kdy na tuto linku byl svévolně skácen strom, aby byla pro koně skokanská překážka. Negativa hypoturistiky v lesním prostředí jsou pravdu velká. Kopyty koní je poškozován povrch cest, dochází k nepovolenému zajíždění do porostů, tedy ke škodám na majetku i životním prostředí. Samostatnou kapitolou jsou střety a ostré spory mezi pěšími a jezdci, které většinou vyplývají z arogance jezdců, neboť člověk na koni se cítí v převaze a silnější oproti chodci. Oprávněné jsou obavy i o zdraví pěších návštěvníků, pohybujících se např. na jaře po koňmi rozbitých a rozšlapaných cestách. Riziko úrazu pěších turistů je na takových stezkách vysoké. V minulosti bylo na jejich ochranu dokonce vydáno rozhodnutí odboru životního prostředí Magistrátu města Brna o zákazu jízdy na koních v jarním období po rozbahněných cestách. Opatření se minulo účinkem, neboť bylo po stížnostech majitelů hřebčinců na porušení Listiny základních práv a svobod zrušeno. Vniveč přišla i iniciativa ŠLP ML Křtiny MZLU v Brně o dobrovolnou dohodu s majiteli stájí o vyčlenění cest a stezek pouze pro jezdce na koních. Školní podnik byl v této souvislosti dokonce obviňován ze segregace návštěvníků. Naprosto neomluvitelná je neochota majitelů stájí jakkoliv se podílet na údržbách a opravách využívaných cest a stezek lese. Dosavadní pokusy o domluvu byly zcela marné, často i bez odezvy či odpovědi. A tak dále trvá neutěšený stav, posledním příkladem je brutálně cvalem koní ničená nově zbudovaná cyklostezka podél silnice z Velké Klajdovky do Ochoze. Pro nápravu stávajícího stavu je nutné změnit lesní zákon. Pro naši legislativní úpravu lze využít jako vzor platné zákony v zemích Evropské unie. Například v Rakousku zákonný předpis jednoznačně stanovuje, že majitel musí na svém lesním majetku s využíváním cest k hipoturistice souhlasit. K tomuto účelu dává k dispozici pouze část svých stezek, které potom slouží výhradně jízdě na koni. Další vyznačené cesty na majetku jsou zase určeny pro pěší, cykloturisty nebo v zimě pro běžkaře. Vše řádně funguje, nikdo z návštěvníků lesa si nedovolí využívat cestu pro jiný druh turistiky. Kéž by se podobně změnil zákon a hlavně nazírání lidí i v České republice!

Největším problémem současnosti, řešeným v rámci rekreačních funkcí lesa, je vjezd terénních motocyklů a čtyřkolek do lesů. Je to naprosto bezprecedentní poškozování životního prostředí, vše na úkor přírody, lesní zvěře, ptactva, majitele i dalších návštěvníků lesa. Řešení tohoto problému se hledá těžko, možnosti jsou velmi omezené, lesní personál je v tomto směru bezzubý. Lze jen apelovat na svědomí těch spoluobčanů, kteří si pletou les s motokrosovým areálem. Co by tomu asi tak řekli otcové zakladatelé?

Nebývalé rekreační možnosti na ŠLP ML Křtiny MZLU v Brně jsou velké zavazující dědictví. V současnosti nabývá na jeho významu, a to v kontextu s dobou, kterou prožíváme, tedy s přepracovaností, stresem a únavou. Je třeba umožnit tuto nejlevnější rekreaci, jak v areálu žijícím občanům, tak dalším návštěvníkům, a to současně při nutném usměrnění. Je však povinností bojovat proti nešvarům, proti nezodpovědným jedincům, kteří tyto možnosti zneužívají, znepříjemňují pobyt ostatním nebo dokonce poškozují přírodu. Na kouzelné studánce Prosba lesa u Arboreta Řícmanice je vytesáno v kamenné desce nadčasové poselství, nechť se jím řídí všichni návštěvní lesa.

Milý člověče!

**Jsem dárceem tepla v Tvém krbu za chladných nocí
a dárceem přívětivého chládku v žáru letního slunce.
Já jsem dal trámoví Tvému obydlí a desku Tvému stolu,
ze mne je lože, ve kterém spáváš i kleč Tvého rádla.**

Já jsem dodal topůrko do Tvé sekery a branku do Tvého plotu.

Ze mne je dřevo Tvé kolébky i Tvojí rakve.

Já jsem tím, čím pro blahobyt je chléb a pro krásu kvítko.

Slyš tedy moji prosbu:

Nepustoš mne!

Kontakt

Ing. Pavel Mauer
ŠLP ML Křtiny MZLU v Brně
pavel.mauer@slpkrtiny.cz
www.slpkrtiny.cz

KDE JE VŮLE, TAM JE I CESTA... SNAD I PRO KONĚ

Ing. Eva Káčerková, Ing. Lenka Lišková

Klíčová slova: agroturistika, hipoturistika, jezdecké stezky, ŠLP Masarykův les Křtiny.

Jezdecká turistika je jednou z forem aktivní pohybové rekreace, provozované v příměstském okolí nebo volné krajině. Jedná se většinou o krátkodobé individuální nebo skupinové vyjíždky, méně často jezdec vyjíždí na vícedenní trasy spojené s ubytováním nebo tábořením v přírodě. Krajina a lesní porosty nejsou využívány jen k dalším formám rekreace (pěší, cyklisté), ale plní i funkci produkční, ekologickou, ochrannou (případně se zde uplatňuje jiný veřejný zájem), proto je nutné požadavky na využití území respektovat a předcházet možným vzájemným konfliktům. Jezdecká turistika se poslední dobou stává stále vyhledávanější formou jak trávit volný čas a během několika let bylo v krajích vyznačeno několik desítek oficiálních jezdeckých stezek. Záměrem budování je propojit již existující trasy, vytvořit nové úseky, rozvinout turistický potenciál obcí a krajů, podpořit agroturistiku nejen v České republice, ale propojením tras do sousedních států i spolupráci s nimi.

Jako modelový příklad možného řešení problematické lokality byl vybrán severní okraj Brna, který zahrnuje území katastru Babice nad Svitavou, Řícmanice, Bílovice nad Svitavou, Útěchov u Brna, Jehnice, Obřany, Soběšice a Ořešín. Trasa je navržena od jižního okraje Babic nad Svitavou, prochází severním okrajem obce Řícmanice a pokračuje lesem k východnímu okraji Brna – Ořešín. Odbočka potom směřuje jižním směrem k areálům na východním okraji Brna – Soběšic. Převážná většina trasy vede lesními porosty, které jsou v majetku Školního lesního podniku Masarykův les Křtiny.

Majitelé koní jsou nejen jednotlivé fyzické osoby, ale i sdružení a kluby, které kromě chovatelské a sportovní činnosti provozují i činnost podnikatelskou, tj., nabízejí klientům výcvik nebo vyjíždky do okolního terénu za úplat. Následkem tohoto trendu je zaznamenán zvýšený pohyb koní po lesních komunikacích, dochází k výrazným změnám povrchu cest a ke kolizím s ostatními uživateli lesa. Dle platných právních předpisů, zejména novelizace zákona 289/1995 Sb., o lesích, ve znění pozdějších předpisů, je jednoznačně příkázáno jezdcům pohybovat se po vyznačených stezkách nebo lesních cestách, vlastníkem k tomuto účelu určených. Tento požadavek není reálný v tom smyslu, že vyznačení jezdeckých stezek je organizačně náročným úkolem a je nutné řešit majetko-právní vztahy. Vymezení tras vlastníkem lesa také není vhodným řešením, neboť majitel ve většině případů nezná požadavky na parametry trasy průjezdné jezdcem na koni. Ideálním, avšak ne okamžitým řešením, je vyznačení oficiálních jezdeckých stezek po dohodě majitele lesa, odborné osoby se znalostí požadavků na jezdeckou stezku a zúčastněných subjektů.

Z pohledu majitele a správce lesa (ŠLP Masarykův les Křtiny) jezdci na koních ničí lesní porosty projížděním mimo vyznačené cesty a tím narušují nejen povrch, ale i samotné porosty. Na těchto pozemcích také dochází k provozování podnikatelské činnosti bez spoluúčasti na zisku a bez jakékoliv kompenzace škod vznikajících v porostech.

Z pohledu běžného návštěvníka lesa – nejezdce, je největší problém právě nekontrolovatelném narušování povrchu lesních cest koňskými kopyty. Trasy jezdců často vedou souběžně s vyznačenou turistickou nebo cyklistickou stezkou a dochází ke střetům, které jsou způsobeny nevhodným tempem jezdce po komunikaci. Častým užíváním trasy také dochází ke znečištění trusem.

Z pohledu jezdce má volná jízda v krajině na koně velmi pozitivní účinky, učí jej nejen chůzi po různých druzích povrchů včetně průchodu vodou a zlepšuje jeho kondici při překonávání terénních nerovností, ale má vliv i na psychiku, zvyšuje vyrovnanost v nečekaných situacích (prudký přechod světla a stínu, nezvyklé zvuky, terénní překážky, seznámení se s volně žijící zvěří). Dává možnost optimálního vyrovnaného tréninku, například na distanční terénní soutěže.

Vybudování jezdecké stezky je možným, nikoliv však konečným řešením. Hlavním cílem je optimálně využít již existující lesní cesty tak, aby trasa nekolidovala s turistickými a cyklistickými stezkami, s obslužnými trasami pro lesní techniku, měla pro koně vhodný povrch, případně povrch upravený tak, aby nedocházelo ke zničení profilu cesty. Vyznačením stezky lze dospět k situaci, kdy bude doporučeno po ní jezdit, toto doporučení však nemůže současně zakázat využívání ostatních cest a komunikací. Na údržbě by se částečně mohly podílet podnikatelské subjekty, které tyto trasy budou využívat. V případě nutnosti, ale pouze v nezbytných případech je navrženo vytvoření nové lesní cesty.

Důležité je vytipování rizikových míst na trase, například z důvodu polomů, plánované těžby, častého podmáčení cesty nebo změn stavu průtoku na vodních tocích. V tomto případě je nejlepším řešením najít alternativní trasu vedení stezky nebo vytvořit a realizovat projekt vedoucí ke stabilizaci rizikového místa. Riziková místa jsou i taková, kde se kůň může cítit ohrožen a bude odmítat do prostoru vstoupit. Jedná se například o úzké nebo nestabilní mosty, mosty bez zábradlí, skály, hluboké vodní překážky, úzké tunely, tmavá místa, podjezdy nebo nadjezdy železniční tratě a frekventovaných silnic, nízké podchody, nestabilní podklad apod.

Průběh stezky je vhodné vést mimo zastavěné území obcí a sídel, nejen z důvodu střetů s dalšími uživateli, ale i důvodů majetko-právních vztahů k pozemkům, přes které trasa vede.

Při výběru průběhu trasy stezky je nutné sledovat stav a vhodnost povrchu, neboť jeho druh zásadně ovlivňuje zdraví koně a ochotu k dalšímu putování.

Řešené území bylo podrobně analyzováno terénním mapováním. Na navrhované trase bylo vybráno 19 tzv. uzlových bodů. Jedná se o místa, kde hrozí nejvyšší riziko poškození profilu cesty a porostů nebo střet s ostatními uživateli a je nutné zde navrhnout změnu technickým nebo biotechnickým řešením. Cílový záměr se snaží zmírnit nebo vyloučit negativní vliv pohybu jezdců na koních v těchto místech. Návrh řešení zahrnuje vybudování úvazišť, instalaci směrových rozcestníků a tabulí, zakreslení značení, stavbu mostu, zpevnění cest a jejich odvodnění, prořezávky mlazin, odstranění nárostů a náletů z cílových míst, vybudování průseků a běžnou údržbu porostu a mobiliáře. Pro možnou realizaci záměru bude nutno následně provést zapracování do Lesního hospodářského plánu (LHP). Řešení bude konzultováno se všemi zainteresovanými objekty a dalšími odborníky.

Analýza hodnocení faktorů vnějšího a vnitřního prostředí (SWOT) poukázala na možná řešení konkrétních problémů navrhované trasy, která se týkají zejména nevyhovujících profilů cest, vedení trasy zvláště chráněným územím CHKO Moravský kras, nedokonalé sítě služeb spojených s jezdeckou turistikou, propagace a financování projektu.

Vybudování jezdecké stezky bude mít své odpůrce i příznivce, je tedy nutné, aby obě strany přistoupily na návrh a dospěly ke kompromisu. Navrhované změny v lesním zákonu jsou závislé na mnoha časově a organizačně náročných faktorech, tato cesta řešení je také možná, ale v nejbližší době neproveditelná. Změna v zákonu by ale zcela jistě pomohla předem vyřešit problémy s jezdeckými stezkami, které by vznikaly v budoucnu, kdy by majitel lesa měl v zákonu plně zakotvena práva a jezdci své povinnosti při užívání lesa k rekreačnímu využití nebo k podnikatelskému záměru.

Závěrem lze konstatovat, že jezdecká turistika se stává čím dál víc atraktivním odvětvím rekreačních aktivit a její rozvoj bude mít nemalý přínos pro obce a jiné poskytovatele služeb. Je však nutné pečlivě zvážit všechna rizika a omezení a pokusit se je ještě před samotným realizováním stezky minimalizovat.

Zdroj článku:

KÁČERKOVÁ, E.: *Využití krajiny pro jezdecký sport*. Diplomová práce, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Brno, 2008.

Kontakt

Ing. Eva Káčerková, Ing. Lenka Lišková
e-mail: e.wr@centrum.cz; djsricmanice@centrum.cz

KONKRÉTNÍ PROBLÉMY

při využití lesních cest k jízdě na koni

z pohledu vlastníka lesa, odborného lesního hospodáře, majitele stáje a státní správy lesů

Ing. Pavel Nevrkla
LDF MZLU v Brně

Po transformaci státních lesů v počátcích devadesátých let minulého století došlo k poměrně výrazným změnám ve vlastnické struktuře lesů v ČR. Dnes už můžeme považovat proces restituace až na výjimky za ukončený, a tedy i vlastnictví lesů za poměrně stabilizované. V první polovině devadesátých let však docházelo při vracení lesních majetků k výrazným nedorozuměním, která pramenila z přesvědčení o neomezené možnosti libovolně nakládat s lesním majetkem. Restituenti často vnímali právo ostatních spoluobčanů na svobodný vstup do lesů jako postkomunistické dědictví, které nejsou povinni tolerovat. Při obecném užívání lesů dochází ke konfliktům občas i dnes a k jejich řešení je zapotřebí mimo jiné i dobré vůle všech zúčastněných.

Původní střety při obecném užívání lesních pozemků s restituenty počaly při vedení značených tras Klubu českých turistů přes jejich lesní majetky. Jedné takovéto kauzy jsem byl svědkem před patnácti lety, když jsem pracoval u Městských lesů Znojmo. Redaktor regionálního týdeníku Znojemsko se dožadoval vysvětlení, jak je možné, že na turisticky značené stezce není odklizen klest po těžbě. Jednalo se o redaktora, jenž byl i vášnivým cyklistou, bojoval tedy za svoji vizi, že vlastník by se měl starat o vzorné udržování turisticky značených cest. Jednalo se tehdy o lesní úsek, jenž byl ve vlastnictví státu, ale mezi lesnickou veřejností se rozpoutala diskuse na téma turisticky značených cest přes lesní pozemky. Je pravdou, že znám i případy, kdy byla turisticky značená cesta převedena z lesů soukromých vlastníků do lesů státních. Podle vyjádření „značkařů“ z Klubu českých turistů se většinou jedná buď o soukromou iniciativu vlastníka lesa, či po výměně názoru o úpravu značení Klubem českých turistů.

Dnes je však problémem vlastníků lesů a lesních hospodářů především jízda na motorkách a terénních čtyřkolkách po lesních porostech. Nejsložitější zde bývá zjištění viníků. V letech 2004 až 2007 jsem pracoval jako referent státní správy lesů a řešil jsem některé spory vlastníků a uživatelů lesů. Jeden z nejvyhrocenějších sporů zde popisuji. Správce lesního majetku se tehdy snažil přesvědčit své okolí o nemožnosti obecného užívání lesa.

Dne 22.12.2004 v odpoledních hodinách jsem obdržel od ředitele lesního družstva telefonické oznámení o porušování § 19 odst. 1 (obecné užívání lesa) a § 20 odst. 1 písmena j) (zakázané činnosti) zákona číslo 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (dále jen lesní zákon) vlastníkem stájí pro dostihové koně. Tato stáj se měla zmíněných přestupků dopustit tím, že její zaměstnanci jezdili přes lesní porosty na koních. Dále byla celá věc podávána jako naprostá devastace půdního krytu, mlazin a kultur s fatálními důsledky. Vzhledem k tomu, že jsem si pod oznámením nedokázal nic konkrétního představit, rozhodl jsem se provést na místě samém místní šetření. Vzhledem k tomu, že se jednalo o středu, což byl úřední den, navrhl jsem provést místní šetření následující den 23.12.2004. Tento můj návrh velmi zarazil oznamovatele. Začal mi vysvětlovat, proč nelze venkovní šetření uskutečnit, jak má naplánován a organizačně naplněn následující den. Začal jsem tušit, že ono oznámení bylo tak trochu pojato na termín dva dny před Štědrým dnem záměrně. Chtěl jsem se tedy domluvit, aby mi bylo přesně sděleno místo, kde k incidentu došlo, abych provedl kontrolu poškozeného porostu samostatně. Nato projevil oznamovatel obavy, zda porost najdu. Naznačil jsem tedy, že se považuji za natolik schopného, abych do uvedeného porostu trefil a jistě i popsané poškození našel. Pan ředitel mi nakonec nabídl doprovod hajného, jenž na mě na místě počká. Večer téhož dne jsem přizval k následnému venkovnímu šetření dalšího kolegu.

Při venkovním šetření byly shledány pomístně stopy koní přes porostní půdu k nedaleké vyklizovací lince, po které pokračovaly dále lesní odvozní cestou. Přes opakovanou žádost nebyl přítomný hajný lesního družstva sto ukázat žádné poškození lesního krytu, narostu, mlazin či dokonce kultur. Při cestě na místní šetření nás hajný vedl přes zamrzlé pole kolem tréninkové dostihové dráhy. Po provedeném šetření jsme se s kolegou vydali do vsi zpět po odvozní cestě, že se raději ještě podíváme kolem hranice lesa, zda nebyla k jízdě na koních využita i jiná místa, která by nesla známky poškození, jak je oznamoval ředitel lesního družstva. Celá věc dostala zajímavý rámeček, když jsme po cestě došli na konec lesa. Odvozní cesta byla pokryta v jednoduché vrstvě kamennou frakcí 32/64, v délce cca 100 metrů. Prošli jsme se podél hranice lesa od dostihové stáje a zjistili, že veškeré cesty byly opatřeny podobným zásypem.

Při jednání svolaném dne 25.1.2005 byli přítomni zástupci dostihové stáje, ředitel lesního družstva a dva pracovníci státní správy lesů. Po úvodním slově, ve kterém jsem seznámil přítomné s důvodem celého jednání, jež inicioval svým oznámením ředitel lesního družstva, jsem mu předal slovo, aby nás seznámil s konkrétní činností, jež je v rozporu s ustanovením lesního zákona. Poté jsem dal prostor zástupcům stáje, aby se k věci vyslovili. Tato debata přešla ve vzrušenější diskusi, ze které vyplynulo následující:

- Stáj měla problémy se svojí tréninkovou dráhou, která je nevhodně sklonově umístěna. Pronajala si proto vhodnější pozemky, jež se nacházely přes les lesního družstva. Pro přepravu koní využívala lesních cest až pětkrát týdně v max. počtu deseti koní.
- Ředitel lesního družstva tvrdil, že koně na cestě působili značné škody, svými kopyty poškozovali povrch cesty, proto požadoval příspěvek na údržbu lesních cest. Výši požadovaného příspěvku nebyly strany schopny sjednotit a vlastně ani definovat bližší podmínky. Stáj tento návrh považovala pouze za jakýsi pokus vybírat mýtné.

Poté, co obě strany uvedly své argumenty, čímž vlastně osvětlily podstatu probíhajícího sporu, vyzval jsem ředitele lesního družstva, aby tedy deklaroval porušení ustanovení § 19 odst. 1) lesního zákona. Ředitel lesního družstva připustil, že nedošlo k porušení tohoto paragrafu a trval na tom, aby byl dodržován lesní zákon, tj. nejezdilo se na koních mimo lesní cesty.

Zástupci stáje uvedli, že využili rozčleňovací linku v domněnku, že se jedná o lesní cestu. K jejímu použití byli donuceni nasypáním souvislé kamenné pokrývky, čímž se staly cesty pro koně neprůchodné a hrozilo jejich zranění.

Na tomto jednání se také zástupci dohodli na setkání, kde by byla projednána jejich vzájemná dohoda ohledně oprav lesních cest využívaných k jízdě na koních.

Vzhledem k tomu, že jsem jako zástupce státní správy lesů neměl důvod pochybovat o tvrzení zástupců stáje, a projednání přestupku dle §53 odst. 1 písmena j) lesního zákona dávalo záruku, že se přestupek nebude opakovat, bylo stáji uděleno napomenutí.

Po vyřízení této kauzy však střety ředitele se stájí pokračovaly i nadále. Ředitel jezdil terénním autem kolem projíždějících lotů, troubil na ně, aby je „varoval“ a „ochránil“ před nebezpečím umístěné těžby v okolí cest, navrhoval opravy cesty v takové výši, jež převyšovala roční zisky lesního družstva, přičemž neustále vyvíjel tlak na státní správu, že stáj má dostihové koně, které tedy využívá k předmětu svého podnikání, tudíž se nejedná o obecné užívání lesa, ale projíždějí po lesních cestách v rámci své podnikatelské činnosti – tedy neoprávněně. Pro taková tvrzení předkládal větší množství stran textu, jež uváděl jako vyjádření k této problematice některého z renomovaných právníků specializujících se na lesní právo. Společné pro tyto texty bylo, že nebyly souvislé a reagovaly na dotaz či situaci jež nebyla uvedena. Celé takovéto snažení ředitele lesního družstva vedlo k tomu, že stáj přestala k přesunu koní lesní cesty využívat.

Domnívám se, že je těžké najít skutečnou příčinu takového jednání.

Do jisté míry může za danou situaci i jakýsi lesnický konservatismus. V období státních lesů nebylo problémem uzavírat lesní komplexy s odvoláním na bezpečnost při těžbě dříví. Dřevoprodukční funkce lesa pro nás lesáky byly na prvním místě. Tento můj náhled byl poprvé konfrontován v roce 2001. Pracoval jsem tehdy u Městských lesů Znojmo. Znojmo mělo v Holandsku družební město Harderwijk. Správce lesního majetku města Harderwijk navštívil naše lesy s dalšími třemi lesáky okolních obcí, aby, jak se původně domnívali, šířili lesnickou kulturu. To pak, jak přiznali, ani nešlo. Byli velice překvapeni naší lesnatostí (ČR 33%, NL 3%) a lesnickou tradicí.

Pozvali nás na návštěvu do Holandska. „Kulturní šok“ jsem pak právě zažil při jejich vnímání lesa a vlastně celé krajiny. Zarazilo mě jejich chování při prezentaci svých lesních celků. Neuváděli čísla ročních těžeb, ale počty návštěvníků, jež k nim do lesa jezdí na piknik, délku cyklotras, běžeckých tras a koňských stezek. Co mě však úplně vyvedlo z míry bylo, když mě sám správce lesního majetku požádal, abych se brodil po kotníky v blátě, protože ta pevná suchá cestička hned vedle je vymezena cyklistům. Takovýmto úvahám bude určitě každý lesník v ČR hodně vzdálen.

Mám-li v závěru tedy shrnout, proč mají lesníci v našich zemích výhrady proti hipostezkám, je nutné zohlednit následující:

- Lesníci jsou „národ“ velice konzervativní a neradi se smiřují s přepuštěním práv na užívání lesa jiným zájmovým skupinám.
- Zvýšený turistický ruch v lese je problém spíše pro zvěř, než pro stromy. Málo lidí v našich zemích dokáže rozlišit pojem lesák a myslivec. V Holandsku je ze zákona spojení lesáka a myslivce v jedné osobě chápáno jako střet zájmů. Do značné míry je zde tato představa budována romantickými televizními seriály.
- Činnost jízdy na koních je chápána jako zábava pro elitu společnosti, nikoli jako zábava střední vrstvy. Tento sociální aspekt může způsobovat zášť vůči této činnosti.
- Mohl-li bych uvést osobní názor na zarputilost, s jakou ředitel bojoval proti koním ve spravovaném lesním majetku, troufnu si tvrdit, že šlo o „napoleonský komplex“. Jasně prosazoval svůj názor, že po lesním majetku, který spravuje, koně jezdit nesmějí, a to odůvodňoval i pozměňovaným výkladem zákona, či prosazováním „názorů zdravého rozumu“. Houževnatost, s jakou vršil argumenty, a zarputilost, s jakou šel za svým cílem, byla až nevídaná.

Nutno tedy závěrem říci, že pro rekreační využití lesních cest k jízdě na koních je nutné domluvit se nejen s vlastníkem, ale i správcem lesního majetku. Při současné vlastnické struktuře lesů v ČR (státní lesy 62%, obecní lesy 16%) by nemělo být pro zájmové skupiny nemožné těchto lesních majetků pro rekreaci využívat, samozřejmě v souladu s lesním zákonem.



„Oprava“ lesních cest vždy 100 m od kraje lesa.

Kontakt

Ing. Pavel Nevrkla

Ústav lesnické a dřevařské techniky, LDF MZLU v Brně

Zemědělská 3, 613 00 Brno

VLIV A ŘEŠENÍ REKREAČNÍHO VYUŽÍVÁNÍ PŘÍRODNÍ PAMÁTKY MEANDRY STRUHY

Jiří Schneider
LDF MZLU v Brně

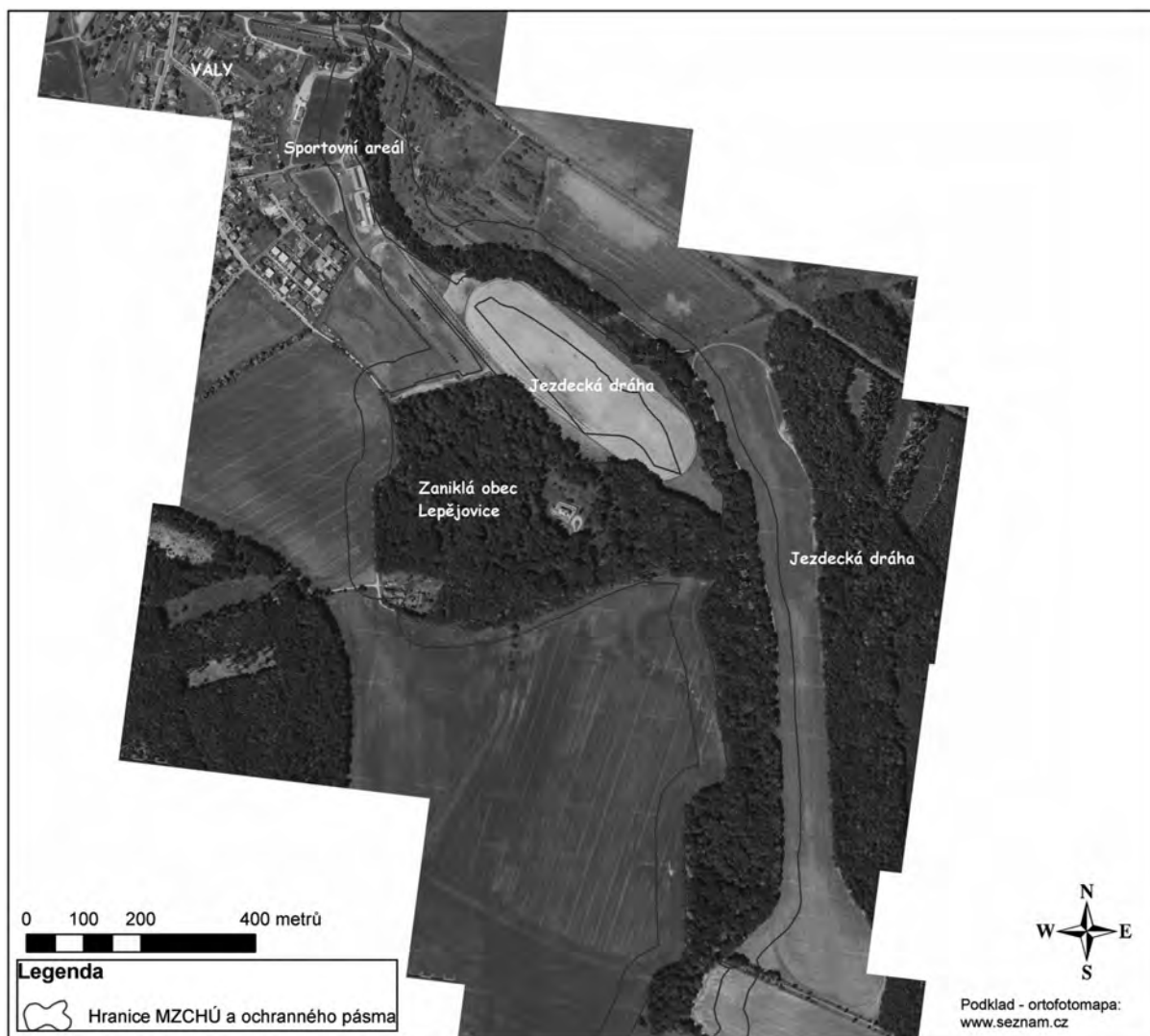
Úvod

Ekologicky významné segmenty v krajině, včetně území s deklarovanou ochranou, představují prvky zvyšující rekreační potenciál krajiny. Přispívají k němu bohatou diverzitou i neobvyklých rostlinných i živočišných druhů, mohutnými jedinci stromů, zachovalým přírodním prostředím s odlišnou atmosférou i pouhým psychologickým efektem z akcentováním něčeho cenného. Není proto divu, že často dochází ke střetům rekreačních aktivit s ochranou křehkých fragmentů přírody. Tyto střety jsou o to zřetelnější, oč je více kulturně a hospodářsky využívána krajina, v níž se ekologicky významný segment nachází. To je i případ přírodní památky Meandry Struhy. Území, malé svou rozlohou, je pestré na aktuální typy vegetaci i na hospodářské využití bezprostředně navazující krajiny. Obsahem tohoto článku je vyhodnocení aktuálních vlivů rekreačního využívání přírodní památky Meandry Struhy a jejich řešení, které by pokud možno bylo akceptovatelné jak z pohledu ochrany přírody, tak i z pohledu udržitelné rekreace.

Lokalita

Přírodní památka Meandry Struhy se rozkládá mezi obcemi Valy, Veselí a Bezděkov, cca 4 km východně od Přelouče a 8 km západně od Pardubic. ZCHÚ tvoří část polabské nivy s členitě meandrujícím korytem toku Struhy a jeho břehovými porosty. Ve střední části navazuje na břehové porosty lužní les, který vznikl z části na místě bývalého rybníka. Rybník byl součástí někdejšího obranného systému tvrze Lepějovice, která byla nejstarší tvrzí v Polabí. Tvrz zanikla v 15. století, ves ve třicetileté válce. Zachoval se pouze lesní hřbitůvek s kaplí a zbytky po hrázi rybníka. Na dosud zachovalých hrázích rostou i prastaré rozložitě duby, dnes ve fázi fyzického odumírání. Dlouhodobým cílem péče je zachování charakteru a dynamiky meandrujícího koryta Struhy. Aktivní management by měl zachovat a podporovat strukturně a věkově rozrůzněné břehové a doprovodné porosty vodního toku. Vhodnou volbou hospodaření na loukách je třeba uchovat biodiverzitu lučních společenstev a zabránit postupu sukcese (především zarůstání dřevinami). Vzájemná interakce opatření má vytvořit regionálně významný ekologicky stabilní segment polabské krajiny pod trvale udržitelným hospodařením a využíváním.

Intenzivní negativní vliv na přírodní památku Meandry Struhy má celkový ráz okolní krajiny a jejího využívání. Malá rozloha ZCHÚ a jeho intenzivní hospodářské využívání vede k zásadnímu, i když na první pohled ne příliš patrnému narušení – omezená funkčnost autoregulačních mechanismů ekosystémů a snížená ekologická stabilita. Mechanismy tohoto působení jsou například nedostatek klidu pro faunu, šíření nepůvodních druhů či snížená kvalita vody ve vodním toku. Území současně poskytuje pouze omezený prostor pro teritoriální živočichy. Zde je hlavním ukazatelem nikoliv vlastní velikost území, ale jeho šířka, resp. šířka ekologicky stabilních ekosystémů. Tento aspekt je patrný zejména ve srovnání se zvláště chráněnými územími podobného charakteru, avšak obklopenými ekologicky stabilnějšími krajinnými segmenty. Změnit celkový charakter krajiny není v možnostech plánu péče. Přesto či právě proto má přírodní památka Meandry Struhy nezastupitelnou roli v krajině jako biocentrum, ovlivňující svojí ekologickou stabilitou okolní hospodářskou krajinu a poskytující alespoň určitou nabídku kvalitnějšího životního prostředí pro organismy.



**Obr. 1: Severní a střední část přírodní památky meandry Struhy.
Část území je zcela uzavřena mezi dvěma jezdeckými tratěmi**

Využívání území

Dosavadní péče o vlastní ZCHÚ odpovídá možnostem současného využívání krajiny. Lesní porosty jsou strukturně diverzifikovány, včetně ponechávání mrtvého dřeva. Je však potřeba započít s jejich postupnou (maloplošnou) obnovou s dlouhou obnovní a návratnou dobou a intenzivní péčí o kultury. Vodní tok má poměrně výrazně přirozený charakter, který je nezbytné dále zachovat. Na stavu koryta vodního toku se nepříznivě projevuje přehánění koní přes brody – dochází k poškozování dna i břehů. Tento problém je nutné řešit, nejlépe přemostěním. Trvalé travní porosty jsou koseny, avšak zatím krátkou dobu a výsledky péče se dosud výrazně neprojevují. V kosení je proto nutné pokračovat a změny v biodiverzitě průběžně monitorovat. Celkově je stav přírodní památky Meandry Struhy v dobrém stavu, odpovídajícím jeho možnostem.

Luční společenstva mimo meandry se v současné době vyznačují převahou nitrofilních druhů trav a nízkým podílem širokolistých druhů bylin. Tyto se zde však dosud vyskytují a vhodným hospodařením, spočívajícím mj. v odebrání živin ze systému, by bylo možné bylinnou skladbu luk upravit. Luční porosty v meandrech jsou v současné době zcela degradovány, na jejich místě jsou porosty kopřiv. K částečnému obnovení luční vegetace by v krátké době vedlo pravidelné kosení (Faltysová, Bárta a kol., 2002).

Dalším podstatným problémem je obhospodařování orné půdy co nejbližší vodního toku. To má či může mít tyto negativní dopady:

- Zmenšování ekologicky stabilní plochy obecně a snižování plochy

- Poškození kořenové soustavy stromů břehového porostu
- Zmenšuje se, případně místy zcela chybí funkční ochranné pásmo, které by bránilo eutrofizaci vodního toku a v případě povodní i zvýšenému odnosu ornice
- Zvýšené riziko eroze orné půdy, jak bude vodní tok dále meandrovat (zvláště v místech, kde bude chybět zpevnění břehů kořenovými soustavami stromů). Problematika eroze a zvyšování objemu splavenin v toku není problém jen z pohledu ochrany přírody ale i vodohospodářů
- V případě podemletí břehů může dojít k pádu zemědělské mechanizace do toku

Z výše uvedeného výčtu je zřejmé, že zemědělské hospodaření na samou hranici koryta není škodlivé jen z hlediska ochrany přírody, ale i škodlivé a nebezpečné pro zemědělce.

Rekreační využívání území

Část ochranného pásma i vlastní přírodní památky je přímo využívána jako součást jezdeckého areálu. V rámci aktivit dochází k vyplocování pozemků, čímž se snižuje migrační průchodnost krajiny. Provozované jezdecké dráhy jsou v bezprostřední blízkosti přírodní památky, čímž dochází k (byť nepravidelnému) rušení živočichů v MZCHÚ a rovněž k poškozování půdního povrchu. Na druhou stranu je nutno konstatovat, že současně je (vzhledem k přírodní památce) jezdecká dráha lepší variantou využívání pozemku než orná půda – jedná se o trvalý travní porost s vyšší ekologickou stabilitou, byť ne o mnoho. Významným negativním jevem je však ježdění přes koryto Struhy u Lepějovic. Dochází tím k narušování dna toku, což způsobuje jeho nižší mechanickou stabilitu a zvýšený odnos sedimentů.

V severní části MZCHÚ sousedí s areálem fotbalového hřiště ve Valech. Dopad na přírodní památku spočívá především v odhazování odpadků, příp. bodovému poškozování vegetace vandaly.

Přírodní památka Meandry Struhy je pro svoji ekologickou i kulturní hodnotu významnou turistickou lokalitou, uvedenou v četných propagačních materiálech. Přes území vede pěší i cyklostezka. Jejich dopady nejsou výrazné. Časem však může dojít ke střetům vyplývajícím z postupné činnosti vodního toku (posouvání meandrů) a ohrožení stezky.

Návrh opatření

V ochranném pásmu i na přilehlých pozemcích by bylo žádoucí zvýšit počet interakčních prvků. Není zcela nezbytné plošně rozsáhlé zalesňování nelesních ploch. Z hlediska krajinářského i estetického by bylo nejvhodnější vytvořit v matici zemědělské půdy (trvalých travních pozemků i orné půdy) mozaiku remízků, případně i soliterních stromů. Nedošlo by tím k razantní změně v druhu využívání pozemků a např. u jezdeckých oválů by tím dále stoupla jejich atraktivita. V případě orné půdy byly vytvořeny niky a možnosti úkrytu u pro ptactvo redukující polní škůdce. Z hlediska celkové biodiverzity by došlo k navýšení plochy ekotonových pásem i nabídky stanovišť obecně. Celkově by došlo ke zvýšení ekologické stability krajiny.

Zalesňování ploch, přímo navazujících na současné břehové porosty by mělo být prováděno dle tvarů meandrů v místech jejich dalšího postupu. Vznikne tím delší okraj lesního porostu s efekty výše uvedenými u interakčních prvků.

Z hlediska údržby travnatých ploch se tak sníží jejich výměra nezbytné údržby.

Pro ekologickou stabilitu zastoupených aktuálních typů vegetace (či druhů využívání pozemků) platí:

přírodě blízké lesní porosty a mozaiky TTP a porostů a soliterů dřevin (max) → kosené TTP → jezdecké ovály → lada → orná půda → zpevněné plochy → zastavěné plochy (min)

Současné rekreační a sportovní využívání zvláště chráněného území (jezdecký areál, pěší turistika) není třeba zásadně regulovat. Důležité je zachování maximálně stávající intenzity, kdy nedochází k přímému poškozování území (vyjma brodění koní). Zásadní regulačním opatřením je omezení jízdy na kolech po značené turistické stezce, zejména v bezprostřední blízkosti Struhy. Důvodem je zejména bezpečnost návštěvníků, ale i potenciální zvýšení eroze na stezce.

Ze stejných důvodů zde není žádoucí ani její jezdecké využívání a samozřejmě jízda na motorových vozidlech. Proto je vhodné na obou koncích stezky umístit informační tabule s piktogramy upozorňujícími na omezení tohoto rekreačního využívání. Dalším důležitým bodem je diskuze s provozovateli jezdeckého areálu nad nezbytností vytváření ohrad v krajině.



Obr.2: Ohrazování části toku Struhy a okolních doprovodných porostů



Obr. 3: Úzká nezpevněná stezka pro pěší a současně cyklotrasa vede přímo pod staletými rozpadajícími se duby na koruně zemního valu nad tokem Struhy



Obr. 4: Jihovýchodní jezdecká dráha vede těsně podél lesních porostů v přírodní památce. Na snímku není patrná. Zřetelné je vyplocení středového oválu.



Obr. 5: Kaple sv. Michala na místě zaniklé vesnice Lepějovice v srdci uprostřed lesního porostu je rekreačně atraktivním místem s charakteristickým geniem loci



Obr. 6: Tůň v Lepějovickém lese s rozpadajícími se kmeny porostlými vegetací

Závěr

Dopady rekreačních aktivit na přírodní památku Meandry Struhy pouze v malé míře ovlivňují předmět ochrany – meandry vodního toku a na ně navazující břehové a doprovodné porosty. Přesto představují problém, když snižují celkovou ekologickou stabilitu a funkčnost území. Navrhovaná řešení, zejména zvyšování plošného zastoupení rozptýlené dřevinné vegetace dřevinné vegetace za současného hledání kompromisní rozlohy jezdeckých ploch může přispět k současnému zvýšení ekologické, estetické i rekreační hodnoty tohoto pozoruhodného segmentu polabské krajiny.

Poděkování

Článek vznikl jako výstup zpracování plánu péče pro přírodní památku Meandry Struhy na období 2009-2018, jehož zadavatelem je Pardubický kraj. Podrobnost zpracování a metodické úpravy plánu péče vycházejí z výsledku řešení projektu MŠM 6215648902 – „Les a dřevo – podpora funkčně integrovaného lesního hospodářství a využívání dřeva jako obnovitelné suroviny“.

Literatura

SCHNEIDER, J., REBROŠOVÁ, K.: Plán péče pro přírodní památku Meandry Struhy. S-atelier a MZLU v Brně. Brno. 2008. 52 str.

Kontakt

Ing. Jiří Schneider, Ph.D.
Ústav tvorby a ochrany krajiny LDF MZLU v Brně
Zemědělská 3, 613 00 Brno
jschneider@email.cz

PARAMETRY PRO NÁVRHY HIPOTRAS

Hana Špičáková, Alice Kozumplíková
LDF MZLU v Brně

Obecné charakteristiky

Při projektování cest jsou stanoveny všeobecné požadavky, které je nutné dodržet, a zároveň jejich plněním přispět k rozvoji krajiny a udržení její stability. Podmínky sestávají zejména z těchto kategorií (Hanák 2002).

1. Požadavky technické - prostorové uspořádání trasy.
2. Požadavky specializované
 - lesnické, zemědělské, pro provoz vozidel, atd.
 - na obsluhu obydlených oblastí a intravilánu obcí,
 - na ochranu lesů, zemědělského půdního fondu a plnění ostatních ekologických požadavků.
3. Požadavky krajino-estetické - vhodné směrové vedení trasy a její citlivé zakomponování do krajiny.
4. Požadavky minimalizace narušení dominantních celospolečenských funkcí zpřístupňované krajiny či existujících funkčních systémů.
5. Požadavky ekonomické.

Konkrétně vztaženo na stezky určené k provozování turistiky na koni to znamená:

- 1. Požadavky technické:** (a) vhodná šířka tělesa cesty, (b) podélný sklon, (c) povrch a úprava zemní pláně, (d) navrhované vrstvy vozovky či provozní zpevnění, (e) příčný sklon, (f) parametry objektů na cestní síti.
- 2. Požadavky specializované:** (a) návaznost na technologické postupy v lesnictví, zemědělství, veřejné dopravě atd., (b) minimalizace záboru produkční plochy, (c) vhodná protierozní opatření a monitoring, (d) ochrana porostních plášťů a ekologicky cenných krajinných prvků.
- 3. Požadavky krajino-estetické:** (a) plynulé vedení trasy bez prudkých zlomů, (b) využití možností terénu - rozhledy, přírodní a kulturní zajímavosti.
- 4. Požadavky minimalizace narušení dominantních celospolečenských funkcí zpřístupňované krajiny či existujících funkčních systémů:** vyhnout se dlouhodobému souběhu s jinými druhy cest - frekventované motorové, komunikace, turistické trasy, cyklostezky.
- 5. Požadavky ekonomické:** (a) co největší využití stávající sítě polních či lesních cest, (b) řešení vedení stezky přes pozemky v soukromém vlastnictví, (c) co nejnižší investiční náklady na zpevnění či stavbu nových úseků, (d) minimalizace pozdějších nákladů na provoz a údržbu.

Při samotném trasování pozemních komunikací jsou nejdůležitější zejména tyto tři parametry:

- délka trasy L
- výškový rozdíl začátku a konce trasy H
- podélný sklon S

Každá trasa je dělena na jednotlivé úseky, pro něž se hodnoty těchto atributů vypočítávají. Na tyto parametry u trasování jezdeckých tras pro rekreační účely se neklade důraz jako u provozních komunikací a slouží nám spíše jen pro orientaci. Je nutné zmínit mezní hodnoty pro podélný sklon nezpevněných cest, případně využít doporučené sklony pro zemní pláň bez erozního ohrožení.

Tyto jsou nejlépe shrnuty v následujících tabulkách 1 a 2:

Tab.1: Minimální a maximální sklony nezpevněných cest (Hanák 2002)

Druh zeminy a propustnost	Název zeminy	Podélný sklon v %	
		minimální	maximální
soudržné	jíl, písčité jíl, jílovitá hlína, písčité hlína, prachovitá hlína	5	8 - 9
soudržné, málo propustné	prachovitý, hlinitý a jílovitý písek, jílovitý písek se štěrkem, písčité hlína se štěrkem, jílovitý a písčité písek se štěrkem, štěrk s jílovitým pískem	4	8 - 9
nesoudržné	písek, písek se štěrkem, hlinitý písek se štěrkem, písčité písek, hlinitopísčité štěrk, štěrk s pískem, štěrk s hlinitým pískem	3	10 - 12

Tab. 2: Přípustné podélné sklony zemní pláň bez erozního ohrožení (Hanák 2002)

Podélný sklon v %	Velikost středního zrna zeminy povrchu pláň cesty (d 50) v mm	Druh zeminy dle ČSN 72 1002
3,0	2,0	písek, hrubý, špatně zrněný SP
4,0	4,5	drobný až střední štěrk GW, GP, G-F
5,0	12,0	
6,0	15,0	
7,0	18,0	
8,0	20,0	

Parametry jako délka, výškový rozdíl a podélný sklon jsou u jezdeckých tras za dodržení limitů a doporučení vyjádřeny konkrétními atributy a veličinami. Celková délka trasy není omezena a je uváděna v kilometrech. Je členěna na jednotlivé úseky, které jsou odděleny odpočívadly, úvazišti nebo sociálním zázemím. Jejich délka je uváděna v metrech.

Výškovému rozdílu je nutno přizpůsobit délku těchto jednotlivých úseků. Je udáván v metrech. Podélný sklon musí odpovídat sjízdnosti pro jezdce s koněm, což v praxi znamená krátkodobý sklon až do výše 40%, průměrný sklon do 10%, na kratší vzdálenosti 15 %.

Abychom byli schopni co nejobektivněji jednotlivé úseky rozdělit do vhodných kategorií a trasu jim přizpůsobit, byla zavedena klasifikační stupnice jezdeckých tras. Ta si pro hodnocení náročnosti jezdecké stezky bere za vzor stupnici užívanou při distančních dostihových závodech. Pro každý úsek je zaveden kód, složený z čísla a písmene. Arabské číslice do stupně 5 sledují náročnost terénních podmínek a vycházejí z geomorfologie daného přírodního prostředí. Druhá část kódu vyjadřuje povrch cesty v terénu z hlediska materiálu (Hollý, 2003).

Tab. 3: Klasifikační stupnice jezdeckých tras.

Charakteristika terénu			Příklad
0	velmi lehký terén	představuje terén jízdárny, kolbiště	pastvina, písečná pláž, rovina
1	lehký terén	je rovina s minimálními požadavky na vedení koně, nasčítaná převýšení budou do 1 % délky trati	prašná cesta
2	středně těžký terén	zvlněný terén s občasnými kratšími výstupy a sestupy, v prostředí, které vyžaduje zvýšené nároky na vedení koně, nasčítaná převýšení budou do 2 % délky trati	kratší kopce
3	těžký terén	dlouhé, strmé výstupy a sestupy, kdy je třeba dobrého jezdce, nasčítaná převýšení budou větší jak 2 % délky trati	dlouhé prudké kopce
4	velmi těžký terén	prudké výstupy a sestupy, které je možno absolvovat jen s koněm na ruce. Požadavek na dokonalé ovládání koně	strže a srázy
5	nesjízdny terén	terén, který není možno s koněm překonat	lavičky, mostky, schody, žebříky
Charakteristika povrchu			Příklad
A	dobrý podklad	pružný, lze po něm bez omezení cválat	tráva, mech, měkká lesní cesta, strniště
B	střední podklad	tvrdší nebo hlubší terén, po kterém je možno bez problémů klusat, ale cválat jen kratší čas	suché polní a lesní cesty, hluboká půda, mokré úseky
C	špatný podklad	tvrdý nebo bažinatý terén, nevhodný pro cval, klus omezeně, častá nutnost vedení koně na ruce	tvrdý - asphalt, beton, dlažba; měkký - močály, brody

Získáme tak stručné a přesné vyjádření podmínek trasy. Například Hvozdec – Nové Dvory 2,8 km 2C, tedy že úsek dlouhý 2,8 km je v lehčím terénu s asfaltovým povrchem.

Technické parametry

Technická vybavenost jezdeckých cest je soubor předmětů a zařízení, které jsou nezbytné pro provoz, zajišťují provozuschopnost, bezpečnost a technické provedení cestních objektů (Hanák 2002).

Technická vybavenost tělesa cest zahrnuje:

- vozovku, provozní zpevnění nebo částečné provozní zpevnění,
- technické provedení cestních objektů a odvodňovacích zařízení - mosty, propustky, zárubní a opěrné zdi, brody, sjezdy, atd.,
- dokončovací práce na zemním tělese - úprava zářezových a násypových svahů do požadovaných sklonů, jejich ozelenění, zhutnění zemní pláně a její finální úprava do předepsaných příčných sklonů, zřízení podélných odvodňovacích příkopů,
- bezpečnostní zařízení - zábradlí, záchytné zařízení, směrové sloupky; a dopravní značky, atd.

Návrhové prvky tělesa cesty pro jízdu na koni

Při navrhování profilu trasy se snažíme vycházet z přírodních podmínek, které bychom měli z krajinně-estetických, ale také ekonomických důvodů, co nejméně měnit. Je také důležité zabývat se vhodností povrchu trasy pro koně. K tomuto tématu zveřejnilo sdružení Jezdecké stezky východních Čech (Lašek, 2006) na svých stránkách studii o vhodnosti jednotlivých povrchů pro jízdu na koni. Z ní vyplývá, že přistupujeme-li k trase z hlediska koní, tvrdý povrch jejich šlachový aparát šetří, ale dlouhotrvající vliv může poškodit klouby. Měkký, nebo dokonce hluboký povrch sice šetří klouby, ale namáhá šlachy. Nejlepší jsou pro koně tedy povrchy pružné. Takové pokrývají pěšiny, lesní cesty, cesty vedoucí loukami, trávou, listím či jehličím zasypané chodníky. Ne vždy je samozřejmě možné takovým nárokům vyhovět.

Například ideální travnatý povrch má určitá omezení, kupříkladu na něm není vhodné jezdit za deštivého počasí. Také jeho životnost je dána intenzitou zatížení, tedy frekvencí ježdění. Výhodou je naopak jeho ekonomická nenáročnost, minimální údržba a schopnost samostatné regenerace.

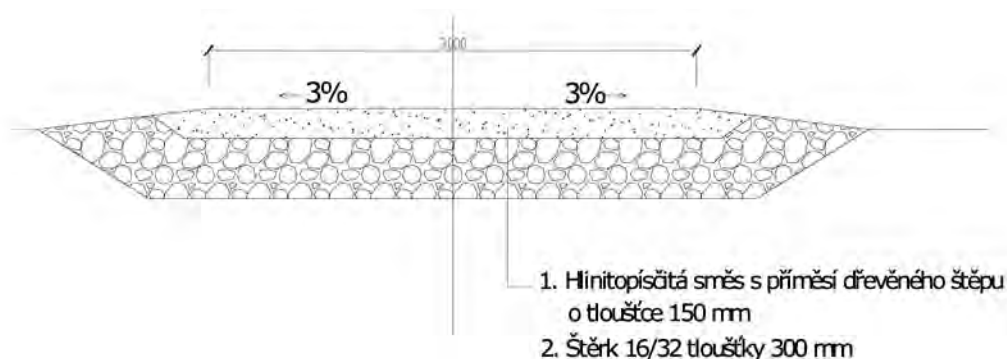
Dalším vhodným povrchem jsou také hlinité cesty a lesní cesty. Pro jezdce jsou výhodné, protože se na nich lze pohybovat i klusem či cvalem. I zde je třeba se vyvarovat poškození cesty a vyhýbat se jejímu užívání při snížené únosnosti za deštivého počasí nebo po něm. Velice dobré bývají bývalé úvozové cesty, které je při jejich existenci v krajině dobré do trasy zařadit. Častým povrchem polních a lesních cest je částečné provozní zpevnění provedené ze stavební suti. To sice napomáhá vsakování srážkové vody, ale bývá často dílem amatérské snahy o vylepšení vlastností vozovky bez dodržení všech parametrů.

Při vedení stezky intravilánem obcí je nejčastějším povrchem asfalt, či dlažební kostky. Ten umožňuje pouze jízdu krokem a za mokrého počasí koním značně klouže. Splňuje však kompromisní požadavky rozličného provozu motorových vozidel, zvířat i pěších. Nejlepším řešením pro koně, i námi navrhovanou trasu v krajině, je zemní cesta. V definici charakterizovaná jako nezpevněná cesta, zbudovaná na únosných podložních zeminách, určená k přímému poježdění vozidly (Hanák 2002). Taková by měla vydržet i frekventované používání koňmi a zároveň zvířatům vyhovovat.

Pokud dosavadní povrch cest takovému stavu neodpovídá, je nutné, a to i přesto, že jízda na koni nevyžaduje zpevnění povrchu cesty jako pro provoz automobilů, v některých úsecích cestu jízdy na koni přizpůsobit, respektive zajistit a zpevnit. Na rizikových místech, bahnitých či náhlných k erozi, je třeba stezku vysypat ochrannou vrstvou. Samozřejmě takovou úpravou se zvýší náklady na realizaci. Možnou variantou takové úpravy je dle metodiky JMK (Jihomoravský kraj 2006) profil tvořený hlinitopísčitou směsí nebo dokonce profil s jízdárenskou směsí a voštinami.

Parametry profilu tvořeného hlinitopísčitou směsí

- šířka koruny cesty 3 m
- příčný sklon minimálně 3 %
- 1. podkladní vrstva tloušťky 300 mm - štěrk frakce 16/32
- 2. krycí a provozní vrstva tloušťky 150 mm - hlinitopísčítá směs s příměsí dřevěného štěpu
- často doplněno o podélné odvodňovací zařízení (rigoly)



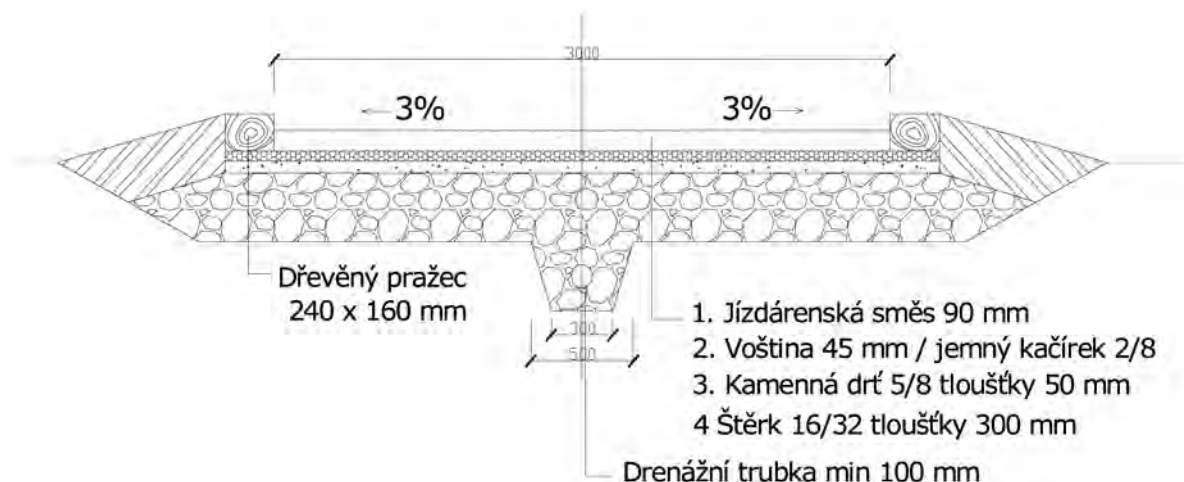
Obr. 1: Profil jezdecké stezky s hlinitopísčitou směsí (kótováno v mm)

Parametry profilu s jízdárenskou směsí a voštinami

- šířka cesty v koruně 3 m
- příčný sklon minimálně 3 %
- 1. podkladní vrstva štěrku frakce 16/32 o tloušťce 300 mm, je-li potřeba z důvodu vyšší hladiny spodní vody je doplněná odvodňovacím zařízením ve středu vozovky - trubka o průměru 100 mm uložená ve štěrkovém loži

- 2. vrstva - kamenná drť 5/8 mm tloušťky 50 mm
- 3. vrstva - zpevňující voštiny tloušťky 45 mm vyplněné jemným kačírkem frakce 2/8 mm
- 4. krycí vrstva jízdárenské směsi o mocnosti 90 mm)

Objekty na jezdecké stezce



Obr. 2: Profil jezdecké stezky s jízdárenskou směsí a voštinami (kótováno v mm)

Těleso stezky doprovází odvodňovací a zabezpečovací objekty. Mezi ty, které zajišťují bezpečné odvedení srážkové vody a zabezpečují křížení vodotečí patří (Křešl, Sereda 1989):

- příkopy a rigoly pro vedení převážně povrchové vody podél cestního tělesa,
- svodnice pro příčné svádění vody z koruny zemních cest,
- drenáže pro odvádění a snižování hladiny podzemní vody,
- mosty a propusti pro příčné převedení vodních toků pod cestou.

Pro koně není problém překonat vodoteč broděním a v případě navrhování hipostezek je třeba dbát jen o monitorování těchto míst křížení a zajištění jejich bezpečného a ohleduplného provozování bez narušení jejich správné funkčnosti. Lávky či mostky musí být dostatečně pevné, nebo označené varovnou cedulí.

Další objekty, které zabezpečují stezku, jsou v mnohém pro tento typ stezky charakteristické a patří mezi ně:

- úvaziště,
- směrové značky a tabule,
- informační panely.

Úvaziště

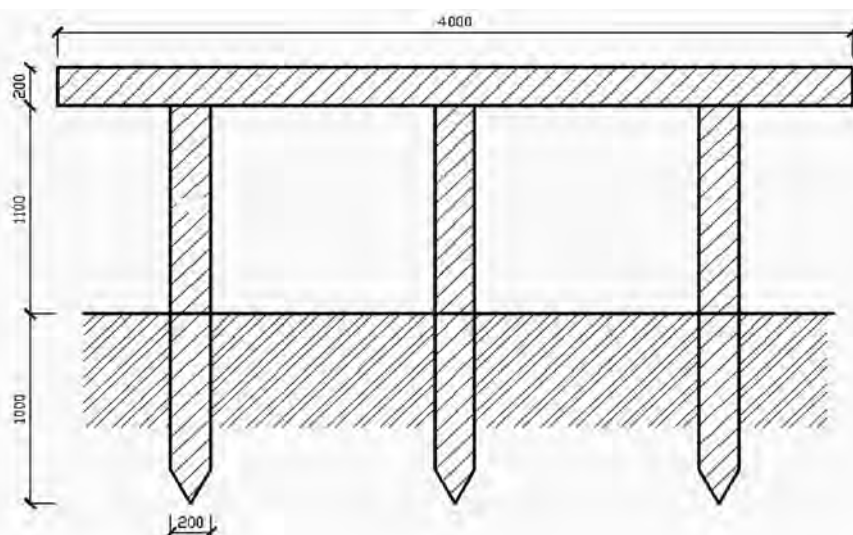
Je objekt na jezdecké stezce, sloužící ke krátkodobému přivázání koně. Nejčastěji je budován na vhodném místě, kterým může být například objekt určený k odpočinku - přístřešky, lavičky či altánky; tábořiště, místo na koupání, brod; prostor u služeb jako jsou restaurace, obchody, ale také u hradů, pamětihodností nebo přírodních zajímavostí. Je to možnost pro jezdce svého koně na nějaký čas uvázat a využít například některé ze služeb. Doplněna mohou být dalšími objekty jako jsou lavičky, stoly, altánky a jiná zařízení.

Je to jednoduché dřevěné zařízení sestávající se z masivního břevna ve výšce kole 1 m, ležící na kůlech upevněných do země a sloužící k uvázání koně za otěže. V zásadě rozlišujeme 2 typy jednoduchých úvazišť: typ A – přímé a typ B – rohové.

Podmínkou pro vybudování je místo dostatečně veliké (předpoklad 5 x 3 m) a bezproblémové z hlediska vlastnictví pozemku. Co se týká nákladů na jejich vybudování, mnohdy na ně přispívají i majitelé služeb, kteří mají o úvaziště zájem. Ti se také zavazují k údržbě a úklidu jeho okolí.

Ukázka úvaziště jsou typu A – přímé:

- vybudováno z masivního vakuově impregnovaného dřeva
- výška všech 3 podpěr příčného břevna 1 100 mm
- podpěry zapuštěné do země do hloubky 1 000 mm
- celková délka 2 100 mm, průměr 200 mm
- příčné břevno je délky 4000mm a průměru 200 mm.



Obr. 3: Úvaziště pro koně. Typ A přímé (kótováno v mm)

Podmínkou pro vybudování je místo dostatečně veliké (předpoklad 5 x 3 m) a bezproblémové z hlediska vlastnictví pozemku. Co se týká nákladů na jejich vybudování, mnohdy na ně přispívají i majitelé služeb, kteří mají o úvaziště zájem. Ti se také zavazují k údržbě a úklidu jeho okolí.

Odhadní cena konstrukce je kolem dvou tisíc korun.

Směrové značky a tabule

Oficiální celorepubliková metodika značení jezdeckých tras byla vytvořena Klubem českých turistů (Kerumová, Markvart 2003) a určuje přesná pravidla a parametry značení. Tato metodika odpovídá instrukcím ke značení pěších tras, a to z důvodů:

- na stezce se jenom málokdy cválá a zejména při delších jízdách se koně převážně pohybují krokem, z tohoto důvodu je rychlost pohybu blízká spíše pěšímu turistovi, než cyklistovi nebo lyžaři,
- četnost a výška umístění pěších značek vyhovuje putujícím jezdcům lépe, než jiné druhy značení.

Trochu mimo oficiální značení jsou směrovky k soukromým podnikatelským cílům. Jejich umístění na trase je však žádoucí. Iniclace a povolování je v kompetenci zřizovatele stezky a pro

přehlednost je vhodné, aby se jednalo o směrovky shodného formátu se směrovkami pro pásové značení trasy. Tyto tabulky budou obsahovat text s cílovým místem a budou doplněny o pikto-gramy, které budou podávat informace o tom, co v cílovém místě nalezneme.

Informační panely

Poskytují jezdcí i ostatním návštěvníkům více informací o stezce, případně síti tras v lokalitě. Jejich umístění je žádoucí na těchto místech:

- východiště tras,
- křížení páteřní trasy s lokálními okruhy,
- kulturní a přírodní zajímavosti, památky, předměty zvláštní ochrany,
- body panoramatického rozhledu.

Splňovat musí parametry stejné jako informační tabule pro pěší. Obvykle se jedná o panely o rozměrech 1000 - 1 500 mm na šířku a okolo 700 - 1 000 mm na výšku. Postaveny jsou na dřevěných podpěrách zapuštěných do země do hloubky 1000 mm. Případně jsou na kovových U nosičích zabetonovaných do země. Vyrobeny jsou z kulatiny nebo hraněného řeziva, z impregnovaného, mnohdy i lakovaného dřeva.

V případě, že již v terénu existují takové prvky, je vhodné dodržet stejné standardy na velikost a úpravu i při budování nových.

Provoz a údržba

Údržba komunikace je pravidelná (cyklická) péče za účelem zajištění její provozuschopnosti a prevence oprav. Součástí údržby je odstraňování drobných závad, preventivní opatření proti poškození jednotlivých částí cestního tělesa a zejména udržování všech odvodňovacích zařízení v činnosti (Hanák 2002).

U jezdeckých stezek se jedná spíše o údržbu sezónní, přesněji letní. Ta sestává z těchto činností:

1. údržba cesty a jejího zpevnění zahrnuje:
 - opravu porušených míst,
 - regulace okolní vegetace,
 - kontrolu čistoty (odstraňování koňského trusu je povinností majitele koně),
2. kontrola a údržba správného odvodnění tělesa stezky představuje:
 - kontrolu příčného sklonu cesty a bezproblémový odvod srážkové vody z ní, aby se předešlo ničení cesty za provozu po deštivém počasí,
3. údržba cestních objektů spočívá v:
 - péči o úvaziště,
 - čištění svodnic jsou-li na stezce,
 - kontrola mostků a trubních propustků,
4. údržba značení a směrových a informačních tabulí obsahuje:
 - pravidelné překreslování značek
 - kontrolu, případně výměnu poškozených směrových cedulí a informačních tabulí a sloupků dle potřeby.

Řešení systému údržby je nejjednodušší, zodpovídají-li za ni samotní uživatelé stezek, tedy majitelé a chovatelé koní. Nebo je řešení této otázky na zřizovateli stezky (nejčastěji obec). Na páteřní stezce nesou odpovědnost za stav úseku stezky mezi stanicemi vždy dvě sousední koňské stanice. U lokálních sítí je domluva a koordinace této záležitosti na zřizovatelích.

Závěr

Znalosti a zkušenosti v problematice projektování stezek jsou základním předpokladem pro vytvoření kvalitní sítě hiposteze. Celý komplex požadavků na tvorbu jezdeckých stezek musí být vědomě směřován k trvalosti a dlouhodobé udržitelnosti sítě stezek, s čímž jsou neodlučitelně spjaty požadavky kladené na samotné uživatele stezek (ohleduplnost, znalost a dodržování zásad a právních předpisů při vjíždění do volné krajiny a lesa, uvážení, za jakých klimatických podmínek vyjízďet na stezky s ohledem na jejich udržitelnost apod.).

Literatura

- HANÁK, K. A KOL., 2002, *Zpřístupňování lesa. Vybrané statě I.* MZLU v Brně, ISBN 807157639.
- HANÁK, K., HRŮZA, P., SKOUPIL, J., 2003, *Zpřístupňování lesa. Trasování a projektování lesních odvozních cest.* MZLU v Brně. Brno. ISBN 80-7157-685-9.
- HOLLÝ, K.: *Jezdecká turistika.* Montanex, a.s., Ostrava, 2003. ISBN: 80-7225-104-X, 109 s.
- JIHOMORAVSKÝ KRAJ ČR, 2006, *Koncept páteřních jezdeckých tras a stezek v Jihomoravském kraji.* Verze 2.0.srpen 2006. Brno.
- KERUMOVÁ, L., MARKVART, K., 2003, *Metodika značení jezdeckých stezek.* Praha. nepublikováno
- KREŠL, J., SEREDA, O., 1989: *Inženýrské stavby lesnické a protierozní ochrana půdy.* Vysoká škola zemědělská v Brně. Brno. 55-914-89.
- LAŠEK, V., 2006, *Jezdecké trasy a různé povrchy.* [online], citováno 20. prosince 2006, dostupné na World Wide Web <<http://hippostezky-vc.info/>>.

Kontakt

Ing. et Bc. Hana Špičáková
tel.: +420 545 134 082, e-mail: h.spicakova@centrum.cz

Ing. Alice Kozumplíková
Ústav tvorby a ochrany krajiny, LDF, MZLU v Brně,
Zemědělská 3, 613 00 Brno
tel.: +420 545 134 082, e-mail: alicekozumplikova@seznam.cz

MOŽNOSTI VYUŽITÍ CHLADNOKREVNÍKŮ V HIPOTURISTICE

Jiří Kadlec
ÚLDT LDF MZLU v Brně

Úvod

Hlavní oblastí využití chladnokrevných koní až do poloviny minulého století bylo zemědělství a lesnictví. Po nástupu mechanizace začal rychlý pokles počtu koní. Tento pokles byl velice razantní především v zemědělství. V lesním hospodářství byl pokles počtu koní pozvolnější. Tento pozvolný pokles byl způsoben pomalejším zaváděním mechanizace, kdy nejprve byli nahrazeni v dopravě dříví z lesa. Omezování využití koní v soustředování dříví se projevilo v rovinatých a svažitéch terénech, jenž byly dostupné pro traktory. Ačkoliv i v horských oblastech byla využívána lanová dopravní zařízení, tak stále zůstala potřeba vyklizování dříví v porostech, kde nasazení mechanizace bylo nevhodné z důvodů terénních podmínek nebo hospodárnosti nasazení. Ačkoliv v současné době dochází ke zvyšování podílu využití harvesterových technologií v těžbě a dopravě dříví, stále zůstanou porosty a lokality, ve kterých se lesní hospodářství neobejde bez nasazení koní. I když chladnokrevníci mají možnost uplatnění v lesním hospodářství, není tato práce dostatečně ohodnocena, a tak pro většinu majitelů je chov a využití chladnokrevníků již dlouhou dobu činností na hranici přežití. Proto pro další rozvoj chovu chladnokrevníků je třeba hledat a využívat jiné aktivity, jež umožní majitelům využití koní i v období s nižším využitím při soustředování dříví.

Využívání chladnokrevníků v hipoturistice je v zahraničí již dlouhá léta tradičním oborem využití koní. Také u nás můžeme nalézt chovatele chladnokrevníků, kteří tyto aktivity provozují a zájemcům nabízejí. Využití koní v hipoturistice lze rozdělit do tří větví. Chladnokrevníci jako koně pod sedlo, v zápřeži a v pracovní činnosti.

Jízda na koni

Při vyslovení slova hipoturistika si většina lidí představí teplokrevného koně s jezdcem, jenž se projíždí po cestách, často i necestách. Představa jezdce na chladnokrevném koni je již méně častá. Přesto se v současné době můžeme setkat se vzrůstající oblibou jízdy na chladnokrevném koni. Výhodou chladnokrevných plemen je jejich klidný temperament a snadná ovladatelnost. I když se tito chladnokrevníci mohou jevit jako nepohybliví a pomalí, tak samotná jízda na jejich hřbetu přesvědčí každého o jejich schopnostech ve využití všech chodů. Chladnokrevníci bez problémů zvládají kromě kroku i klus, cval a trysk. Jízda na chladnokrevnících je zvláště vhodná pro začínající jezdce, kterým široká záda koní poskytují větší pocit jistoty a bezpečí. Menší nevýhodou však je větší únava svalů na nohou právě u začínajících jezdců. A proto chladnokrevníci jsou vhodným koněm pro začátečníky a pro jízdu bez sedla, kterou zájemci zvláště ocení v zimním období, kdy jsou nohy a pozadí příjemně zahřívány.

Zápřah

Další možností využití chladnokrevníků je jejich využití v zápřeži. Zápřež je tradiční způsob využití chladnokrevných koní. Tato forma rekreačního využití koní je populární zejména v zahraničí, neboť při zápřeži může společně cestovat celá rodina a nejsou zde kladeny žádné nároky na fyzickou kondici, zdravotní a věkové omezení účastníků. Proto je tato forma vhodná i pro rodiny s malými dětmi, seniory, jenž mají omezení dána jejich věkem, i pro jedince, kteří se bojí jízdy v sedle, případně mají jiná omezení, jež neumožňuje jízdu v sedle. Kromě vození rekreatantů je zde možnost i zaučení zájemce v ovládání koní pomocí opratí, samozřejmě pod dohledem.

Pracovní činnost

Tato aktivita začíná být populární v zahraničí, kde zájemci z velkých měst chtějí vidět koně při jejich každodenní pracovní činnosti. Náplň pobytu není vázána pouze na krmení a ošetřování koně ve stáji, ale je často spojena i se sledováním práce koně v lese nebo na poli. V naší republice se této formě kontaktu s chladnokrevníky věnují manželé Svobodovi z Hradčan. Zájemci mají možnost se účastnit této práce aktivně i pasivně. Při aktivní účasti mohou využít možnosti si sami vyzkoušet, jaká je obtížnost práce kočího při sestavování nákladu, upínání úvazku a vlastní vedení koně z porostu na vývozní nebo odvozní místo.

Soutěže chladnokrevníků

Na popularitě začínají získávat i soutěže chladnokrevníků, kde soutěžící s koněm absolvují překážkovou dráhu, která simuluje podmínky při práci kočího při soustředování dříví. Tato soutěž se nazývá bega-cross a kromě národní soutěže mají zájemci možnost vzhlédnout evropské mistrovství. Tyto soutěže tvoří disciplíny v ovladatelnosti, těžkém tahu a formanské jízdě. Hlavním cílem těchto disciplín je prezentace umění vzájemné komunikace mezi koněm a kočím.

Ostatní využití

V neposlední řadě jsou podobně využíváni chladnokrevníci i v ukázkách zemědělských prací. Ačkoliv při orbě zcela převládá využití traktorů, stále u nás působí několik kočích, kteří orbou provádějí pomocí koní. Mezi tradiční akce patří soutěže v orbě, kterých se kromě traktorů účastní i chladnokrevníci. V zahraničí se pořádají několikadenní festivaly, na kterých je veřejnosti prezentována široká škála činností, které byly v minulosti vykonávány pomocí koní v zemědělství, lesnictví a povoznictví. Zahraniční zajímavostí je i využití chladnokrevníků při rybolovu, kdy při odlivu tahají těžké vlečné sítě.

Bezpečnost účastníků

Pro všechny výše uvedené oblasti rekreačního využití chladnokrevníků je třeba mít dobře vycvičené koně, jež budou poslouchat povely svých vedoucích, a nebudou čekat na pokyn majitele. Z tohoto důvodu jsou zcela nevhodní jedinci, kteří při této práci odmítají plnit některý z povelů, neboť jejich neposlušností se zvyšuje riziko úrazu osoby, jež koně vede. To se týká nejen koní využívaných pro jízdu, ale především koní, se kterými budou zájemci pracovat v některé činnosti. Již z náročnosti samotného provádění jednotlivých činností je zřejmé, že zájemce může provádět pouze činnosti, na které fyzicky vystačí.

Zvýšené požadavky na pozornost jsou kladeny i na personál, který rekreanta doprovází, poněvadž se musí soustředit nejen na reakce koně a tím předcházet nebezpečným situacím, ale především musí hlídat zájemce a předvídat jeho reakce. Zvláště na doprovodný personál jsou kladeny vysoké nároky, neboť musí předvídat i ty nejbanálnější chyby, kterých se zájemce může dopustit při ovládnutí koně. Zvláště nebezpečné jsou situace, při kterých může dojít k úleku koně z důvodu nečekaného pohybu, leknutí nebo hlasité reakce rekreanta.

Pokud mají rekreanti zájem o práci s koněm v lese, tak samozřejmostí musí být základní výbava pracovními a ochrannými pomůckami, včetně pevných kožených bot. Vhodné je nechat zájemce vést koně jen v rovinném terénu, neboť u člověka nezkušeného může dojít i k tak banálním úrazům, jako je najetí dříví na nohu, případně podtržení nohou našlápnutím na volný konec úvazku. Tyto nehody jsou způsobeny tím, že začátečník ještě není schopen sledovat jak koně, tak i pohyb taženého dříví. Z tohoto důvodu jsou nejvhodnější koně starší, méně temperamentní, kteří zcela respektují povely držitele opatří. Zcela nevhodní jsou koně citliví na hmyz, u kterých je velké riziko způsobení úrazu kopnutím a zcela jistě odradí zájemce o práci s tímto koněm, už při prvním pohledu na stálý pohyb zadní nohy při odhánění hmyzu pod břichem.

Závěr

Ačkoliv jsou možnosti dalšího využití chladnokrevníků relativně pestré, jsou zde i omezující podmínky jejich rekreačního využití, zvláště pro jízdu, zápřah a práci v lese. Jednou z těchto podmínek jsou časové možnosti vlastníka a jeho koní, zvláště koní využívaných pracovní v lese. V době dostatku práce v lese není již v možnostech vlastníka koní věnovat se turistice, neboť jak člověk, tak i koně potřebují svůj čas na odpočinek po namáhavé práci. Využití o víkendech je také omezené z důvodu provádění údržby a zajištění odpovídajícího odpočinku koně před dalším pracovním týdnem. Zvláště v období od jara do podzimu jsou koně využíváni i k drobným polním pracím pro zajištění píče na zimní období, u kterých mohou rekreatanti pouze pasivně sledovat práci s koňmi, pokud se sami nezapojí do manuální práce. Proto lze předpokládat, že zvýšení nabídky rekreace s chladnokrevníky bude vázáno spíše na majitele a chovy s větším počtem koní, kteří nejsou celoročně využíváni v pracovní činnosti, případně v zimním období, kdy využití koní pro rekreaci je pro koně i vlastníka bezpečnější než práce v lese.

Zdroje

www.svobodovi.cz

www.orba-cz.cz

Příspěvek vznikl za podpory výzkumného záměru Fakulty lesnické a dřevařské, Mendelovy zemědělské a lesnické university, číslo MSM 6215648902 „Les a dřevo - podpora funkčně integrovaného lesního hospodářství a využívání dřeva jako obnovitelné suroviny“.

Kontakt

Ing. Jiří Kadlec, Ph.D.
ÚLDT LDF MZLU v Brně
Zemědělská 3, 613 00 Brno
Tel.: 545134152
e-mail: xkadlec7@mendelu.cz

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ

pro podporu jezdecké turistiky – realizace jezdeckých stezek jako přínos pro lidi i pro krajinu

Ing. Simona Stejskalová

Prvotní impuls vzešel z myšlenky vytvořit na území Jihomoravského kraje a kraje Vysočina zázemí pro jezdce putující krajinou na koních. Z tohoto důvodu v březnu roku 2005 vzniklo Občanské sdružení pro podporu jezdecké turistiky se sídlem v Moravských Budějovicích, z jehož podnětu vzešla jednání s krajem Vysočina a Jihomoravským krajem. Výsledkem bylo získání finanční podpory ze strukturálního fondu INTERREG IIIA na vyhledání a registraci jezdeckých stanic (tj. míst, která mohou nabídnout ubytování pro jezdce a ustájení pro koně), vytvoření katalogů s jejich seznamem a na vypracování návrhu budoucích jezdeckých stezek.

Způsob, jakým se vyhledávaly jezdecké stanice, byl však v obou krajích odlišný. V případě Jihomoravského kraje si koordinaci ponechal odbor regionálního rozvoje, který písemně oslovil potenciální zájemce o vytvoření stanic. Jihomoravský katalog jezdeckých stanic tak získal 45 registrací.

Pro odbor cestovního ruchu kraje Vysočina zpracovaly vyhledání jezdeckých stanic členky Občanského sdružení pro podporu jezdecké turistiky. Díky osobním návštěvám potenciálních majitelů či provozovatelů jezdeckých stanic se podařilo do katalogu získat 166 registrací. Návrhy budoucích tras následně vypracovala ing. Simona Stejskalová (Třebíčsko-jih, Havlíčkobrodsko, Pelhřimovsko, Jihlavsko) a ing. Věra Dyntarová (Třebíčsko-sever, Žďársko).

Návrhy stezek s podporou Nadace Partnerství

Ve stejném roce se občanskému sdružení podařilo získat finanční podporu Nadace Partnerství na vypracování návrhu ideální jezdecké stezky v úseku Onšov-Plačovice, kde má dojít k napojení na jihočeskou síť jezdeckých stezek (garant: Zuzana Solařová).

O rok později Nadace Partnerství poskytla finanční příspěvek na vyhledání tras jezdeckých stezek v česko-rakouském příhraničí (garant: ing. Simona Stejskalová) a na území Jihomoravského kraje v úseku Nejdek – Hrušovany nad Jevišovkou (garant: ing. Zdeňka Kalužíková,). Zmíněný úsek Onšov- Plačovice přímo navazuje již vyznačenou tzv. Vranovskou stezku a spolu s navrženým úsekem Nejdek – Hrušovany nad Jevišovkou se má v budoucnosti stát součástí jedné páteřní stezky, která povede z oblasti slovenských Bílých Karpat až na Šumavu. Oba úseky jsou připraveny k vyznačení.

První mezinárodní jezdecká stezka spojuje tři kraje

Největším projektem Občanského sdružení, se stalo vytvoření první mezinárodní jezdecké stezky Lichtenberg-Telč (garant: ing. Simona Stejskalová), realizovaného na základě grantového příspěvku z Dispozičního fondu Vysočiny.

Stezka spojuje Jihočeský kraj, kraj Vysočina, oblast Dolního Rakouska (Pferdereion Nordwald) a Jihomoravský kraj. Skládá se z následujících úseků:

1. Lichtenberg-hraniční přechod Fratres-Maříž (58km) – lze rozložit na dva zhruba dvacetikilometrové úseky s přespáním v jezdeckých stanicích, např. Gästehaus GANA (Loibes) a Wieshof
2. Maříž-Cizkrajov-Chlumeč (Vnorovice)-Nová Říše-Bohuslavice-Telč (60km) – lze rozložit na tři zhruba dvacetikilometrové úseky s přespáním v jezdeckých stanicích (např. Andrejsův statek v Cizkrajově a stáje SS STARKON v Bohuslavicích)

3. Maříž-Plačovice (24 km) – jednodenní - Náročnost: středně těžká. Na cestě jsou brody přes Rakouskou Dyji a Moravskou Dyji, (jsou však bezpečné a přehledné), nutno překonat také betonový most mezi Chlumcem a Urbančí. Nejvyšším překonávaným vrcholem Bába nad Dačicemi (665 metrů n.m.).

Stežka spojuje devět rakouských jezdeckých stanic a třináct českých, dalších osm českých jezdeckých stanic leží v jejím okolí. Mezi její zajímavosti patří například Maříž (keramická dílna s možností namalovat si vlastní hrnek a autorskou originální keramikou, soukromé muzeum manželů Valko), Slavonice (podzemí), pás bývalého hraničního opevnění (Šibeniční vrch u Chvátína), Montserrat (poutní kostel se sochou černé madony, kopie slavného španělského poutního místa), Nová Říše (premonstrátský klášter s možností prohlídky, výroba novoříšské keramiky s květinovými motivy), Telč (historické památky, muzeum, Prázdniny v Telči atd.). Tištěná mapa s názvem „Jezdecká stezky Lichtenberg-Telč“ je k dispozici v jednotlivých jezdeckých stanicích na stezce a na Infocentrech v okolí trasy. V elektronické podobě: www.jezdecka-turistika.sothis.cz

První část stezky v úseku Maříž-Plačovice byl otevřen v červnu 2006. Pásku přestříhl senátor (dnes již ministr kultury) Václav Jehlička, který 24 km dlouhý úsek absolvoval v sedle vlastní starokladrubské klisny. Úsek Lichtenberg-Telč byl otevřen v říjnu 2006, pásku přestříhl starosta dolnorakouské obce Lichtenberg Alfred Bräuer. Následně celou trasu v průběhu tří dnů projela česko-rakouská skupina, jejímiž členy byli i majitelé jezdecké stanice St. Nikolaus v Lichtenbergu a jednatelka Pferderegionu Nordwald Anei Neubauerové. V listopadu následovala mezinárodní konference o jezdeckých stezkách v Univerzitním centru Telč za účasti rakouských a slovenských hostů.

Na koni kolem Telče

Přesto jsme ani nadále nesložili ruce v klín a pokračujeme dál ve své práci. Z Maříže navazuje na výše uvedenou mezinárodní jezdeckou stezku další jezdecká trasa, vedoucí přes Peníkov směrem na Kunžak (garant: ing. Martin Musil, Občanské sdružení pro podporu jezdecké turistiky-Jindřichův Hradec).

V loňském roce jsme dokončili 120 km dlouhý okruh kolem Telče (zadavatel: Mikroregion Telčsko), kde se jezdci na koních mohou vydat kupříkladu k pramenům Dyje, po stopách templářských rytířů na hrady Štamberk a Roštejn a ti nejzdatnější mohou vyjet na samotný vrchol Javořice.

Vysočinu letos protne síť jezdeckých stezek

V únoru letošního roku se Občanskému sdružení pro podporu jezdecké turistiky podařilo vyhrát konkursní řízení na realizaci jezdeckých stezek na území kraje Vysočina. Do konce září budou vypracovány konkrétní trasy se zajištěnými souhlasy, na které bude následně navazovat vyznačení jednotlivých úseků.

Přestože se zpočátku našla řada skeptiků, využitelnost jezdeckých stezek nás příjemně překvapila. Nejenom, že stezky umožnily nový přístup do krajiny, ale spojily i řadu jezdeckých center, jejichž členové se vzájemně navštěvují, nebo pořádají společné akce. Mnohokrát jsme si ověřili, že vyznačené trasy s oblibou využívají také pěší turisté. V rámci údržby stezek rozvěšujeme ve spolupráci s dětmi z okolních škol na stromy ptačí budky a v některých úsecích připravujeme výsadbu stromořadí. Tvorby jezdeckých stezek se tak stává nejenom možností pro aktivní trávení volného času, ale měla by být ekologickým přínosem pro krajinu, které toho my lidé tolik dlužíme.

Kontakt

Ing. Simona Stejskalová
Jiráskova 858, 676 02 Mor. Budějovice
e-mail: s.stejskalova@sothis.cz
tel.: 603 265 059
www.jezdecka-turistika.sothis.cz.

Příloha:

Zásady pohybu po jezdeckých stezkách na území České republiky

- Ve vztahu k životnímu prostředí i provozu na stezce jsou **nejvýhodnější skupinky tvořené třemi až osmi jezdci**.
- **Nevjíždějte do luk, polí nebo lesních porostů a nerušte zvěř.**
- **Dbejte místních omezení a nařízení** na některých úsecích stezky klid pro zvěř, těžba dřeva).
- **Bud'te ohleduplní k ostatním uživatelům stezek.** Upozorněte lidi před sebou, že budete předjíždět a zpomalte tak, abyste je bezpečně minuli. Chodce míjíme zásadně v kroku, zvláštní opatrnost věnujeme také cyklistům. Předjíždíme výhradně zleva.
- **Na frekventované nebo rozbahněné stezce jezděte v zástupu.** Bud'te ohleduplní k povrchu stezky, který kopyta koní mohou poškodit.
- **Cválejte pouze v bezpečných a přehledných úsecích,** překážky z důvodu bezpečnosti raději překročte nebo obcházejte. Uzké ohyby cesty projíždějte krokem.
- Pokud se rozhodnete tábořit mimo stanici, učiňte tak na **vyhrazeném tábořišti** nebo na místě, kde vám to povolil majitel pozemku.
- **Chraňte prostředí stezky.** Odvezte si s sebou všechny odpadky a nezapomeňte ze stezky odstranit i trus vašeho koně.
- **Bud'te očima a ušima sítě stezek.** Upozorněte stanici na možné problémy (vyvrácené stromy, poškozené značení, vysypané odpadky, sesuv půdy apod.)
- **Volně pobíhající psi na stezku nepatří.** Z bezpečnostních důvodů se toto pravidlo vztahuje také prostor tábořišť a jezdeckých stanic.
- **Každý jezdec vjíždí na stezku na vlastní nebezpečí.** Pokud při jízdě utrpí újmu nebo úraz daný charakterem prostředí nebo terénu, nemůže požadovat náhradu po vlastníkově lesa či pozemků, ani po žádném dalším zainteresovaném subjektu.
- Mějte na paměti, že ostatní lidé na stezce nemusejí znát koně a jejich reakce. Váš kůň může být první, kterého ostatní uživatelé stezky poznají. **To, jak se zachováte, vytvoří obraz místních jezdců.** Na otázky odpovídejte s ochotou, jste v té chvíli představitelem všech jezdců.

Zásady pohybu po jezdeckých stezkách v oblasti Dolního Rakouska

- **Opouštět vyznačené jezdecké stezky není dovoleno.**
- Na veřejných komunikacích je jezdcům povoleno používat pouze jim vyhrazený jízdní pruh nebo jezdeckou stezku. **Jezdci mladší šestnácti roků mají povoleno jezdit pouze v doprovodu dospělé osoby.** Jezdci musí být způsobilí jízdy, což prokazují svým rakouským jezdeckým pasem.
- Pro jízdu na neveřejných a privátních pozemcích jsou jezdci povinni získat **souhlas majitele pozemku.** Při pravidelném používání pozemku by měla být mezi oběma stranami uzavřena smlouva o užívání.
- Jízda lesem je povolena pouze se **souhlasem vlastníka lesa.** Při používání lesní cesty je nutno obstarat souhlas správce komunikace.
- Jezdecký svaz nebo stáj zodpovídají za to aby jejich jezdci dodržovali čas stanovený majitelem pozemku k vyjížděním. Pokud není konkrétní čas stanoven, **platí obecně časové rozmezí od východu do západu slunce.**

- Napájení koní ve veřejných tocích je povoleno v případě, že tomu odpovídá **kvalita vody a stav břehu**. Napájení ze soukromých řek, potoků, jezer a rybníků je povoleno pouze se souhlasem majitele.
- Jezdec je povinen brát ohled na pěší turisty, zejména **při křížení pěší stezky, kde se smí pohybovat pouze krokem**.
- V případě, že jezdec jedná (či jednal) v rozporu se zásadami pohybu po jezdeckých stezkách, je **majitel pozemku, orgán lesní správy a nebo vyškolený jezdecký průvodce oprávněn požadovat jeho legitimaci**. Jezdec může naopak vyžadovat předložení příslušných dokladů
- Jako důkaz vyškolení průvodce slouží **odznak jezdeckého průvodce**, předložený spolu s jakýmkoliv úředním dokladem vybaveným jeho fotografií
- **Majitel pozemku není odpovědný za stav stezky. Každý jezdec podniká vyjížďku na vlastní nebezpečí**. Majitel pozemku nepřebírá žádnou zodpovědnost za škody a úrazy, které by se jezdcům přihodily na stezce.
- Majitel pozemku je oprávněn (např. z důvodu ochrany lesa) stezku buď částečně, nebo i zcela uzavřít (uživatele stezky dle možností upozorní 14 dní předem).
- **Každý kůň musí mít viditelně připevněnou známku s přidělenou barvou, číslem koně a poštovním směrovacím číslem stáje nebo jezdeckého svazu**. Označení koně zahraničního jezdce zajistí po domluvě nejbližší jezdecké stanice na zvolené stezce.
- Každý jezdec by měl **uzavřít povinné ručení s dostačujícím krytím** (dle obvyklých pojišťovacích praktik). Uzavřené povinné ručení musí mít všichni koně, kteří se pronajímají. Přesto se doporučuje také zahraničním jezdcům, kteří přijedou na vlastních koních.
- **Informace o ubytování pro jezdce a koně**, stejně jako o charakteristice stáje, sděluje příslušný obecní úřad, kde jsou také uveřejněny všechny platné jezdecké zákazy.